ORTODOKSİA

Her ay neşr olunan

AHLAKÎ VE DİNİ RESALE

Müdir Mes'ul : Meletios Lukakis

Mahal idare : Fener Rum Patrikhanesi

Ἔτος Ε΄ 31 Μαρτίου 1930 Τεῦχος 51ον

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΗΘΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ

† Ο ΧΡΙΣΤΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

ΕΠΙ ΤΗ ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

Ἡ ὀρθὴ χριστιανικὴ δόξα διετυπώθη καὶ ὑπεστηρίχθη ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἐν μέρει ἢ ἐν συνόλῳ ψευδεῖς καὶ πεπλανημένας δόξας. «Μία ἡ ἀλήθεια καὶ οὐ πολυσχιδής» (1) κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον. Πολυσχιδὴς ἡ πλάνη ἐναντίον τῆς ὁποίας ἠγωνίσθησαν οἱ διάφοροι μεγάλοι ἀντιπρόσωποι τῆς ὀρθοδόξου σκέψεως εἴτε δι' ἰδίων συγγραφῶν, εἴτε διὰ θεοπνεύστων ἀγορεύσεων ἐν Οἰκουμενικαῖς Συνόδοις.

Διὰ τῆς θείας καὶ ἀνθρωπίνης σοφίας ἠσφάλισαν τὴν ἱερὰν

(1) Ὁμιλία ΜΑ΄ εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον.

παρακαταθήκην περὶ τῆς ὁποίας ὁ οὐρανοβάμων ἀπόστολος Παῦλος διαλαμβάνει ἐν τῇ πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολὴ αὐτοῦ λέγων «τὴν παρακαταθήκην φύλαξον ἐκτρεπόμενος τὰς βεβήλους κενοφωνίας καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως» (2).

Ταύτην τὴν ἱερὰν παρακαταθήκην, τὴν Ὀρθοδοξίαν, ὀφείλομεν νὰ φυλάττωμεν καὶ ἡμεῖς ἀλώβητον ἐν μέσῳ τῶν πολυσχιδῶν αἱρέσεων καὶ κενοφωνιῶν τῆς παρούσης ἐποχῆς. Τὸ εἰς ἄκρον φιλελεύθερον πνεῦμα τῆς συγχρόνου ἐποχῆς καὶ ἡ ὁλονὲν αὔξουσα τάσις πρὸς διεθνοποίησιν ἢ μᾶλλον πρὸς κοσμοπολιτοποίησιν ὅλων τῶν ἐκφάνσεων τῆς ζωῆς δὲν πρέπει νὰ τύχῃ ὑποδοχῆς ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ. Ἄλλως θὰ συγχέηται ἡ ὀρθόδοξος σκέψις ἐν τῇ χοάνῃ τῶν ἀορίστων γενικωτάτων θρησκευτικῶν ἰδεῶν καὶ θὰ χάσῃ τὴν ἰδιαιτέραν αὐτῆς φυσιογνωμίαν «τὴν μίαν ἀλήθειαν».

Αἱ προσπάθειαι πρὸς ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν τυγχάνουσιν ἐπαινεταὶ καὶ τοὐτ' αὐτὸ ἅγιαι, ἀφοῦ καὶ ἐν ταῖς δημοσίαις ἡμῶν προσευχαῖς διαρκῶς δεόμεθα τοῦ Κυρίου «ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων ἑνώσεως». Ἀλλ' ἐν τῷ πόθῳ καὶ τῇ προσπαθείᾳ ἡμῶν ταύτῃ δὲν δικαιούμεθα οὐδὲ κατὰ κεραίαν νὰ παρεκκλίνωμεν τοῦ ὀρθοῦ καὶ ἀληθοῦς θυσιάζοντες καὶ ἐλάχιστον μέρος τῆς ἱερᾶς παρακαταθήκης χάριν τῆς δῆθεν ἑνώσεως. Ἕνωσις γινομένη διὰ τῆς θυσίας τοῦ ἀληθοῦς, δὲν εἶναι ἕνωσις, ἀλλὰ συγχώνευσις ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἀληθείας.

Βεβαίως ἐν τῇ σημερινῇ ἡμῶν συμπεριφορᾷ καὶ ἐπαφῇ πρὸς τοὺς μὴ Ὀρθοδόξους δὲν δυνάμεθα νὰ ἀκολουθήσωμεν τὰς ὁδηγίας τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου ἐμπεριεχομένας ἐν τῇ φράσει «ἀποστρεφώμεθα τῶν αἱρετικῶν τοὺς συλλόγους». Αἱ σημεριναὶ συνθῆκαι τῆς ζωῆς καὶ ἡ σύγχρονος ἐκδήλωσις τοῦ θρησκευτικοῦ βίου καὶ ὁ τρόπος τῆς συνολικῆς θρησκευτικῆς ὀργανώσεως (ἐκκλησίας) ἑνὸς ἑκάστου ἔθνους εἶναι τοιαῦτα, ὥστε ἀδύνατος ἀποβαίνει σήμερον ἢ ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ

(2) Α' Τιμόθ. στ. 20.

χρησιμοποίησις τῆς τακτικῆς τοῦ πέμπτου ἢ ἕκτου αἰῶνος.

Αἱ μεταβολαὶ ὅμως αὗται δὲν δικαιολογοῦσι καὶ τὴν διαγωγὴν ἡμῶν τὴν ἐπιδειχθεῖσαν ἰδίως μετὰ τὸν γενικὸν πόλεμον, ὁπότε λησμονήσαντες τὰς διατάξεις τῶν κανόνων καὶ τὰς ἰδέας τοῦ ἱεροῦ Δαμασκηνοῦ (3) τὰς σχετικὰς πρὸς τὸ συνεύχεσθαι μετὰ τῶν μὴ Ὀρθοδόξων ἐπολιτεύθημεν κατὰ τρόπον τοιοῦτον ἐν ταῖς ἐπ' ἐκκλησίας μετ' αὐτῶν συνεντεύξεσιν ἡμῶν ὥστε πᾶς ἀμερόληπτος καὶ ὀρθοφρονῶν ὀρθόδοξος θεατὴς θὰ ἔλεγε· «κατερρίψαμεν τὸ διαχωρίζον ἡμᾶς χάσμα, ἐπετελέσαμεν τὴν ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν ἄνευ ὅρων· ὅ,τι οἱ αἰῶνες δὲν κατώρθωσαν κατόπιν μακρῶν ἀγώνων ἀπετελειώθη ὡς διὰ μαγικῆς ῥάβδου ἐν μιᾷ στιγμῇ». Ἐτελέσθησαν ἀπερισκέπτως πράξεις προϋποθέτουσαι προηγουμένην ἕνωσιν· ἐλλείψει ὀργανικῆς ἑνώσεως ὑπηγορεύθησαν αἱ σχετικαὶ πρὸς τὸ συνεύχεσθαι πράξεις ἐκεῖναι ὑπὸ ἑνὸς στιγμιαίου ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἑπομένως ἦσαν παροδικαὶ οὐχὶ ὅμως ἄμεμπτοι. Ἀνάγκη νὰ τονισθῇ ὅτι αἱ πρὸς ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν κινήσεις καὶ ἐνέργειαι τῶν τελευταίων ἐτῶν προέρχονται κυρίως ἐκ τῆς προτεσταντικῆς παρατάξεως καὶ διεξάγονται ὑπὸ τὸ προτεσταντικὸν πνεῦμα. Πᾶσαι αἱ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον σχηματισθεῖσαι προτεσταντικαὶ ὀργανώσεις [παγκόσμιος χριστιανικὴ συνδιάσκεψις πίστεως καὶ τάξεως, συνέδριον ζωῆς καὶ ἐργασίας, παγκόσμιος σύνδεσμος πρὸς προαγωγὴν τῆς εἰρήνης διὰ τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ αὐτὴ ἔτι ἡ χριστιανικὴ ἕνωσις τῶν νέων καὶ ἄλλαι ἑνώσεις] παρὰ τὴν ποικιλίαν τῶν μέσων καὶ τὴν διαφορὰν τῶν μεθόδων τὴν ὁποίαν ἐξωτερικῶς παρουσιάζουσιν, κατ' οὐσίαν δὲν ἀφίστανται τῆς προτεσταντικῆς ἀντιλήψεως τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ἰδιαιτέρως τῆς ἐκκλησίας, δλδ. εὑρίσκονται ἐν πλήρει ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἀκραιφνὲς ὀρθόδοξον πνεῦμα. Τούτου

---

(3) Κανὼν ΜΕ' Ἀποστ. «Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος αἱρετικοῖς συνεξαύμενος μόνον ἀφοριζέσθω». Εἰ δὲ ἐπιτρέψειεν αὐτοῖς ὡς κληρικοῖς ἐνεργῆσαί τι καθαιρείσθω». Ι. Δαμασκηνοῦ, ἔκδοσις ἀκριβὴς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως βιβλ. IV κεφ. ιγ'. **Migne** 94 στ. 1153.

ἕνεκα ὀφείλομεν νὰ ἀποδεχώμεθα μὲν πᾶσαν ἐπαφὴν καὶ συνεργασίαν ἐν τῷ ἠθικῷ πεδίῳ μετὰ τῶν ἑτεροδόξων πρὸς ὑποστήριξιν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας κατὰ πάσης προσβολῆς προερχομένης ἐκ μέρους ἀπίστων, νὰ μὴ ἀπατώμεθα ὅμως καὶ ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τῶν ἐξερχομένων τῶν ὁρίων τούτων. Καθῆκον ἔχομεν νὰ ἐλαττώνωμεν τὰ εἰς τὴν ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν παρεμβαλλόμενα προσκόμματα. Ἀλλ' ἡ ἐλάττωσις αὕτη δὲν πρέπει νὰ γίνηται εἰς βάρος τῆς ὀρθοδοξίας δι' οὓς λόγους ἀνεφέραμεν προηγουμένως. Ἐν τῇ ἐργασίᾳ ἡμῶν ταύτῃ ἐπιβάλλεται ἡμῖν νὰ ἔχωμεν μὲν ὑπ' ὄψιν τὸ γενικὸν συμφέρον τοῦ χριστιανισμοῦ, ἀλλὰ νὰ μὴ παρορῶμεν καὶ τὰ ἰδιαίτερα στοιχεῖα καὶ τὴν ἰδιάζουσαν ὑπόστασιν τῆς ὀρθοδοξίας. Ἂς ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν, τοῦτο μὲν τὰς δογματικὰς κενοφωνίας καὶ κακοδοξίας, τοῦτο δὲ τὰ «τραύματα» [4], ὡς ἐκάλεσεν ὁ Μ. Βασίλειος τὰ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ σχίσματα καὶ τοὺς «μώλωπας» ὡς ὁ αὐτὸς πατὴρ ὠνόμασε τὰς ὑπούλους καρδίας.

† Ο ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΩΝ
ΣΕΠΤΩΝ ΠΑΘΩΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ
ΚΑΙ ΤΗΣ
ΕΝΔΟΞΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΑΥΤΟΥ

[Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου καὶ τέλος].

Δ'

Ἐν τοῖς προηγουμένοις Κεφαλαίοις ἀπεδείχθη πρῶτον, ὅτι τὰ ἱερὰ εὐαγγέλια συμφωνοῦσιν ὡς πρὸς τὴν ἡμερομηνίαν καὶ ἡμέραν τοῦ Σταυρωσίμου Πάσχα καὶ δεύτερον, ὅτι δὲν ἀντιφάσκουσιν ἑαυτοῖς καὶ ἀλλή-

(4) Migne, τόμ. 30 στ. 148. Ἑρμηνεία εἰς τὸν Ἡσαΐαν.

λοις οἱ ἱεροὶ Εὐαγγελισταί, ἀλλὰ οἱ τὴν διήγησιν αὐτῶν παρατρέξαντες Ἑρμηνευταί.

Ἐν τῷ παρόντι θὰ ἀναπτύξωμεν πρὸς συμπλήρωσιν τῆς παρούσης μελέτης, ὅτι διὰ τῆς Πέμπτης ἐξηγοῦνται αὐτομάτως αἱ ἀπορίαι καὶ λοιπαὶ ἐνστάσεις τῶν Ἐξηγητῶν.

Ἀποδειχθείσης τῆς Πέμπτης 15 Νισὰν ὡς ἡμέρας τοῦ Κυριακοῦ Δείπνου καὶ τῆς σταυρώσεως, αἴρονται αἱ ἀπορίαι τῶν Ἐξηγητῶν, πῶς ὁ Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας ἠγόρασε σινδόνα καὶ αἱ Μυροφόροι ἡτοίμασαν ἀρώματα, ἅτινα πάντα δὲν συμβιβάζονται πρὸς τὴν αὐστηρὰν παρ' Ἰουδαίοις τήρησιν τῆς ἀργίας τῆς ἑορτῆς, ὡς δικαίως παρατηρεῖ καὶ ὁ ἀοίδιμος Π. Κομνηνός. Ἐπίσης ἐξηγεῖται τὸ πῶς «τῇ ἐπαύριον, ἥτις ἐστὶ μετὰ τὴν Παρασκευὴν» οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισσαῖοι συνήχθησαν πρὸς Πιλάτον, καὶ εἶτα πορευθέντες ἠσφαλίσαντο τὸν τάφον, σφραγίσαντες τὸν λίθον μετὰ τῆς κουστωδίας. Ἡ ἐπαύριον τῆς Παρασκευῆς (τοῦ Πάσχα), ἔλαχε νὰ εἶναι Παρασκευὴ ἕκτη τῆς ἑβδομάδος 16 Νισὰν καὶ ὄχι τὸ ἑβδομαδιαῖον Σάββατον, ὡς πιστεύεται ἄχρι σήμερον· Ἐὰν δὲ ἔν τισι παρενόμησαν οἱ φονεῖς Κυρίου ποινικὸν δικαστήριον στήσαντες κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς, τοῦτο δὲ ἵνα τηρήσωσι τὰ προσχήματα, εἰς τὴν παρανομίαν ταύτην δὲν ἐνέχονται οἱ τὸ γεγονὸς ἀναφέροντες Εὐαγγελισταί, γνωστοῦ ὄντος ἄλλως ὅτι ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας τῆς ἐγέρσεως Λαζάρου οἱ Ἀρχιερεῖς συνεβουλεύσαντο ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν (Ἰωάν. ιβ' 53). Οὐδεὶς δέ ποτε κατεμέτρησε τὴν ἀπόστασιν τοῦ ἀγροῦ Σίμωνος τοῦ Κυριναίου, ἵνα βεβαιώσῃ ὅτι ὑπερέβαινεν αὕτη τὴν ἐπιτρεπομένην ὁδὸν Σαββάτου.

Οἱ λέγοντες ὅτι προκρίνουσι τὴν λεγομένην χρονολογίαν Ἰωάννου, τουτέστι τὴν 14ην ἡμέραν Νισάν, ὡς ἡμέραν τοῦ σταυρωσίμου Πάσχα, λεληθότως προκρίνουσι τὴν χρονολογίαν τοῦ κανόνος, ὅστις λογιστέος τεσσαρεσκαιδεκατίτης. Οἱ τοιοῦτοι ἀντιφάσκουσιν ἑαυτοῖς διότι ἐν τῇ λοιπῇ χρονολογίᾳ, τῆς μετὰ βαΐων εἰσόδου, τοῦ ἐν Βιθανίᾳ Δείπνου, μάλιστα τῆς ἀντὶ τριάκοντα ἀργυρίων, ἡμέραν προδοσίας Ἰούδα, ἀκολουθοῦσιν, ἰδίαν χρονολογίαν, (πάλιν τὴν τοῦ κανόνος) ἀπαρνούμενοι Ἰωάννην. Ἐπίσης ἀντιλέγουσι καὶ τῇ ἐν τῷ ἑορτολογίῳ καθιερωθείσῃ ἐκκλησιαστικῇ παραδόσει μὴ δυνάμενοι νὰ ἀποδεχθῶσι τὰ ἀντιφατικὰ συναξάρια τῆς Ἁγ. καὶ Μεγ. Ἑβδομάδος. Γνωρίζοντες, ὅτι δεῖπνος καὶ σταύρωσις ἐγένοντο ἐν ἑνὶ καὶ μόνῳ νυχθημέρῳ, ὡς ἐλέχθη προλαβόντως, καὶ ὅτι ἡ παράδοσις δοξάζει, ὅτι ἐγένοντο ταῦτα εἰς δύο αὐτοτελῆ Πέμπτης καὶ Παρασκευῆς, ἰουδαϊκῶς χρονολογούμενα ὡς 13, 14, ἢ 14 15 Νισάν, ἀποροῦσι μὴ τολμῶντες νὰ ἀντείπωσι κατὰ τῆς παγκοίνου καὶ ἀρχαιοπρεποῦς παραδόσεως, καθ' ἣν ὁ διπλοῦς πασχάλιος δεῖπνος

ἐτελέσθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου κατὰ Πέμπτην. Παράδειγμα ἡ σχετικὴ περικοπὴ τοῦ Ζιγαβηνοῦ «ἐπεὶ δὲ περὶ ταύτης τῆς ἡμέρας τῆς τρισκαιδεκάτης μὲν τοῦ μηνός, Πέμπτης δὲ τῆς ἑβδομάδος. Μάρκος μὲν φησί. Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων, ὅτε τὸ Πάσχα ἔθυον, καὶ τὸ ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ Πάσχα, μὴ πρὸς τὴν πρώτην τῶν ἀζύμων συντάξῃς, ἀλλὰ πρὸς αὐτὴν τὴν τῶν ἀζύμων ἡμέραν. Οὐ γὰρ ἐν τῇ τρισκαιδεκάτῃ, ἀλλ᾽ ἐν τῇ τεσσαδεσκαιδεκάτῃ ἐθύετο... Καὶ πῶς ἐπὶ τῆς τρισκαιδεκάτης τοῦ μηνὸς εἶπε Λουκᾶς, ὅτι ἦλθεν ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων; Διότι τὸ ἦλθε, σημαίνει καὶ τὸ ἐπλησίασε, καὶ τούτῳ λοιπὸν ἐχρήσατο τῷ σημαινομένῳ. Χρὴ δὲ γινώσκειν, ὡς εἰ καὶ τῶν ἀζύμων κατὰ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην ἀπήρχοντο, ἀλλ᾽ οὖν τὴν ἑορτὴν τῶν ἀζύμων κατὰ τὴν πεντεκαιδεκάτην ἐτέλουν».

Εἰς εἰδικοὺς φιλολόγους ἐπαφίεται ἡ κριτικὴ τῶν ἄνω σχολίων τοῦ Ζιγαβηνοῦ. Ὁ Ἅγιος Κεντρῴας Εὐρώπης Σεβασμ. Γ. Καραβαγγέλης ἐν τῇ εἰδικῇ συγγραφῇ αὐτοῦ «Διατριβὴ περὶ τῆς Ἑορτῆς τοῦ Πάσχα. Ἔκδοσις 1904 ἐν Κων/πόλει», ὑποστηρίζων τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Ζιγαβηνοῦ, φρονεῖ ὅτι, ἐὰν μὴ δεχθῶμεν τὴν πέμπτην πρώτην ἀζύμων ὡς προτεραίαν τῆς πρώτης, ἤτοι τρισκαιδεκάτην Νισάν, τότε ὀφείλομεν νὰ δεχθῶμεν τὴν τοῦ Νόμου ἐκδοχήν, καθ᾽ ἣν πρώτη ἀζύμων εἶναι ἡ τῆς Ἑορτῆς ἡμέρα ἡ 15 Νισάν, κατὰ συνέπειαν ὁ Κύριος ἐσταύρωται τῇ 16 ἐπαύριον τῆς Ἑορτῆς, ὅπερ οὐδεὶς ἄχρι σήμερον ὑπεστήριξεν. Τὴν ἔνστασιν ταύτην ἀναιροῦσιν αὐτοὶ οἱ Εὐαγγελισταὶ ἀναφέροντες τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς πρώτης ἀζύμων (14 Νισὰν) τὴν θυσίαν τοῦ πασχαλίου ἀμνοῦ. Ἄξιος ἀπορίας ὁ πρὸς ἐμπέδωσιν τῆς λελανθασμένης ἑρμηνείας τῶν ἱερῶν Πατέρων ζῆλος τῆς Α. Σεβασμιότητος, ὅστις ἐν τῷ αὐτῷ Κεφαλαίῳ (σελ. 16, 17) ἀναφέρει καὶ τὰ σχετικὰ χωρία Ἰωσήπου, δι᾽ ὧν τρανῶς δείκνυται ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι τῶν χρόνων ἐκείνων ἐλογίζοντο τὴν Ἑορτὴν Ἀζύμων ὀκτωήμερον, προσθέτοντες εἰς τὰς ἑπτὰ ἡμέρας τῆς Ἑορτῆς καὶ τὴν προτεραίαν 14 Νισάν, καθ᾽ ἣν ἠφανίζετο τὸ προζύμιον.

Εἰς ἑτέρου εἴδους ἀντίφασιν περιπίπτουσιν οἱ ἰσχυριζόμενοι ὅτι Συνοπτικοί τε καὶ Ἰωάννης, καίπερ χρονολογοῦντες διαφώνως τὰς ἐξαιρέτους ἐκείνας ἡμέρας ἀμφότεροι ἀληθεύουσι, καθόσον ὡς ὑπὸ τῶν Συνοπτικῶν ἱστορεῖται ὄντως ὁ Κύριος νομίμως ἔφαγε τὸ Πάσχα ἐλθούσης τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας μετὰ τῶν Ἰουδαίων. Οὐ μὴν ἀλλὰ οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ Φαρισαῖοι ΥΠΕΡΕΘΕΝΤΟ τὸν Δεῖπνον ἕνεκα τοῦ φόνου τοῦ Ἰησοῦ, ὅπερ καὶ Ἰωάννην δικαιοῖ χρονολογοῦντα τὴν ἡμέραν τῆς Σταυρώσεως 14 Νισάν.

Τοιαύτη μετάθεσις τῆς παρασκευῆς καὶ βρώσεως τοῦ ἤδη τεθέντος ἀμνοῦ εἰς τὴν νύκτα τῆς ἐπαύριον, οὐ μόνον παράνομος ἀλλὰ καὶ ἀδι-

καιολόγητος θὰ ἦτο, διότι πρὸ τῆς συλλήψεως τοῦ Ἰησοῦ καὶ μετὰ ταύτην ὑπελείπετο καιρὸς τοῖς Ἀρχιερεῦσι πρὸς βρῶσιν τοῦ ἀμνοῦ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ κατὰ τὸν Νόμον ἐπετρέπετο τοῦτο ἄχρι πρωΐας.

Πρὸς παρόμοιον σκοπόν, τὴν δικαίωσιν δηλονότι τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως, τοῦ κανόνος καὶ τοῦ ὅλου Ἑορτολογίου τῆς Ἁγ. καὶ Μεγ. Ἑβδομάδος ἀποβλέπει καὶ ἡ ἐν τέλει τοῦ «ἀπὸ ἑσπέρας εἰς ἑσπέραν» ἄρθρου γνώμη τοῦ σεβαστοῦ καθηγητοῦ κ. Β. Ἀντωνιάδου περὶ ἐλευθέρας διατάξεως ἢ μεταθέσεως τῶν γεγονότων ἀπὸ τῆς ἰδίας ἡμέρας εἰς ἄλλην πρὸς πρόσφορον ἑορτασμὸν ἑνὸς ἑκάστου καὶ διάκρισιν αὐτῶν. Ὅτι οἱ τὰς ἑορτὰς συστήσαντες ἐξεζήτησαν τὴν χρονολογικὴν ἀκρίβειαν ἐν τῷ ἑορτασμῷ, τοῦτο δῆλον γίνεται ἐξ ἀναγνώσεως τοῦ πασχαλίου χρονικοῦ. Ὁ ἀνώνυμος συγγραφεὺς αὐτοῦ ἐπειράθη νὰ προσδιορίσῃ ἐν αὐτῷ τὸν ἀπὸ κτίσεως ἀκριβῆ χρόνον, σχεδὸν πασῶν τῶν Χριστιανικῶν Ἑορτῶν. Ὡς πρὸς τὴν ἤδη διατυπωθεῖσαν γνώμην τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ κ. Β. Ἀντωνιάδου, ἐπιτραπήτω μοι, νὰ ἰσχυρισθῶ, ὅτι τοιαύτη τις ἀπὸ τοῦ παραδεδομένου καὶ παραδεδεγμένου ἀπόκλισις, θὰ ἐδικαίου ἐν μέρει καὶ τὴν ἀντίστροφον ἄποψιν, ἐὰν ἤθελον δηλονότι νὰ ἀποδώσω τὴν μετάθεσιν μέρους τῶν κατὰ τὴν Πέμπτην συμβεβηκότων εἰς τὴν ἐπιοῦσαν Παρασκευήν, ἥτις παραπομπὴ ἐνταῦθα εἶνε τοσούτῳ μᾶλλον εὔλογος, ὅσῳ καὶ ἡ ἡμέρα τῆς Πέμπτης, ὡς ἡμέρα ἀναμνηστικὴ τῆς συστάσεως τοῦ Κυριακοῦ δείπνου, ἥκιστα ἐφαίνετο πρόσφορος εἰς ἡμέραν πένθους καὶ νηστείας. Ἐνταῦθα δὲ ζήτησις περὶ τοῦ βραδύτερον ἀναπτυχθέντος Ἑορτολογίου παρέλκει, καθόσον ἡ ἐκκλησιαστικὴ πράξις, διὰ μεταθέσεως ὄρθρων καὶ ἑσπερινῶν, σχεδὸν ἐπέτυχε τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἱστορικῶς ἀκριβοῦς χρονολογίας, ἀφοῦ ἡ ἀνάμνησις τοῦ Κυριακοῦ δείπνου καὶ τῆς σταυρώσεως ἑορτάζεται ἤδη κατὰ τὴν Πέμπτην, ἡ δὲ τῆς ταφῆς κατὰ Παρασκευήν, συμφώνως πρὸς τὴν εὐαγγελικὴν ἀλήθειαν καὶ τὰ πορίσματα τῆς ἀστρονομικῆς ἐπιστήμης. Διότι κατὰ λεπτεπιλέπτους ὑπολογισμοὺς σοφῶν ἀστρονόμων, εἰδικῶς ἐγκυψάντων εἰς τὸ ζήτημα, μόνον κατὰ τὸ 30ὸν ἔτος τῆς ἐν χρήσει, κατὰ 4 ἔτη ἡμαρτημένης κοινῆς χρονολογίας, ὅπερ συμπίπτει πρὸς τὸ 34ον ἔτος Κυρίου, τὸ πρῶτον καὶ τελευταῖον συνέπεσεν ἡ πανσέληνος κατὰ Πέμπτην οὐδέποτε δὲ κατὰ τὴν πρὸ Χριστοῦ καὶ μετὰ Χριστὸν ἐξακριβωθεῖσαν σχετικὴν περίοδον. Ταῦτα ἀναφέρων ὁ ἱστορικὸς I. Alzog τονίζει, ὅτι ὁ Κυριακὸς δεῖπνος ἐγένετο ἀκριβῶς κατὰ Πέμπτην (1), ὅπερ πολλαχῶς ἀπεδείξαμεν.

---

(1) «. . . (780-30=750. Telle serait l'année la plus probable de la naissance. Pour fortifier cette opinion, on a rappelé les calculs astronomiques d'après

Τελευτῶν τὴν παροῦσαν ταπεινὴν μελέτην, πόνημα υἱϊκῆς στοργῆς πρὸς τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν, ἔχω δι' ἐλπίδος, ὅτι σὺν τῇ ἀποκαταστάσει τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας, ἀνταπεκρίθην καὶ πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Πανορθοδόξου Συνεδρίου ἐκφρασθεῖσαν εὐχήν, ὅπως ἐξευρεθῇ ἡ ἱστορικῶς ἀκριβὴς ἐπέτειος Ἀναστάσεως Κυρίου.

Τῷ ἰδίῳ δὲ νοῒ οὐ πειθόμενος ἀλλ' ἀπεκδεχόμενος πᾶσαν ἐπὶ τῆς μελέτης ταύτης συζήτησιν, ἐπεύχομαι, ὅπως τὸ ζήτημα τοῦτο κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον, ὑπεκκαύσῃ τὸν πρὸς ἐπαναξέτασιν ζῆλον τῶν σοφῶν διδασκάλων τῶν τε ὁμοδόξων καὶ ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν, τῶν ὁποίων ἡ συνεργασία ἐπὶ τοῦ τὴν παγχριστιανικὴν συνείδησιν ἐνδιαφέροντος τούτου προβλήματος πολύτιμος ἔσεται καὶ σωτήριος τῇ καθόλου Ἐκκλησίᾳ.

Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις πέποιθα, ὅτι ἡ μέλλουσα νὰ συνέλθῃ Διορθόδοξος Οἰκουμενικὴ Σύνοδος θέλει ἀναγράψῃ καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο εἰς τὴν ἡμερησίαν αὐτῆς διάταξιν.

Μόνη γὰρ ἡ ἀνωτάτη Ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία «κέκτηται τὸ δικαίωμα νὰ ἀνακαλῇ εἰς τὴν ζωὴν τὸ λησμονηθέν, νὰ ἀποκαθιστᾷ τὸ ὑπὸ τοῦ χρόνου διαστραφέν, νὰ ἐφαρμόζῃ τὸ ἐφαρμόσιμον, νὰ καταργῇ τὸ πρακτικῶς ἀνεφάρμοσνον καὶ ἐκ τῶν ἀρχαίων ἀρχῶν νὰ ἀναπτύσσῃ νέα ἀνάλογα πρὸς τὴν ἐποχὴν καθιδρύματα».

Ἐν Χαλκηδόνι, τῇ 12 Νοεμβρίου 1929.

Κ. Ι. ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ

---

les quels longtempts avant et après I. Christ la Paque n'a pu tomber un jeudi qu'en 784. Mais I. Christ célébra la dernière cène dans sa 34e année, d'après l'opinion commune. . . . . et il la célébra précisémentiuı jeudi, ce qui nous ramène à l'an 750». Histoire Universelle de l'Eglise par I. Abzog Psira, 1850, 3e édit t. I. s. 33.

† ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ

Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΧΕΙΡΟΤΟΝΟΥΝΤΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ

Ἐν τῷ 43ῳ τῆς «*Ὀρθοδοξίας*» [σελ. 291—297] εἶχον δημοσιεύση μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον : «Ἡ ὑπὸ πλειόνων τοῦ ἑνὸς Ἐπισκόπων χειροτονία Ἐπισκόπου». Ἐν τῷ περιοδικῷ Κερκύρας «***Ἅγιος Σπυρίδων***» ἀριθμ. 57 σελ. 110 ἀνέγνων ἀπάντησιν εἰς τὴν ὡς ἄνω μελέτην μου περιελθοῦσαν εἰς χεῖράς μου πολὺ ἀργά.

Τὴν ἀπάντησιν ἔγραψεν ἐν μιᾷ σελίδι ὁ φιλόπονος ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς Σεβ. Μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων κ. Ἰεζεκιὴλ καταλήξας ἄνευ προσαγωγῆς ἐπιχειρημάτων ἐκ πηγῶν ἢ βοηθημάτων ἢ ἐκ τῆς πράξεως τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸ ἑξῆς συμπέρασμα : «Ὁ δὲ συγγραφεὺς [δηλ. ὁ γράφων τὴν παροῦσαν ἀνταπάντησιν] ἐν εἰρηνικοῖς χρόνοις, μὴ χρώμενος φιλανθρωπίας [ἴσως θὰ εἶναι τυπογραφικὸν λάθος ἀντὶ χρώμενος φιλανθρωπίᾳ] δέχεται ὡς ἔγκυρον χειροτονίαν Ἐπισκόπου χειροτονηθέντος ὑπὸ ἑνὸς Ἐπισκόπου μὴ διαβλέπων δογματικὸν ἐμπόδιον, παρατρέχων τὸ κανονικόν. Νομίζομεν ὅμως, ἐξακολουθεῖ, ὅτι καὶ ὁ γάμος μετὰ τὴν χειροτονίαν δὲν προσκρούει δογματικῶς· καθαιρεῖται ὁ τολμήσας καὶ τόσα ἄλλα παραπτώματα τὴν αὐτὴν ἔχοντα κανονικῶς ἐκδοχήν.

Ἡ ἀνταπάντησις ἡ ἐνταῦθα γινομένη δὲν ἀποβλέπει παρὰ εἰς τὰ πράγματα, εἰς τὴν πραγματικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν. Ἂν δὲ ἐν ἀρχῇ ταύτης ἀναιρεῖται ἡ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ διαγνωσθεῖσα δῆθεν ἀντίφασις ἐν τῇ κριθείσῃ μελέτῃ, τοῦτο γίνεται οὐχὶ ἐπὶ παραβάσει τῆς τεθείσης ἀρχῆς [τῆς ἀντικειμενικῆς ἐξετάσεως] ἀλλὰ πρὸς διαφώτισιν πάλιν πραγμάτων καὶ πρὸς ἀπόδειξιν τούτου, ὅτι διατριβαὶ ὡς ἡ διαλαμβάνουσα τὸ περὶ χειροτονίας Ἐπισκόπου ζήτημα, ἀναγινωσκόμεναι ὡς αἱ ἐφημερίδες δημιουργοῦσιν, ὡς εἶναι ἑπόμενον, ἀβλεψίας τοῦ ἀναγνώστου, τὰς ὁποίας οὗτος ἀποδίδει εἰς τὸν γράφοντα ὡς λάθη.

Ἐναρχόμενος [ὁ συγγραφεύς], γράφει ὁ ἀδελφός, μνημονεύει τοῦ Α΄ Ἀποστολικοῦ Κανόνος, «Ἐπίσκοπος χειτοτονείσθω ὑπὸ Ἐπισκόπων δύο ἢ τριῶν»· ὡς καὶ τοῦ Ἀπ. Διαταγῶν «Ἐπίσκοπον δὲ προστάσσομεν χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τριῶν Ἐπισκόπων ἢ ἔλαττον ὑπὸ δύο, μὴ ἐξεῖναι δὲ ὑπὸ ἑνός.

Ἐνταυθα ὁ συγγραφεύς, ἐνῷ παρατηρεῖ ἀνομοιότητα μεταξὺ «δύο ἢ τρεῖς» τοῦ Κανόνος καὶ τρεῖς ἢ ἔλαττον δύο τῶν Διαταγῶν, ἐν τούτοις ρητῶς εἶτα ἀποφαίνεται «ἡμεῖς ἀποδίδομεν τὴν αὐτὴν ἔννοιαν».

Ἀλλὰ νομίζομεν [γράφει ὁ ἀδελφὸς], ὅτι δέον ἐνταῦθα νὰ γίνῃ ἀποσάφησις ἐφ' ὅσον ὁ συγγραφεὺς ἀποδίδει τὴν αὐτὴν ἔννοιαν εἴς τε τὸν Ἀποστ. Κανόνα καὶ τὴν Ἀποστ. Διαταγήν, ποῖος ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει διαβλέπει ἀνομοιότητα μεταξὺ τούτων, καὶ δὲν ἀποδίδει τὴν αὐτὴν ἔννοιαν, διαφωνῶν μὲ τὸν συγγραφέα; Διότι ὑπάρχει ἀναμφιβόλως ἀντίφασις, ἐξ ἑνὸς ὁ συγγραφεὺς ἀναγράφει «ἡμεῖς ἀποδίδομεν τὴν αὐτὴν ἔννοιαν», ἐξ ἑτέρου δὲ ἀναγράφει· «ἐνυπάρχει μεταξὺ τοῦ Κανόνος δύο ἢ τριῶν σημασια πολὺ διάφορος ἐκείνης ἣν ἔχει ἡ ἔκφρασις τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν». Καὶ ἐξακολουθεῖ [ὁ ἀδελφὸς] ἀνταγωνιζόμενος πρὸς ἕνα φανταστικὸν συγγραφέα.

Ἰδοὺ ποίας ἐκφράσεις παρηρμήνευσε πάντως ἐξ ἀβλεψίας ὁ ἐν Χριστῷ ἀδελφός. Ἐν πρώτοις [σημειοῦται ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος μελέτῃ τῇ δημοσιευθείσῃ ἐν τῇ *Ὀρθοδοξίᾳ*] παρατηρητέον ὅτι ἡ φράσις «δύο ἢ τρεῖς» δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ καθ' ὅλα πρὸς τὴν ἔκφρασιν «τρεῖς ἢ ἔλαττον δύο». Ἡ μὲν φράσις τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν σημαίνει ὅτι ἡ **χειροτονία Ἐπισκόπου** τελεῖται ὑπὸ τριῶν Ἐπισκόπων ἢ τοὐλάχιστον **δύο δηλ. ὡς λέγομεν** ἡμεῖς σήμερον «ἐν ἀνάγκῃ ὑπὸ δύο»· τὸ ὑπὸ δύο **ἢ τριῶν τοῦ** Ἀποστολικοῦ Κανόνος δὲν σημαίνει ὅ,τι καὶ ἡ προειρημένη ἔκφρασις τῶν Ἀποστ. Διαταγῶν, καίτοι ἡμεῖς ἀποδίδομεν τὴν αὐτὴν ἔννοιαν καὶ ἑπομένως ἐξηγοῦμεν τὸν κανόνα ὡς ἑξῆς· «Ἐπίσκοπος χειροτονεῖται ὑπὸ τριῶν, ἐν ἀνάγκῃ δὲ ὑπὸ δύο Ἐπισκόπων». Πᾶς τις ὅμως εὐκόλως ἀντιλαμβάνεται, ὅτι τὸ τοῦ ἀποστολικοῦ κανόνος «δύο ἢ τριῶν» σημαίνει ὅ,τι καὶ τὸ κοινῶς λεγόμενον «δύο τρεῖς».

Ὁ ἀδελφὸς τὸ «καίτοι ἡμεῖς ἀποδίδομεν» τὸ ἀναφέρει εἰς τὸν συγγραφέα τῆς μελέτης. Ἡ φράσις ὅμως αὕτη σημαίνει ὅ,τι καὶ ἡ ἑτέρα «ὡς λέγομεν ἡμεῖς σήμερον», δηλαδὴ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἡ σημερινὴ συνήθης ἑρμηνεία· ἀνάλογόν πως εἶναι καὶ τὸ κατωτέρω ἀναφερόμενον «τὸ κοινῶς λεγόμενον». Περὶ τούτου οὐδεμία ὑπολείπεται ἀμφιβολία ἀφοῦ, προκειμένου περὶ τοῦ προσώπου του, παριστάνει αὐτὸ διὰ τῶν φράσεων «ὁ γράφων τὰς γραμμὰς ταύτας», [σημ. 4 σελ. 295] καὶ «ὁ χαράσσων τὰς παρούσας γραμμάς» [σελ. 299].

Δὲν παρέλκει ἡ ἔρευνα τῶν αἰτίων τῆς δημιουργίας τοῦ α΄ ἢ β΄ κανόνος· τοὐναντίον ἐπιβάλλεται. Εἶναι γνωστόν, ὅτι οἱ κανόνες δὲν συνετάχθησαν οὔτε συγχρόνως οὔτε ἐπὶ τῇ βάσει προδιαγεγραμμένου σχεδίου. Δι' ἕκαστον κανόνα παρουσιάσθη ὡρισμένη τις ἀφορμὴ ὡς δημιουργὸς αἰτία. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἀκριβῶς ἀρκετοὶ κανόνες περιῆλον εἰς ἀχρηστίαν ἢ ρητῶς κατηργήθησαν ἐκλειψάσης τῆς δημιουργοῦ αἰτίας ἀντικατασταθέντες μάλιστα ὑπὸ ἀντιθέτων διατάξεων. Ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ ὡς πρός τινας κανόνας ἐτηρήθη ἡ ἀρχὴ «cessante ratione legis cessat lex ipsa». Διὰ μακρῶν ἐξήτασα τὸ ζήτημα τοῦτο εἰς ἔργον μου πραγματευόμενον περὶ τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μεταβολῶν δημοσιευθὲν δὲ τῷ 1918.

Ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν δογμάτων προέχει ἡ τελειοτέρα διατύπωσις αὐτῶν πρὸς πληρεστέραν παράστασιν καὶ τὴν κατὰ τὸ δυνατὸν ἀντίληψιν αὐτῶν. Πρὸς τοῦτο προστρέχομεν καὶ εἰς τοὺς ὅρους τῆς φιλοσοφίας ἀκολουθοῦντες ἐν τούτῳ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ πρόοδον ὅλου τοῦ ὑψηλοῦ διανοητικοῦ περιεχομένου μιᾶς ἑκάστης ἐποχῆς καὶ τὴν ἀνάλογον ἔκφρασιν καὶ ἀπεικόνισιν αὐτοῦ. Ἡ ζήτησις αἰτίων καὶ ἐν τῷ δογματικῷ πεδίῳ δὲν ἀποκλείεται ὑπὸ τοῦ ἐρευνητικοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἀλλ' ἡ ἔρευνα αὕτη δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ ὅρια τινά, καθότι τὸ δόγμα ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτοῦ εἶναι πολλάκις ἀνώτερον τῆς πεπερασμένης ἀνθρωπίνης ἀντιλήψεως.

Ἡ χειροτονία Ἐπισκόπου καὶ γενικῶς ἡ χειροτονία ἐνέχει μυστηριακὸν χαρακτῆρα. Ἡ ἔρευνα τῶν μυστηριακῶν στοιχείων τῆς χειροτονίας, δλδ. τοῦ δογματικοῦ μέρους, καὶ ἡ δυνατὴ διάκρισις αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ καθαρῶς κανονικοῦ εἶναι ἔργον τῆς Δογματικῆς· ὁ δὲ καθορισμὸς τῶν κανονικῶν στοιχείων εἶναι ἔργον τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου. Ἐν τῷ δευτέρῳ τούτῳ σημείῳ οὐ μόνον ἐπιτρέπεται ἀλλὰ καὶ ἐπιβάλλεται ἡ ἔρευνα τῶν αἰτίων, διότι τὸ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον τότε μόνον ἐμφανίζεται ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτοῦ ἐκθέσει σχετικῶς τελειότερον ὅταν ἀφιερώνονται σελίδες τινὲς καὶ διὰ τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἱστορίας τῶν κανόνων.

Ἡ παρουσία τριῶν ἢ δύο Ἐπισκόπων, δηλαδὴ ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἐπισκόπων τῶν συμμετεχόντων εἰς τὴν χειροτονίαν Ἐπισκόπου, ὡς καὶ ἄλλοτε ἔγραψα, δὲν εἶναι ζήτημα δογματικὸν ἀλλὰ κανονικόν. Αὐταὶ αἱ Ἀποστολικαὶ Διαταγαὶ αἱ θεσπίζουσαι τὸν ἀριθμὸν δύο ἢ τρεῖς ἀλλαχοῦ παραδέχονται ὑπό τινας ὅρους ὡς ἔγκυρον τὴν χειροτονίαν Ἐπισκόπου, γινομένην ὑπὸ ἑνὸς καὶ μόνου Ἐπισκόπου. «Ἐπίσκοπος ὑπὸ τριῶν ἢ δύο Ἐπισκόπων χειροτονείσθω. Ἐάν τις ὑπὸ ἑνὸς χειροτονηθῇ Ἐπισκόπου καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς καὶ ὁ χειροτονήσας αὐτόν. Ἐὰν δὲ ἀνάγκη καταλάβῃ ὑπὸ ἑνὸς χειροτονηθῆναι, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι πλείονας παραγενέσθαι διωγμοῦ ὄντος ἢ ἄλλης τοιαύτης αἰτίας, ψήφισμα κομιζέσθω

τῆς ἐπιτροπῆς πλειόνων 'Επισκόπων» (Migne, τόμ. Α΄ στ. 1124). Οἱ λόγοι οἱ ἐπιβάλλοντες τὴν οἰκονομίαν ἐπὶ τοῦ προκειμένου δὲν εἶναι μόνον οἱ διωγμοὶ ἀλλὰ καὶ ἄλλα γεγονότα.

Γενικῶς δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι οἱ λόγοι οἱ ὑπαγορεύσαντες τὴν χρῆσιν τῆς οἰκονομίας ἐν τῇ 'Εκκλησίᾳ εἶναι πολλοὶ καὶ ποικίλοι.

Αἱ 'Αποστολικαὶ Διαταγαὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ μνημονευθέντος χωρίου ἀναφέρουσι συμπληρωματικῶς καὶ τὸ σύμψηφον, δηλαδὴ τὴν γνώμην καὶ ἄλλων 'Επισκόπων. Τὸ τελευταῖον τοῦτο δὲν ἔχει σχέσιν μὲ τὴν χειροτονίαν ἀλλὰ μὲ τὴν ἐκλογὴν καὶ ἑπομένως δὲν ἀνατρέπει τὸ γεγονός, ὅτι κατ' ἀρχὴν αἱ 'Αποστολικαὶ Διαταγαὶ παραδέχονται τὸ ἔγκυρον τῆς ἐπισκοπικῆς χειροτονίας γινομένης ὑπὸ ἑνὸς 'Επισκόπου. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐν τῇ προηγουμένῃ μελέτῃ μου, συνδέων τὴν χειροτονίαν μετὰ τῆς ἐκλογῆς, ἐτασσόμην [καὶ τώρα πάλιν τάσσομαι] κατὰ τῆς παραδοχῆς τῆς χειροτονίας τοῦ 'Επισκόπου ἐν ᾗ περιπτώσει τῆς ἀντικανονικῆς χειροτονίας δὲν προηγήθη νόμιμος ἐκλογή. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο εἶναι ἐπιβεβλημένον ὑπ' αὐτῆς τῆς λογικῆς τῶν πραγμάτων, διότι ὅταν ἐλλείπουσι στοιχεῖα οἷα α΄] ἐκλογή, β΄] παρουσία τριῶν ἢ δύο 'Επισκόπων κατὰ τὴν χειροτονίαν, γ΄] ἔγκρισις τοῦ πρώτου, ἤτοι τοῦ κυριάρχου Μητροπολίτου, γεννᾶται τὸ ἐρώτημα πρὸς τί ἡ τοιαύτη χειροτονία; διότι τοιαύτη ἀπολελυμένη χειροτονία ὑπὸ τοὺς ἀνωτέρω γινομένη ὅρους μεταβάλλεται εἰς πρᾶξιν ἐστερημένην ἱερᾶς προθέσεως δλδ. εἰς παιδιάν.

῾Ως ἀναφέρεται ἐν τῷ κατωτέρω δημοσιευομένῳ ἀποσπάσματι τῆς ἱστορίας τῶν Συνόδων τοῦ Hefele καὶ ἰδίως ἐν τῇ ἀξιολόγῳ ὑποσημειώσει τοῦ πολυγραφωτάτου Γάλλου κληρικοῦ H. Leclercq, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα παραδείγματα ἐγκύρου ἐπισκοπικῆς χειροτονίας τελεσθείσης ὑπὸ ἑνὸς ἑνὸς καὶ μόνου 'Επισκόπου. ῾Ως θὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης, ἀναφέρονται τὰ παραδείγματα τοῦ 'Επισκόπου Σιδερίου χειροτονηθέντος ὑπὸ μόνου τοῦ 'Επισκόπου Φίλωνος, τὸ τοῦ 'Επισκόπου τῆς 'Αγγλίας Αὐγουστίνου λαβόντος παρὰ τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ Μεγάλου τὴν ἄδειαν, ὅπως χειροτονήσῃ μόνος 'Επίσκοπον καὶ ἄλλα.

῾Ως πρὸς τὸ παράδειγμα τῶν Μελετιανῶν χειροτονιῶν οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι μόνος ὁ Μελέτιος ἐχειροτόνησεν 'Επισκόπους τῶν συνεπισκόπων αὐτοῦ ὄντων ἐγκαθείρκτων. ῾Η πρώτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἀνεγνώρισε τοὺς ὑπὸ τοῦ Μελετίου χειροτονηθέντας 'Επισκόπους, ἀφοῦ διέταξε νὰ συμπληρωθῶσιν ἐλλείψεις τινὲς ὡς λ. χ. ἡ ἔγκρισις τοῦ κυριάρχου Μητροπολίτου, ἡ συγκατάθεσις τοῦ ποιμνίου κ. ἄ. Δὲν δύναται δὲ νὰ ὑποστηριχθῇ, ὅτι ἡ φράσις «μυστικωτέρᾳ χειροτονίᾳ βεβαιωθέντας» σημαίνει ἀναχειροτονίαν ὄχι μόνον διότι ὁ Πατριάρχης Ταράσιος ἐν τῇ Ζ΄ Οἰκουμ. Συνόδῳ (Mansi tom. 12 col 1022), καὶ ἄλλοι

νεώτεροι ἀποκλείουσι τὴν ἑρμηνείαν ταύτην, ἀλλὰ καὶ διότι ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ πραγματικῆς ἀναχειροτονίας περιττὰ θὰ ἦσαν τὰ «φιλανθρωποτερον κινουμένη ἐπέτρεψε τὴν μετ' αὐτῶν κοινωνίαν καὶ λειτουργίαν» καὶ ὅλα τὰ ἄλλα τὰ ἀναφερόμενα ἐν τῇ πρὸς τὴν Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίαν ἐπιστολῇ τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ δηλοῦντα τὴν κατ' οἰκονομίαν ἀναγνώρισιν τῶν χειροτονιῶν τοῦ Μελετίου ὡς ἐγκύρων.

Τὸ ἐπιχείρημα ὅτι τιμωροῦμεν τοὺς παραβαίνοντας τὴν κανονικὴν ἐκτέλεσιν μιᾶς πράξεως καίτοι ἀναγνωρίζομεν αὐτὴν ὡς ἔγκυρον, ὄχι μόνον εἶναι ἕτερον ζήτημα ἀλλὰ καὶ δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ὑπὲρ τῆς ἐνταῦθα ἀναπυσσομένης ἀρχῆς ἀναφορικῶς τῆς ἐπισκοπικῆς χειροτονίας. Τὸ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον, ὡς καὶ πᾶν δίκαιον, ἔχει καὶ τὰς ποινικάς του διατάξεις. Αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ὅμως ποιναὶ ἀποσκοποῦσι τὴν τήρησιν τῆς τάξεως καὶ τῆς πειθαρχίας χωρὶς νὰ ἔχωσιν οὐδεμίαν σχέσιν πρὸς τὰ δογματικὰ στοιχεῖα μιᾶς πράξεως.

Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς γαλλικῆς μεταφράσεως H. Leclereq τόμ. Α΄, μέρος α΄, σελ. 500 κ. ἑξ. τοῦ ἔργου Concilien geschichle τοῦ Hefele.

Ἡ σπουδαιότης τοῦ σχίσματος τῶν Μελετιανῶν ἠνάγκασε τὴν ἐν Νικαίᾳ Σύνοδον, ὅπως ἀσχοληθῇ περὶ αὐτοῦ. Κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον προθύμως ἐπελήφθη τῆς ἐξετάσεως τοῦ ζητήματος τούτου, καθόσον ὁ κυριώτερος σκοπὸς τῆς Συνόδου ἐν τῇ σκέψει τοῦ Αὐτοκράτορος ὑπῆρξε τὸ νὰ ἀποδώσῃ τὴν εἰρήνην εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἡ ληφθεῖσα ἀπόφασις διετηρήθη ἐν τῇ Συνοδικῇ πρὸς τοὺς Ἐπισκόπους τῆς Αἰγύπτου ἐπιστολῇ [Σωκράτης, Ἐκκλησ. Ἱστορία, βιβλ. Α΄, κεφ. Θ΄ Ἑλλ. Πατρολογία Migne 69 στ. 77 κ. ἑξ. Θεοδώρητος, Ἐκκλ. Ἱστορία, βιβλ. Α΄, κεφ. Θ΄. Ἑλλην. Πατρολογία 82 στ. 932, Γελάσιος ὁ Κυζικηνός, Ἱστορία τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου βιβλ. Α΄, κεφ. 33 ἐν Συλλογῇ Mansi τόμ. Β΄, στ. 608], ἥτις περὶ τοῦ Μελετιανοῦ σχίσματος ἐκφράζεται ὡς ἑξῆς: «Ἐλλείπετο δὲ τὸ κατὰ τὴν προπέτειαν Μελετίου καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντων· καὶ περὶ τούτου τοῦ μέρους ἃ ἔδοξε τῇ συνόδῳ, ἐμφανίζομεν ὑμῖν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί. Ἔδοξε οὖν Μελέτιον μέν, φιλανθρωπότερον κινηθείσης τῆς συνόδου· κατὰ γὰρ τὸν ἀκριβῆ λόγον οὐδεμιᾶς συγγνώμης ἄξιος ἦν, μένειν ἐν τῇ αὐτοῦ πόλει, καὶ μηδεμίαν ἐξουσίαν ἔχειν, μήτε χειροτονεῖν, μήτε προχειρίζεσθαι, μήτε χειροθετεῖν». Ἀπηγορεύθη αὐτῷ ὡσαύτως ἡ ἐμφάνισις ἐν τοῖς περιχώροις ἢ ἐν ἄλλῃ τινὶ πόλει, διὰ τὸν αὐτὸν σκοπόν. Ὑπελείπετο αὐτῷ μόνον ὁ τίτλος Ἐπισκόπου [ψιλὰν ὄνομα τῆς τιμῆς]. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντας

κληρικούς, ἔδει νὰ γίνῃ ἐπίθεσις τῶν χειρῶν ἐκ νέου [τὸ κείμενον λέγει μυστικωτέρᾳ χειροτονίᾳ βεβαιωθέντας, κοινωνηθῆναι ἐπὶ τούτοις» σημ. † Η. Γ.) —Tillemont, Mém. Hist. ecclés· t. στ. note 12 περὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου: Οἱ Μελετιανοὶ θὰ γίνωσι δεκτοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν [οὕτως ἐξηγεῖ ὁ Τιλλεμόντιος τὴν φράσιν «μυστικωτέρᾳ χειροτονίᾳ» οὐχὶ δὲ ὡς ἀναχειροτονίαν † Η. Γ.] καὶ οὐχὶ διὰ τῆς ἀναχειροτονίας—reordination.—Καὶ μόνη ἡ λέξις «***βεβαιωσις***» — βεβαιωθέντας—τὴν ὁποίαν ἐχρησιμοποίησεν ἡ Σύνοδος, ἀποδεικνύει ἴσως ὅτι δὲν ἐξελάμβανε τὰς χειροτονίας τοῦ Μελετίου ὡς ἀκύρους σημ. H. Leclereq διὰ νὰ τοὺς ἀποδεχθῶσιν εἶτα ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῆς Ἐκκλησίας, νὰ παράσχωσιν αὐτοῖς καθήκοντα καὶ νὰ ἀποδώσωσιν αὐτοῖς τὰς τιμὰς ὧν ἐδικαιοῦντο. Ἐν ταῖς παροικίαις ἐν αἷς τυχὸν θὰ εὑρίσκοντο οἱ κληρικοὶ οὗτοι ἔδει νὰ ἀκολουθῶσι [νὰ ἔρχωνται κατόπιν ὡς πρὸς τὴν σειρὰν τοὺς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου χειροτονηθέντας κληρικοὺς κλπ. σελ. 501. Πιθανῶς ἕνεκα τῶν Μελετιανῶν καὶ ὅπως τεθῇ τέρμα εἰς τὰς ἀξιώσεις τοῦ Μελετίου, ὅστις ἐπεθύμει νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς ἐξουσίας τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας καὶ νὰ ἐμφανισθῇ ὡς ἴσος (1) πρὸς αὐτόν, ἡ ἐν Νικαίᾳ Σύνοδος ἐν τῷ ἕκτῳ αὐτῆς κανόνι ἐποιήσατο τὴν ἀκόλουθον δήλωσιν: «τὰ ἀρχαῖα ἔθη κρατείτω, τὰ ἐν Αἰγύπτῳ κλπ. . . . . »

Σελ. 543. Ὁ 4ος κανὼν πληροφορεῖ ἡμᾶς πρὸς τούτοις περὶ τοῦ τρόπου τῶν Ἐπισκοπικῶν ἐκλογῶν. Κατὰ τὴν Ἀποστολικὴν ἐποχὴν αὐτοὶ οἱ Ἀπόστολοι ἐξέλεγον τοὺς Ἐπισκόπους. Εἰς τοὺς μετέπειτα χρόνους ἡ ἐκλογὴ αὕτη ἀνῆκε τοῖς μαθηταῖς τῶν Ἀποστόλων [ἐλλογίμοις ἀνδράσι], λέγει ὁ ἅγιος Κλήμης [Α΄ ἐπιστολὴ Κορινθ. κεφ. 46] (2). — Ἀκολουθεῖ ἀνάπτυξις τοῦ τρόπου τῆς ἐκλογῆς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πληροφοριῶν τοῦ ἱεροῦ Κυπριανοῦ καθοριζομένης τῆς σημασίας τῶν λέξεων sufragium καὶ judicium. Τὸ πρῶτον ἀνήκει εἰς τὸν λαὸν καὶ τὸν κατώτερον κλῆρον, ἤτοι fraternitatem [— λαὸν καὶ κλῆρον], τὸ δεύτερον, ἡ ἀπόφασις, εἰς τοὺς Ἐπισκόπους. Σελ. 546 «Ὁ Μελέτιος ἴσως ἔδωκεν ἀφορμὴν πρὸς δημοσίευσιν τῆς ἀποφάσεως ταύτης. [Δ΄ κανόνος σχετικοῦ πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐκλογῆς Ἐπισκόπου].

Ὁ Δ΄ κανὼν τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου εἶχεν ἓν προηγούμενον ἐν τῷ

---

(1) Θεοδώρητος: Ἑλλ. Πατρολογία Migne τόμ. 83 στ. 425 κ. ἑξ.

(2) Τὸ χωρίον τοῦτο κέκτηται μεγάλην σπουδαιότητα διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν Ἐπισκοπικῶν ἐκλογῶν· ἡ κατάστασις ἀνῆκεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους καὶ τοὺς Ἐπισκόπους, ἡ δὲ συνευδόκησις εἰς τὸν λαόν. Κυπριανοῦ ἐπιστολὴ 55. 8, 59, 5. 67. 2, Ὠριγένης ὁμιλία εἰς τὸ Λευιτικὸν Ἑλλην. Πατρ. τόμ. XII στ. 466 κ. ἑξ.. σημ. H. Leclercq.

Α΄ Ἀποστολικῷ κανόνι καὶ ἐν τῷ Β΄ κανόνι τῆς ἐν Ἀρελάτῃ συνόδου συγκροτηθείσης τῷ 324.

Σημείωσις τοῦ **H. Leclercq.**— «Ἡ αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ γνώμη δλδ. περὶ τῆς προελεύσεως τοῦ Δ΄ κανόνος τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου τοῦ W. Bright, The canons of rhe first four general councils 1892 p. 14. [Οἱ κανόνες τῶν 4 πρώτων Οἰκουμ. Συνόδων]. Ἡ ὑποχρέωσις τῆς συναθροίσεως τριῶν τοὐλάχιστον Ἐπισκόπων ἔθετε τέρμα εἰς τὰς προχείρους χειροτονίας, τοὐλάχιστοον κατὰ τὸ πλεῖστον, διότι οἱ Μελετιανοὶ Ἐπίσκοποι ἦσαν πολυάριθμοι ἐν Αἰγύπτῳ, γνωρίζομεν δὲ τὴν περίπτωσιν κρυφίας χειροτονίας, τὴν τοῦ Ναβατιανοῦ, ἐν Ἰταλίᾳ, διὰ τὴν ὁποίαν ἐφρόντισαν νὰ συναθροίσωσι τρεῖς Ἐπισκόπους [Εὐσεβίου Ἐκκλ. Ἱστορία βιβλ. στ΄, κεφ. 43. Migne 28 στ. 620]. Ὁ ἀριθμὸς τῶν «τριῶν» εἶναι τὸ ἐλάχιστον ὅριον, τὸ ὁποῖον δὲν δύναταί τις νὰ ὑποβιβάσῃ. Ἐν τούτοις ἡ ἐπισκοπικὴ χειροτανία, γινομένη ὑπὸ δύο ἢ καὶ ὑπὸ ἑνὸς Ἐπισκόπου, δὲν ἐθεωρεῖτο ἄκυρος· βλέπε τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἐπισκόπου Σιδερίου ἀναγνωρισθέντος ὡς τοιούτου ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου. Ὁ Beverdige ἐν τῷ σχολίῳ αὐτοῦ τοῦ πρώτου Ἀποστολικοῦ κανόνος· Ἐπίσκοπος χειροτονείσθω ὑπὸ Ἐπισκόπων δύο ἢ τριῶν, ἐκφράζεται ὡς ἑξῆς : At necestitate, durissira illa domina, id postulante, canonis rigor nonnumquam relaxari potest. [Ὅταν ἀπαιτήσῃ ἡ σκληροτάτη ἀνάγκη δύναται νὰ χαλαρωθῇ ἔστιν ὅτε ἡ αὐστηρότης τοῦ κανόνος].

Ὁ Van Espen ὑποστηρίζει τὸ ἔγκυρον τῆς χειροτονίας τοῦ Stenhoven γενομένης ὑπὸ ἑνὸς καὶ μόνου Ἐπισκόπου, ὅτε προήχθη εἰς τὸν Ἐπισκοπικὸν θρόνον τῆς Οὐτρέχτης τῷ 1724. Τῷ ὄντι, ὁ Α΄ Ἀποστολικὸς κανὼν συγκατατίθεται εἰς τὴν παρουσίαν δύο Ἐπισκόπων ἀντὶ τριῶν· ὁ 20 κανὼν τῆς ἐν Ἀρελάτῃ Συνόδου ἀπαιτεῖ ἐπιτακτικῶς τὴν πορουσίαν τριῶν Ἐπισκόπων. Βλέπομεν τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ θεσμοῦ τούτου εἰς τοὺς λόγους τοῦ Πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Α΄ : Nec unus episcopus ordinare praesumat episcopum, ac furtivum beneficium praestitutum videatur. (Epist 11 3, Λατ. Πατρ. XX στ. 472). Λόγους συστατικοὺς τοῦ μέλλοντος δικαίου βεβαιουμένου ἔτι ἅπαξ διὰ τῶν πρὸς τὸν Ἅγιον Αὐγουστῖνον τῆς Κανταβρυγίας ὁδηγιῶν τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ Α΄. Bède, Histoire ecclis. Βιβλ. Α΄, κεφ. 27 Λατ. Πατρ. 25 στ. 58 κ. ἑξ. W. Bright, Chapter of Early English History in 8 Oxford, 1876 p. 62.

ΛΟΓΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ ΤΩι ΠΑΝΣΕΠΤΩι ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΩι ΝΑΩι ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗΝ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΛΑΟΔΙΚΕΙΑΣ κ. ΔΩΡΟΘΕΟΥ

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Σεβασμία τῶν Ἁγίων Ἀδελφῶν χορεία,

φιλόχριστον καὶ ὀρθόδοξον πλήρωμα,

Ποῖος λόγος θέλει ἐξαρκέση πρὸς ὕμνον τῶν θαυμασίων τῆς Ἐκκλησίας; Τῆς Νύμφης ταύτης τοῦ Οὐρανίου Δομήτορος, τοῦ θεματοφύλακος τῆς Διαθήκης τοῦ διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ καὶ Μυσταγωγοῦ τοῦ ἁγίου ἔργου του; Τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία σήμερον ἄγει τὴν ἐπέτειον τῶν θριάμβων της ἑορτήν; Οὐδὲν ἄξιον θὰ ἐκάμνομεν, καὶ ἂν ἐψάλλομεν ὁλόκληρον κεκραγάριον, καὶ ἂν ἐρραίνομεν μὲ φύλλα δάφνης ὅλους τοὺς τόπους, καὶ ἐστρώνομεν μὲ τάπητας ὅλους τοὺς δρόμους, καὶ ἐκαίομεν τὰ πολυτιμότερα λιβανωτὰ τῆς γῆς καὶ αὐτὰ τὰ ἀρώματα τῆς Ἀραβίας, καὶ ἠνάπτομεν ὅλα τὰ φῶτα. Θὰ ἦτο κἄτι μόνον, ἐὰν τὰ αἰσθήματά μας ἐλαμπρύνοντο, καὶ τὰ διανοηματά μας ἐφωταγωγοῦντο, καὶ αἱ πράξεις μας ἐγίνοντο λευκαὶ ὡς ἡ χιών.

✠

Ἡ συρροὴ ἐνταῦθα τοῦ σημερινοῦ τούτου πλήθους μὲ ἐνθυμίζει τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους εἶπεν εἰς τὸν Χριστὸν εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν του εἰς ἐπίσημόν τινα στιγμὴν μὲ φωνὴν γεμάτην ἐνθουσιασμὸν καὶ πίστιν: «Κύριε, εἰς ποῖον ἄλλο μέρος εἶναι δυνατὸν νὰ πᾶμε; Σὺ μόνον ὁμιλεῖς τὰ λόγια τῆς ζωῆς». Καὶ ἐπειδὴ αὐτὸς μόνον ὁμιλεῖ τὰ λόγια τῆς ζωῆς, ὁ Χρι-

στὸς καὶ ἡ Ἐκκλησία του, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπεσχέθη ὅτι θὰ μείνῃ μαζί της μέχρι τῆς συντελείας τῶν αἰώνων, καὶ ἔλαβεν αὐτὴ τὴν ζωήν της ἀπὸ τὸν θάνατόν του καὶ ἀπὸ τὸ αἷμα μυριάδων Μαρτύρων της, παραμένει αὐτὴ ὡς βράχος ἀκλόνητος μέσα εἰς τὰς θυέλλας τῶν αἰώνων.

Τὰ πάντα παρῆλθον καὶ ἡ ἀλήθειὰ μετεβλήθη εἰς ψεῦδος, μογιλάλοι ἐφωράθησαν οἱ δεινοὶ συζητηταί, καὶ οἱ γίγαντες νάνοι, μόνη δὲ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ μένει. Ποῦ εἶναι οἱ φιλόσοφοι οἱ ὁποῖοι εἶπαν: Νὰ ἀρνῆσαι, ὅταν δὲν βλέπῃς, καὶ νὰ ἀμφιβάλλῃς, ὅταν βλέπῃς. Ποῦ εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι εἶπαν: «Περιορίσου εἰς τὸ ἀντικείμενον, εἰς τὸ ὄν, εἰς τὸ πρᾶγμα, μηδόλως ἐξέλθῃς ἀπ᾿ αὐτό, διότι ἔξω ἀπ᾿ αὐτὸ χαίνει ἡ ἄβυσσος, τὸ πᾶν τρέμει. Τὰ πάντα φαντάσματα, χίμαιραι, καπνός, ὄνειρον, σκιά». Καὶ εἶπαν ἕνα σωρὸν ἄλλας μαύρας λέξεις, πὼς ὁ κόσμος εἶναι ὑποκριτής, κάτω ὁ κόσμος, ἡ προσωπὶς τῆς ὑποκρισίας! Ὁ κόσμος εἶναι φέρετρον κεκλεισμένον. Καὶ ἔσκυψαν εἰς τὸν νεκροθάπτην νὰ τὸν ἐρωτήσουν χαμηλοφώνως: «Πόσον ἡ αἰωνιότης ζυγίζει εἰς τὸ πτύον;» Καὶ ἄλλοι εἶπαν: Ποία εἶναι ἡ ἔννοια τῶν λέξεων: Πίστις, συνείδησις, νοῦς, καθῆκον, ἀγάπη; Ποία εἶναι ἡ φύσις τῶν ὄντων; Τὰ πάντα εἶναι κωφά, βωβά, ψευδῆ, ἀπατηλά. Καὶ εἶπεν ἡ ἀδιαφορία εἰς τὴν Πίστιν: «Θὰ νεκρωθῇς». Ἡ ψευδευλάβεια εἰς τὴν γνησίαν εὐσέβειαν: «Θὰ σὲ ἀντικαταστήσω». Τὸ ἄχυρον εἰς τὸν σῖτον: «Θὰ σὲ καλύψω». Καὶ ἐζήτησαν τὰ ζιζάνια, αἱ αἱρέσεις, νὰ ὑπερισχύσουν. Ἡ ἀμάθεια ἀπεπειράθη νὰ κάμῃ στυγνὴν τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ «ἡ ἀλαζονεία νὰ παραμορφώσῃ τὴν ὡραιότητά της, ὁ οὐρανὸς νὰ ἀναμιχθῇ μὲ τὴν γῆν, ἡ σὰρξ μὲ τὸ πνεῦμα, ἡ ἁγνότης μὲ τὴν διαφθοράν» (Μποσουέ). Καὶ νὰ ἀφεθῇ ἀπροστάτευτος ὁ Λαός, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Χριστὸς ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του μὲ τόσην συμπάθειαν ἔλεγε πρὸς τοὺς μαθητάς του: «Λυποῦμαι τὸν ὄχλον, διότι περιπλανᾶται εἰς ἀπώλειαν ὡσὰν ἕνα κοπάδι πρόβατα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν ποιμένα». Ὅλα αὐτὰ παρῆλθον, ἔμεινε δὲ ἡ Ἐκκλη-

σία, διότι αὐτὴ ὡμίλησε τὰ λόγια τῆς ζωῆς, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔχασέ ποτε τὸν ἡρωϊσμόν της, τὴν σοφίαν της, τὸ κάλλος της, τὸ μυστήριόν της. Καὶ ὅπως τὴν νύκτα ἀνατέλλουν τὰ ἄστρα, εἶδεν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων κάποια ἀνατολή.

✠

Καὶ εἶπεν εἰς αὐτούς : Μὴ προσέχετε εἰς ὅσα σᾶς ψιθυρίζουν εἰς τὸ οὖς σας οἱ ἄλλοι. Ὀπίσω ἀπὸ τὸν ὁρατὸν αὐτὸν κόσμον ζῇ ὁ ἀόρατος Πατήρ, τοῦ ὁποίου τὸ μέτωπον λάμπει ἀπὸ συγγνώμην καὶ ἀγάπην δι᾽ ὅλους. Ἡ λάμψις του ἀντανακλᾷ εἰς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ, τὸ μειδίαμά του ἀποκατοπτρίζεται εἰς τὰ ἄνθη τῆς γῆς, ἡ φωνή του ἀντιλαλεῖ εἰς τὰ ροχθοῦντα ὕδατα τῆς θαλάσσης, ἡ ἁγιότης του ἀντιφεγγίζει εἰς τὴν ἀνθρωπίνην συνείδησιν, καὶ ἡ δύναμίς του πλημμυρίζει εἰς τὴν συγκίνησιν καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν.

Πιστεύσατε εἰς τὸ αἷμα τῶν Μαρτύρων μου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξῆλθον, καὶ τὸ ὕδωρ τοῦ ἁγιασμοῦ μου, πιστεύσατε εἰς τὰς εὐχὰς τὰς ἱερὰς τῶν γονέων, τὴν ἀϋπνίαν τῆς συζύγου καὶ τὴν ἄγνοιαν τῶν παιδιῶν, ἡ ὁποία ἔχει τόση δύναμιν, πιστεύσατε εἰς τὴν ἁγνότητα τῆς σκέψεως καὶ τὴν καθαρότητα τῆς καρδίας, πιστεύσατε εἰς τὰ χέρια τὰ ἐσταυρωμένα καὶ τὰ χέρια τὰ ἡνωμένα.

Σεῖς οἱ φθαρτοὶ τείνατε πρὸς τὸ ἄφθαρτον, οἱ ἐφήμεροι ὁρμήσατε πρὸς τὸ αἰώνιον, οἱ ἁμαρτωλοὶ πρὸς τὸ θησαύρισμα τῆς ἁγιότητος, οἱ δυσειδεῖς πρὸς τὸ ἄφθιτον κάλλος. Ὑπεράνω τῆς παροδικότητος καὶ ἀθλιότητος τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ὑπάρχουν ὕστατοι σκοποί, ὕψισται ἀξίαι. Ἡ πρὸς αὐτὰς τάσις θὰ φέρῃ τὴν ἀλλοίωσιν τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, τὴν μεταμόρφωσιν τῆς ψυχῆς, τὴν μετουσίωσιν τῆς ζωῆς, τὴν φανέρωσιν τῆς Ἱστορίας, φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαῖνον. Ἀρκεῖ μόνον νὰ θέλετε. Ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε.

✠

Ζητοῦμεν τὸν Κύριον, ἄρα αὐτὸς ὑπάρχει. Ἡ πεῖνα προϋποθέτει τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἄρτου καὶ ἡ δίψα τὴν ὕπαρξιν ὕδατος. Διὰ νὰ ἔχουν πτερὰ τὰ πτηνά, θὰ εἴπῃ ὅτι ὑπάρχει ἀήρ, καὶ ὑπάρχει. Διὰ νὰ ὑπάρχῃ τὸ οὖς, σημαίνει ὅτι ὑπάρχει ὁ ἦχος, καὶ ὑπάρχει. Ἡ ὕπαρξις τοῦ ὀφθαλμοῦ στηρίζεται εἰς τὴν ὕπαρξιν τοῦ φωτός, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει.

Σύ, Κύριε, ὁ ὁποῖος ὑπάρχεις, διότι Σὲ ζητοῦμεν, δὸς εἰς ἡμᾶς τοὺς ἱερεῖς Σου καὶ ἀρχιερεῖς Σου, οἱ ὁποῖοι φέρομεν τὰς χρυσοκεντήτους στολὰς διὰ νὰ καλύψωμεν τὰ τραύματά Σου τὰ ἅγια καὶ τὰ τραύματα τῆς Ἁγίας Σου Ἐκκλησίας, καὶ εἰς τὸν Λαόν Σου, τὸν ἠγαπημένον, ἐνθάρρυνσιν εἰς στιγμὰς τρόμου, γαλήνην ἐν ὥραις ταραχῆς τῆς συνειδήσεώς μας, ἀνακούφισιν εἰς τὸν κάματον τῆς ζωῆς, διότι φέρομεν ὅλοι τὸν Σταυρόν Σου, παραμυθίαν εἰς ἡμέρας ἀπογνώσεως, χαρὰν εἰς τὰς θλίψεις μας, ἵνα δοξάζηται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά Σου εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

† Ο ΛΑΟΔΙΚΕΙΑΣ ΔΩΡΟΘΕΟΣ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΑΓΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

[Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου]

Στίχ. 10. Ἡ σιγὴ τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦ Ἡγεμόνος κεντᾷ τὴν φιλοτιμίαν αὐτοῦ καὶ ἀποτελεῖ δι' αὐτὸν κατάρριψιν τοῦ γοήτρου αὐτοῦ πρὸ τῶν παρεστώτων στρατιωτῶν, ὅθεν καὶ μετ' ἐκπλήξεως μεμιγμένης μετὰ πικρίας τινὸς καὶ ἀγανακτήσεως προβάλλει πρὸ τοῦ Ἰησοῦ τὸ δικαίωμα, ὅπερ οὗτος δυνάμει τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ ἐκέκτητο, ὅπως καταδικάσῃ Αὐτὸν εἰς τὴν σταύρωσιν, ἢ ὅπως ἀπολύσῃ ὡς ἀθῶον. Ἐξηγηταί τινες οὐχὶ ἄνευ λόγου παρατηροῦσιν, ὅτι ὑπὸ τὴν ἐν λόγῳ μεγαλαυχίαν καὶ κομπορρημοσύνην τοῦ Πιλάτου δυσκόλως συγκαλύπτεται ἡ πραγματικὴ αὐτοῦ ἀδυναμία, ἀληθῶς εἰπεῖν ἀνισχύρου πρὸ τῶν Ἰουδαίων, ὅπως ἐπιτελέσῃ τὸ ἴδιον βούλημα, δι' ὃ καὶ μᾶλλον κομπάζοντος

ἐν λόγοις. Ὁ ἱ. Χρυσ. παρατηρεῖ· «Ὅρα πῶς ἑαυτὸν προκατέκρινεν; Εἰ γὰρ ἐν σοὶ τὸ πᾶν κεῖται, τίνος ἕνεκεν οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρὼν οὐκ ἀπολύεις;» Ὁμ. Θεοφ. καὶ Ζιγ. γράφων· «Καὶ φοβεῖται καὶ φοβεῖ. Παροξυνθεὶς γὰρ διότι οὐδὲ αὐτῷ τῷ θάλποντι Αὐτὸν ἀπεκρίθη, λοιπὸν ἐπέστησε τὴν ἐξουσίαν». Κατὰ τὴν γραφὴν τῶν ἀρχαιοτέρων κωδίκων, προτιμωμένην ὑπὸ Ἐξηγητῶν τινων ὡς μᾶλλον συνᾴδουσαν πρὸς τὴν πρόθεσιν τοῦ Πιλάτου, προηγεῖται τὸ δελεαστικὸν **ἀπολῦσαι** τοῦ τὴν ἀπειλὴν ἐπισείοντος **σταυρῶσαι.**

Στίχ. 11. Ὁ Ἰησοῦς ἤδη λαλεῖ καὶ δὴ μετὰ ὑπερκοσμίου ἀξιώματος καὶ κύρους. Κατασπῶν τὸ φρόνημα αὐτοῦ καὶ τὸν τῦφον (Χρυσ.) διδάσκει τὸν Πιλᾶτον, ὅτι ἐμεγαλαύχει νομίζων, ὅτι ἐκέκτητο ἐπ' Αὐτοῦ ἐξουσίαν οἴκοθεν ὅλως καὶ οὐδαμόθεν ἄλλοθεν ἐξαρτωμένην. Ἡ ἐξουσία, ἣν ἐν τῇ παρούσῃ κρισίμῳ στιγμῇ ἦτο ἕτοιμος νὰ ἀσκήσῃ ἐν ἀναφορᾷ εἰς τὸν Ἰησοῦν ὁ Πιλᾶτος, καὶ δὴ καὶ οὐχὶ ἀπολύων ἢ σταυρῶν Αὐτόν, ὡς οὗτος ἐνόμιζεν, ἀλλὰ μόνον σταυρῶν, ἦτο μὲν οἰκειοθελής, ἀποτέλεσμα τῆς ἀσυνειδησίας καὶ δειλίας τοῦ Πιλάτου, ἀλλ' οὐχὶ πάντῃ αὐτοτελὴς καὶ ἀνεξάρτητος. Εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ὅπως παραδώσῃ Αὐτὸν εἰς τὸν σταυρικὸν θάνατον, παρέδωκε τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ αὐτὸς ὁ Θεὸς Πατήρ, τὴν προαιώνιον Αὐτοῦ ἐν τῷ πράγματι ἐκπληρῶν βουλήν. «Οὐχ ἁπλῶς οὕτως ἀποθνήσκω, ἀλλά τι μυστικὸν ἐπιτελῶ, καὶ ἄνωθεν τοῦτο εἰς κοινὴν σωτηρίαν προώρισται» Θεοφ. (κατὰ Χρυσ.). Ἀλλ' ἀκριβῶς διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ κατὰ θείαν βουλὴν ἐπέκλωστο τῷ Πιλάτῳ νὰ γένηται ὄργανον τῆς σταυρώσεως τοῦ Ἰησοῦ, νὰ ἐπιληφθῇ τῆς δίκης καὶ καταδίκης προσώπου, ὅπερ ἠδυνάτει νὰ ἐκτιμήσῃ δεόντως, ὁ Ρωμαῖος οὗτος ἡγεμών, καίτοι εὐθυνόμενος διὰ τὴν ἐν τῷ πράγματι ἐπιδειχθεῖσαν πονηρίαν, ἥττονα καὶ ἐλαφροτέραν ἡμάρτανεν ἁμαρτίαν, ἢ οἵαν οἱ παραδόντες τὸν Ἰησοῦν αὐτῷ καὶ τὴν θανατικὴν καταδίκην Αὐτοῦ ἐκβιάσαντες Ἰουδαῖοι ἀρχιερεῖς, εἴπερ τις καὶ ἄλλος ὄντες εἰς θέσιν νὰ κρίνωσιν ἀσφαλῶς περὶ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ νὰ ἀναμετρήσωσι τὸ βάθος τοῦ διαπραττομένου ὑπ' αὐτῶν ἀνοσιουργήματος. Ἐκ κοσμικῆς ἰδιοτελείας, φιλαυτίας, μίσους καὶ φθόνου κατὰ τοῦ φωτὸς καὶ τῆς ἀληθείας, καταπνίξαντες τὴν συνείδησιν καὶ τὸ λογικόν, καὶ κατεξαναστάντες κατὰ τοῦ χριστοῦ Κυρίου, ὃν ἔδει ἀσπασίως νὰ προσδέξωνται οὗτοι, ἡμάρτανον ἐν τοῖς βαρύτατα ὑπερακοντίζοντες πολλῷ τῷ μέτρῳ τὸν ἐθνικὸν ἡγεμόνα. Ὁ ἱ. Χρυσ. παρατηρεῖ· «Καὶ μὴν εἰ **δεδομένον ἦν** οὔτε οὗτος, οὔτε ἐκεῖνοι ὑπεύθυνοι ἐγκλημάτων. Εἰκῇ ταῦτα λέγεις. Τὸ γὰρ **δεδομένον** ἐνταῦθα τὸ συγκεχωρημένον ἐστιν, ὡσανεὶ ἔλεγεν· Εἴασι ταῦτα γενέσθαι· οὐ μὴν διὰ τοῦτο πονηρίας ἐκτὸς ὑμεῖς». Ὁμ. Θεοφ. καὶ Ζιγ. **Ἄνωθέν. Ἐκ Θεοῦ.** δηλ. Πρβλ. Γ' 27. 31. Η' 23. Κατὰ τὴν γνώμην ἱκανῶν Ἐξη-

γητῶν διὰ τοῦ **ἄνωθεν δεδομένου** ὑποδεικνύεται τῷ Πιλάτῳ ἡ εὐθύνη, ἣν ὑπέχει πρὸ τοῦ Θεοῦ ἄδικα πράττων. **Διὰ τοῦτο ὁ παραδιδούς μέ σοι μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει.** Νοοῦνται κατὰ τὰ συμφραζόμενα (ΙΗ' 30. 35) πιθανώτερον οἱ Ἀρχιερεῖς, ἀντιτιθέμενοι πρὸς τὸν Πιλᾶτον **(σοί),** ὅθεν ἐν ἑνικῷ ἀριθμῷ **(ὁ παραδιδούς),** ἐξηγουμένῳ καὶ καὶ ἐκ τοῦ λανθάνοντος πιθανῶς ἐν αὐτῷ Καϊάφα, τοῦ κατ' ἐξοχὴν ἀντιπροσωπεύοντος τὴν Ἰουδαϊκὴν ταύτην ἱεραρχίαν. Ὑπὸ τὸ ἐν λόγῳ **παραδιδοὺς** καὶ δὴ (κατὰ τὴν γραφὴν **παραδοὺς)** ἐνόησαν ἄλλοι τὸν Ἰούδαν, καὶ νῦν δὲ ἄλλοι νοοῦσι τὸ Μ. Συνέδριον, ἢ τὸν Ἰουδαϊκὸν λαόν, καὶ μερικώτερον τὸν ἐκεῖνο καὶ τοῦτον ἀντιπροσωπεύοντα Καϊάφαν. Ὡς πρὸς δὲ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν κατὰ τὸν λόγον τοῦ Ἰησοῦ ὁ παραδιδοὺς ἔχει μείζονα ἁμαρτίαν τοῦ τὴν θανατικὴν ἐκτέλεσιν ἐπικυροῦντος καὶ διεξάγοντος Πιλάτου, ἡ αἰτία αὕτη (τὸ μεῖζον δηλ. τοῦ ἐγκλήματος) κατ' ἄλλας γνώμας ἔγκειται ἐν τῷ ὅτι ὁ Πιλᾶτος καταδικάζων τὸν Ἰησοῦν ἤσκει δικαίωμα δοθὲν αὐτῷ, καθ' ὃν χρόνον οἱ Ἀρχιερεῖς παραδιδόντες Αὐτὸν ἐκείνῳ πρὸς θάνατον κατεχρῶντο τῇ πνευματικῇ αὐτῶν ἀρχῇ, καὶ ἐσφετερίζοντο ἀλλότριον δικαίωμα, ἢ ἐν τῷ ὅτι τὸ δικάζειν καὶ καταδικάζειν εἶνε δικαίωμα καὶ καθῆκον ὡρισμένου ἀξιώματος, τὸ δὲ ἐγκαλεῖν αὐτοπροαίρετος πρᾶξις, ἢ ἐν τῷ ὅτι οἱ μὲν ἡμάρτανον ἀπὸ πονηρᾶς διαθέσεως, ὁ δὲ Πιλᾶτος ἐξ ἀδυναμίας χαρακτῆρος, ὡς σημειοῦται καὶ ὁ Ζιγ. γράφων· «Οὗτοι μὲν μιαιοφόνοι, σὺ δὲ ἁπλοῦς καὶ εὐρίπιστος» κλπ. Ἀξιοσημείωτον, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀποβλέπει πρὸς τὴν σταύρωσιν ὡς πρὸς τετελεσμένον κατ' οὐσίαν γεγονός, καὶ οὕτω κρίνει περὶ αὐτῆς.

Στίχ. 12. Ἀπὸ τοῦ χρονικοῦ τούτου σημείου (τὸ **ἐκ τούτου** δηλ. χρονικῶς, ὡς οἱ πλείους ἐξηγοῦνται) ἀλλ' οὐχὶ πάντως ἄνευ ἐπιδράσεως τῶν τελευταίων πρὸς αὐτὸν λόγων τοῦ Ἰησοῦ (ὅθεν τὸ **ἐκ τούτου** καὶ αἰτιολογικῶς), ὁ Πιλᾶτος κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ ἱ. Εὐαγγελιστοῦ ἐζήτει ν' ἀπολύσῃ τὸν Ἰησοῦν, τοῦ ἐζήτει τούτου κατὰ τὴν γνώμην τῆς πλειονότητος τῶν Ἐξηγητῶν ἐκφράζοντος ἐπιμονωτέραν προσπάθειαν τοῦ Ἡγεμόνος, ἢ οἵαν τέως ἐπέδειξεν οὗτος. Πῶς ἐξεδηλώθη ἡ προσπάθεια αὕτη παρασιωπᾷ ὁ ἱ. Εὐαγγ., καὶ δὲν δύναται μετὰ πιθανότητός τινος νὰ προσδιορισθῇ, τὸ βέβαιον δ' εἶνε, ὅτι ἀντελήφθησαν αὐτῆς σαφῶς οἱ πρὸ τοῦ Πραιτωρίου Ἀρχιερεῖς καὶ πτοηθέντες ὑπὸ τῆς ἰδέας, ὅτι θὰ ἐξέφευγε τὸ θῦμα αὐτῶν ἤρχισαν κραυγάζοντες, τὴν φορὰν ταύτην ἀπειλοῦντες τὸν Ρωμαῖον ἡγεμόνα, καὶ καθιστάντες αὐτὸν ὑπεύθυνον πρὸ τοῦ Αὐτοκράτορος αὐτοῦ. «Ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ νόμου (τοῦ Μωσαϊκοῦ) παραγαγόντες ἐγκλήματα, ὡς σημειοῦται ὁ ἱ. Χρυσ., οὐδὲν ὤνησαν, κακούργως ἐπὶ τοὺς ἔξω τρέπονται νόμους». Ἄλλαις λέξεσιν, ματαιωθείσης τῆς ἀπο-

πείρας αὐτῶν, ὅπως ἀποσπάσωσι παρὰ τοῦ Πιλάτου τὴν καταδίκην τοῦ Ἰησοῦ διὰ τῆς προσαγωγῆς ἀθετήσεως παρ᾿ Αὐτοῦ τοῦ ἑαυτῶν νόμου, ἐπαναλαμβάνουσιν οἱ ἀδυσώπητοι κατήγοροι τοῦ Ἰησοῦ τὴν κατ᾿ Αὐτοῦ ἐπ᾿ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ κατηγορίαν, καὶ ἐπὶ τῇ σαφῶς ἐκφανθείσῃ ἤδη προθέσει τοῦ Πιλάτου, ὅπως ἀπολύσῃ Αὐτόν, ἐκτοξεύουσι καὶ κατ᾿ αὐτοῦ τούτου ἐνοχὴν ὡς ὑποθάλποντος καὶ προστατεύοντος ἐπαναστάτας. Οἵαν ἐπίδρασιν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἡ ἀπειλὴ αὕτη δὲν ἠγνόουν οἱ εἰς αὐτὴν ὡς τελευταῖον ὅπλον προσφυγόντες Ἰουδαῖοι ἀρχιερεῖς. Ἡ δειλία τοῦ Πιλάτου καὶ ἐκ προτέρων γνωστὴ προὔκειτο σαφὴς καὶ ἐξ ὧν ἄρτι ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶπε καὶ ἔπραξεν, ἀφ᾿ ἑτέρου δὲ ἐπὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ τῶν Ρωμαίων θρόνου ἐκάθητο τότε ὁ Τιβέριος, εἷς τῶν μάλιστα καχυπόπτων ἡγεμόνων. Ἐπὶ δὲ τούτοις ἡ διοίκησις καὶ ἡ δικαιοσύνη τοῦ Πιλάτου, πολλοῦ γε καὶ δὴ ἦσαν ἄτρωτοι. Φανερὸν ἄρα, ὅτι μήνυσις κατ᾿ αὐτοῦ ὑπὸ τὰς περιπτώσεις ταύτας ἠδύνατο νὰ ἔχῃ δυσάρεστα δι᾿ αὐτὸν ἀποτελέσματα, καὶ ὁ ἐκ μέρους τῶν Ἀρχιερέων σαφὴς ὑπαινιγμὸς εἰς αὐτὴν (τὴν μήνυσιν) δὲν ἠδύνατο, ἢ νὰ ταράξῃ ἰσχυρῶς λίαν τὸν Πιλᾶτον. **Ἔκραζον.** Κατὰ τὴν γραφὴν τῶν ἀρχαιοτέρων κωδίκων **ἐκραύγασαν. Φίλος τοῦ Καίσαρος.** Συνήθης ὅρος (φιλόκαισαρ) ἀπονεμόμενος ὡς τιμητικὸς τίτλος εἰς ὑποτελεῖς τοῖς Ρωμαίοις ξένους ἡγεμόνας, διοικητὰς ἐπορχιῶν κλπ. Ἡ φράσις κεῖται γενικώτερον ἐκπροσωποῦσα κυρίως τὴν ἔννοιαν τῆς φιλίας διαθέσεως, πίστεως καὶ ὑποταγῆς. **Πᾶς ὁ βασιλέα ἑαυτὸν ποιῶν ἀντιλέγει τῷ Καίσαρι.** Ὁ τίτλος τοῦ βασιλέως (τοῦ Ἰσραήλ, τῶν Ἰουδαίων), αἱ βασιλικαὶ ἀξιώσεις τοῦ Ἰησοῦ, εἰς ἃς προσεδόθη ὑπὸ τῶν κατηγόρων τοῦ Ἰησοῦ πολιτικὸς χαρακτήρ, χαρακτηρίζονται ὡς πρόκλησις τῆς ὑπάτης πολιτικῆς ἀρχῆς, αὐτοανακήρυξις εἰς βασιλέα, καὶ κατ᾿ ἀκολουθίαν ὡς φανερὰ ἐπανάστασις. Οὕτω οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ προβάλλονται κηδόμενοι τῆς ἐπ᾿ αὐτοῦ ξένης, τῆς ἐθνικῆς καὶ βεβήλου, ἐξουσίας πολλῷ μᾶλλον τοῦ νομίμου προασπιστοῦ αὐτῆς τοῦ Πιλάτου.

Στίχ. 13-15. Ἡ ἀπειλὴ τῶν Ἀρχιερέων ἐπήνεγκε τὸ πρὸ πολλοῦ ζητούμενον. Ὁ Πιλᾶτος πτοηθεὶς κλίνει τὸν αὐχένα, καὶ μὴ ἐκφέρων λέξιν διατάσσει, ὅπως ἐξαχθῇ αὖθις τοῦ Πραιτωρίου ὁ Ἰησοῦς, τὴν φορὰν ταύτην, ἵνα ἀκούσῃ τὴν καταδικαστικὴν κατ᾿ Αὐτοῦ ἀπόφασιν. Τὸ ἀόριστον αἴσθημα τοῦ φόβου (στ. 8), ὅπερ ἐνέβαλεν αὐτῷ ἡ φωνὴ τῆς συνειδήσεως καὶ ἡ ἰδέα τοῦ δικαίου, ὑποχωροῦσι πρὸ τῆς ἰδέας τῆς προσωπικῆς ἀσφαλείας, καὶ ὁ Ρωμαῖος ἡγεμὼν μόνην διέξοδον τῶν αἰσθημάτων πικρίας καὶ ἀγανακτήσεως διὰ τὴν ἐπαίσχυντον αὐτοῦ ταύτην ὑποχώρησιν εὑρίσκει ἐν τῷ σαρκασμῷ τῶν ἀντιπάλων Αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ προκλήσει αὐτῶν, ὅπως δημοσίᾳ καὶ πανηγυρικῶς ἀρνηθῶσιν ὅ,τι ἀπετέλει

τὸν διακαῆ μύχιον πόθον τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, τὴν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Μεσσίου ἀποκατάστασιν τῆς πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῶν. Ὅπως κορέσωσι τὴν δίψαν τοῦ μίσους αὐτῶν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ οἱ Ἀρχιερεῖς δὲν διστάζουσι νὰ προβῶσιν εἰς τὴν βαθύτατα τὸ ἐθνικὸν Ἰουδαϊκὸν αἴσθημα τιτρώσκουσαν ὁμολογίαν **οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰμὴ Καίσαρα. Ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ βήματος.** Ἀμεταβάτως. Πρβλ. Πράξ. ΙΒ' 21. Ἐξηγηταὶ τινὲς ἐνόμισαν, ὅτι δὲν ἀποκλείεται καὶ ἡ κατὰ τὸ (Α' Κορ. ΣΤ' 4. Ἐφ. Α' 20) ἐκδοχὴ τοῦ ῥήματος ἐν μεταβατικῇ σημασίᾳ, καθ' ἣν ἐξάγεται ἡ ἔννοια τῆς ἀναβιβάσεως τοῦ Ἰησοῦ ἐπὶ τοῦ περιόπτου βήματος, καὶ ἀναπαρίσταται οὕτω καὶ συμπληροῦται ἡ εἰκὼν ἡ διὰ τοῦ **ἴδε ὁ ἄνθρωπος** (στίχ. 5) παρασταθεῖσα. Ἀλλ' ἡ ἐκδοχὴ αὕτη ἀντίκειται πρὸς τὴν συνεχῆ (ἀμετάβατον) χρῆσιν τοῦ ῥήματος ἐν τῇ Ἁγ. Γραφῇ, προσκρούει δὲ πρός τε τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ Ῥωμαίου ἡγεμόνος καὶ πρὸς τὸ Ῥωμ. ἔθος τοῦ ἀφ' ὑψηλοῦ ἐξαγγέλλειν τὴν θανατικὴν ἰδίᾳ καταδικαστικὴν ἀπόφασιν. Κατὰ ταῦτα αὐτὸς ὁ Πιλᾶτος ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ δικαστικοῦ βήματος πρὸ τοῦ Πραιτωρίου καὶ κατέλαβεν οὕτω τὴν ἐπίσημον αὐτοῦ ὡς δικαστοῦ θέσιν, ἅτε προτιθέμενος ὡρισμένως ἤδη καὶ ἀμετακλήτως νὰ προβῇ εἰς τὴν ἀπόφασιν. Ἀλλὰ δὲν ἀποκλείεται, ὅτι καὶ μικρὸν πρότερον εἶχεν οὗτος ἀναβῇ τὰς βαθμίδας τοῦ βήματος τούτου, ὅπερ ἦτο πιθανώτατα πρόχειρον ξύλινον βῆμα, εἶδος ἐξέδρας, κατασκευασθείσης ἐπὶ τούτῳ διὰ τὴν προκειμένην περίπτωσιν. **Εἰς τόπον λεγόμενον Λιθόστρωτον, Ἑβραϊστὶ δὲ Γαββαθᾶ· ἦν δὲ παρασκευὴ τοῦ Πάσχα, ὥρα δὲ ὡσεὶ ἕκτη.** Ὁ ἱ. Εὐαγγελιστὴς κρίνει καλόν, ὅπως ἀναγράψῃ τόν τε τόπον τῆς ἐξαγγελίας τῆς καταδικαστικῆς κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ἀποφάσεως, ὃν τρόπον ὡρισμένως καὶ ἐν λεπτομερείᾳ καὶ τὸν χρόνον αὐτῆς. Ἡ σπουδαιότης τῆς στιγμῆς ἀφῆκεν ἀνεξιτήλους τὰς λεπτομερείας ταύτας, ἡ δὲ κοσμοϊστορικὴ σημασία τοῦ γεγονότος συνεπάγεται καὶ τὴν ἀναγραφὴν αὐτῶν. Κατὰ τὴν γνώμην Ἐξηγητῶν τινῶν ὁ προσδιορισμὸς τῆς ἡμέρας καὶ τοῦ χρόνου ἀφορμὴν ἔχει, ὅπως ἐξηγηθῇ ἡ σπουδὴ τῶν Ἀρχιερέων, ὅπως ὡς τάχιστα διεξαχθῇ ἡ δίκη καὶ ἡ καταδίκη τοῦ Ἰησοῦ, περατουμένη πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ Πάσχα, ἀρχομένου πρὸς ἑσπέραν τῆς ἀναγραφομένης ἡμέρας. **Λιθόστρωτον.** Ἡ λέξις σημαίνει δάπεδον, ποικίλοις ἐστρωμένον λίθοις, ψηφιδωτόν. Ἡ σημασία τῆς Ἑβραϊκῆς (Ἀραμαϊκῆς) ὀνομασίας τοῦ τόπου **Γαββαθᾶ** δὲν δύναται νὰ ὁρισθῇ μετ' ἀκριβείας, ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ λέξις δὲν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ **Λιθόστρωτον,** ἀλλὰ δηλοῖ κατά τινας μὲν ὕψωμα, κατ' ἄλλους δὲ ῥάχιν (βουνοῦ) καὶ δὴ τὴν ῥάχιν (Γαβ) τοῦ οἴκου (βαιθᾶ), τοῦ ναοῦ δηλ. καὶ κατ' ἄλλους τρυβλίον (πρβλ. τὸ κοινολεκτούμενον γαβάθα), διά τινα ἴσως σχετικὴν ψηφοθετικὴν ἐπὶ τοῦ ἐν λόγῳ

λιθοστρώτου ἀπεικόνισιν. Τὸ λιθόστρωτον τοῦτο ἔκειτο πιθανῶς ἅμα τῇ ἀπὸ τῶν αὐλῶν τοῦ Ναοῦ ἀνόδῳ εἰς τὸ πρὸ τοῦ πύργου Ἀντωνία (τοῦ Πραιτωρίου) διανοιγόμενον ὑπαίθριον διάστημα. **Ἦν δὲ παρασκευὴ τοῦ Πάσχα.** Ἄλλαις λέξεσιν ἡ 14η Νισάν, ἡ ὡς προετοιμασία τῆς ἀπὸ τῆς 15ης τοῦ αὐτοῦ ἀρχομένης ἑορτῆς τοῦ Πάσχα ὑπὸ τοῦ ἱ. Εὐαγγελιστοῦ χαρακτηριζομένη, ὃν τρόπον ἡ ἕκτη τῆς ἑβδομάδος ἡμέρα ἐχαρακτηρίζετο παρ' Ἰουδαίοις διὰ τῆς αὐτῆς ὀνομασίας **(παρασκευή),** ὅθεν καὶ τὸ κοινὸν σήμερον τῆς ἡμέρας ταύτης ὄνομα, ἅτε χρησιμεύουσα πρὸς προετοιμασίαν τῆς ἑορτῆς τοῦ Σαββάτου. Ὅτι δ' ὅμως ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἡμέρα ἦτο ἅμα καὶ παρασκευὴ κατὰ τὴν κοινὴν σημασίαν τῆς λέξεως ταύτης δῆλον ἐκ τῶν στίχων 31. 40. Κατὰ ταῦτα καὶ ὁ χρονολογικὸς οὗτος προσδιορισμὸς τοῦ ἱ. Εὐαγγελιστοῦ προσέρχεται πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης, ὅτι ὁ Κύριος ἔπαθε τὴν 14ην, οὐχὶ δὲ τὴν 15ην Νισάν. Πρβλ. ΙΗ΄ 38. Οἱ τὴν ἐναντίαν γνώμην ὑποστηρίζοντες Ἐξηγηταὶ ἑρμηνεύουσι τὸ **παρασκευὴ** ἐν τῇ συνήθει σημασίᾳ τῆς λέξεως ὡς ὀνομασίας τῆς γνωστῆς ἡμέρας, τὸν δὲ προσδιορισμὸν τοῦ **πάσχα** ὡς δηλοῦντα, ὅτι ἡ ἐν λόγῳ παρασκευὴ συνέπιπτε κατὰ τὸ Πάσχα. **Ὥρα δὲ ὡσεὶ ἕκτη.** Ἄλλαις λέξεσιν περὶ μεσημβρίαν. Βλέπε Α΄ 40 κλπ. Κατὰ τὸν Μάρκ. ΙΕ΄ 25 **ἦν δὲ ὥρα τρίτη** (ἐνάτη δηλ. πρωϊνὴ) **καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν.** Κατὰ τὴν γραφὴν κωδίκων τινῶν κεῖται καὶ παρὰ τῷ Ἰωάννῃ **τρίτη** ἀντὶ **ἕκτη,** ἀλλὰ ἡ γραφὴ αὕτη θεωρεῖται ὡς μεταγενεστέρα διόρθωσις. Δῆλον ἄρα, ὅτι ὁ Ἰωάννης παρίσταται διορθούμενος (πρβλ. Δαμ. Γ΄ σ. 713) τὴν παρὰ Μρκ χρονολογικὴν ταύτην παράδοσιν, καίτοι κατ' οὐσίαν τὰ δύο ταῦτα χρονικὰ σημεῖα δὲν ἀφίστανται πολὺ ἀλλήλων λαμβανομένου ὑπ' ὄψει, ὅτι παρὰ τῷ Ἰωάννῃ κεῖται ὁ προσδιορισμὸς **ὡσεί.** Ἐξηγηταὶ τινὲς φρονοῦσιν, ὅτι ὁ Ἰωάννης ἀριθμεῖ καθόλου ἢ τοὐλάχιστον ἐνταῦθα κατὰ τὸ πολιτικὸν τῶν Ρωμαίων ἡμερολόγιον, καθ' ὃ αἱ ὧραι ἠριθμοῦντο ὡς καὶ νῦν ἀπὸ μεσονυκτίου, καὶ ὁμιλεῖ ἄρα περὶ ἕκτης πρωϊνῆς. Ἀλλὰ πρὸς τῇ πιθανωτέρᾳ γνώμῃ, ὅτι ὁ Ἰωάννης ἔχεται καὶ ἐνταῦθα τῆς Ἰουδαϊκῆς ἀριθμήσεως ὁ μεταξὺ τοῦ λυκαυγοῦς **(πρωΐ,** ΙΗ΄ 28) καὶ τῆς ἕκτης πρωϊνῆς χρόνος δὲν φαίνεται ἐπαρκὴς πρὸς διεξαγωγὴν τῶν πρὸ τοῦ Πιλάτου καὶ ἐν τῷ Πραιτωρίῳ διεκτραγῳδηθέντων. **Ἴδε ὁ βασιλεὺς ὑμῶν.** Ὁ Πιλᾶτος, προκειμένου νὰ ἐξενέγκῃ τὴν καταδικαστικὴν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ἀπόφασιν, καὶ νὰ διατάξῃ τὴν σταύρωσιν Αὐτοῦ, παρίσταται ἀναγνωρίζων τὴν ἐπιρριφθεῖσαν ὑπὸ τῶν Ἀρχιερέων κατ' Αὐτοῦ κατηγορίαν, ὅτι ἐπωφθαλμία τὸν βασιλικὸν τῶν Ἰουδαίων θρόνον, ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτος οὐδαμῶς εἶχε πεισθῇ περὶ τοῦ πράγματος, καὶ πᾶν ἄλλο περὶ τοῦ Ἰησοῦ ἐφρόνει, ἢ ὅτι τοιαύτας εἶχε βλέψεις, ἡ φράσις **ἴδε ὁ βασιλεὺς ὑμῶν** ἐγκλείει

πικρὸν κατὰ τῶν Ἀρχιερέων σκῶμμα, ἓν κατ᾽ ἐξοχὴν ἀναδεικνύουσα σημεῖον, ὅτι ἡ ἐνοχὴ τῆς καταδίκης τοῦ Ἰησοῦ ἐβάρυνεν ἐκείνους. Τὴν ἔννοιαν ταύτην εὐδηλότερον παρίστησιν ἡ εἰς τὰς λυσσώδεις κραυγὰς τοῦ αἱμοδιψοῦς μίσους ἐπακολουθήσασα σαρκαστικὴ ἐπίσης ἐρώτησις τοῦ Πιλάτου, **τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω;** ὡς καὶ ἡ ἀνομολόγησις τῆς ἐνοχῆς τῶν κραυγαζόντων διὰ τῆς ψευδοῦς κατ᾽ οὐσίαν καὶ ὑποκριτικῆς διαβεβαιώσεως **οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰμὶ Καίσαρα.** Ἐφ᾽ ᾧ πρβλ. τὴν παρὰ Μτθ. ΚΖ´ 24 κ. ἑξ. συμβολικὴν πρᾶξιν τῆς νίψεως τῶν χειρῶν τοῦ Πιλάτου καὶ τὴν ἀνάληψιν τῆς εὐθύνης ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, **τὸ αἷμα αὐτοῦ** κλπ. Κατὰ τὴν γνώμην ἱκανῶν Ἐξηγητῶν οἱ στ. 14. 15 ἐκφράζουσι νέαν ἀπόπειραν τοῦ Πιλάτου πρὸς διάσωσιν τοῦ Ἰησοῦ, κατὰ τὴν γνώμην δὲ ἄλλων διατυποῦσιν οὗτοι ἔτι τὸ ἀναποφάσιστον αὐτοῦ καὶ τὴν παρατεινομένην ἀντίστασιν.

Στίχ. 16. Τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερέων διὰ τῆς προκλήσεως τοῦ Πιλάτου δημοσίᾳ καὶ πανηγυρικῶς ἀνομολογησάντων ἑαυτοὺς ὑπαιτίους τῆς σταυρώσεως τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὴν ἐπ᾽ αὐτῇ εὐθύνην ἀναλαβόντων, ὁ Πιλᾶτος, ὡσεὶ καθησυχάσας τὴν ἑαυτοῦ συνείδησιν, προβαίνει εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως διὰ τῶν Ρωμαίων στρατιωτῶν ἐφαρμοσθῇ ἐπ᾽ Αὐτὸν ἡ ὑπὸ τῶν Ἀρχιερέων ζητηθεῖσα ποινή (στ. 6). Κατὰ τὴν γνώμην Ἐξηγητῶν τινῶν ὁ Πιλᾶτος παραδίδων τὸν Ἰησοῦν ἐξήνεγκε τυπικήν τινα κατ᾽ Αὐτοῦ καταδικαστικὴν ἀπόφασιν, οἵαν ἐπὶ παραδείγματι ibis ad crucem. Οἱ εἰς οὓς ἡ παράδοσις τοῦ Ἰησοῦ ἐγένετο, παρίστανται ὄντες οἱ Ἀρχιερεῖς, τῇ θελήσει τῶν ὁποίων ὑπείκων παρέδωκεν Αὐτὸν ὁ Πιλᾶτος, ὅθεν—καίπερ τῇ διαταγῇ τοῦ Πιλάτου (στ. 22. 31. 38) καὶ τῇ μεσολαβήσει τῶν Ρωμαίων στρατιωτῶν — σταυροῦσι κατ᾽ οὐσίαν τὸν Ἰησοῦν αὐτοὶ οὗτοι οἱ Ἰουδαῖοι (Η´ 28). Κατὰ τοὺς ἀποδεχομένους, ὅτι ἐν τοῖς στ. 14. 15 ἐκφράζεται ἔτι ἀπόπειρα τοῦ Πιλάτου πρὸς διάσωσιν τοῦ Ἰησοῦ μόλις διὰ τοῦ παρόντος στ. δηλοῦται ἡ τελικὴ ἀφόπλισις καὶ ὑποχώρησις αὐτοῦ. Ὁ ἱ. Χρυσ. ἐν ἀναφορᾷ εἰς τὸν στ. 14 κ. ἑξ. παρατηρεῖ· «Ὢ τῆς ἀναιδείας (ἄλλη γραφὴ ἀνανδρίας) καὶ τῆς ἀκαίρου δειλίας! Ὁ γὰρ Πιλᾶτος νομίσας κινδυνεύειν λοιπὸν εἰ παρίδοι ταῦτα (τὰς ἀπειλὰς δηλ. στ. 12) ἐξέρχεται μὲν ὡς ἐξετάζων τὸ πρᾶγμα (τὸ γὰρ καθίσαι τοῦτο ἐδήλου)· οὐδεμίαν δὲ ποιησάμενος ἐξέτασιν, παραδίδωσιν Αὐτὸν νομίζων δυσωπήσειν αὐτούς». Ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀναφώνησιν **οὐκ ἔχομεν βασιλέα**, εἰμὴ Καίσαρα, σημειοῦται· «Ἑκόντες ἑαυτοὺς ὑπέβαλον τῇ κολάσει. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς αὐτοὺς παρέδωκεν, ὅτε καὶ αὐτοὶ πρῶτοι τῆς προνοίας Αὐτοῦ καὶ τῆς ἐπιστασίας ἑαυτοὺς ἐξέβαλον· καὶ ἐπειδὴ ὁμοφώνως ἠρνήσαντο τὴν βασιλείαν, εἴασιν αὐτοὺς ταῖς ἑαυ-

τῶν ψήφου περιπεσεῖν». Ὁμ. Θεοφ. «Τίσι δὲ Τοῦτον παρέδωκεν; Τοῖς Ἰουδαίοις δηλ. καὶ τοῖς στρατιώταις».

Στ. 17-18. Ἡ μιαιοφόνος συνοδία παραλαβοῦσα τὸν Ἰησοῦν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Πιλάτου ἄγει Αὐτὸν εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης ἔξω τῆς πόλεως. Ὁ Εὐαγγ. Ἰωάννης κρίνει καλόν, ὅπως ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν τῶν ἀναγνωστῶν αὐτοῦ ἐπὶ σημείου λανθάνοντος μόνον ἐν τῇ διηγήσει τῶν Συνοπτικῶν (Μτθ. ΚΖ΄ 32, **ἐξερχόμενοι** κλπ.), καθ' οὓς δὲ παρίσταται μᾶλλον, ὅτι ἀπὸ πρώτης ἀρχῆς τὸ ἀτιμωτικὸν ξύλον τῆς θανατικῆς καταδίκης τοῦ Ἰησοῦ ἐπεφορτίσθη Σίμων ὁ Κυρηναῖος. Κατὰ τὴν σαφῆ περὶ τούτου δήλωσιν τοῦ Εὐαγγ. Ἰωάννου μέχρι τῆς ἐξόδου ἐκ τῆς πόλεως τὸν ἴδιον σταυρὸν ἐβάστασεν αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς, καὶ μόνον κατὰ τὴν ἔξοδον ἠγγαρεύθη πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῶν Ρωμαίων στρατιωτῶν Σίμων ὁ Κυρηναῖος, διότι πάντως ἠδυνάτει πλέον νὰ φέρῃ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς αὐτός. Ἐκ τῶν ἄλλων σχετικῶν τῆς σταυρώσεως διηγήσεων τῶν Συνοπτικῶν ὁ Εὐαγγ. Ἰωάννης μνημονεύει, καθ' ὅμοιον ἐκείνοις τρόπον, τῆς ὀνομασίας τοῦ τόπου τῆς σταυρώσεως τοῦ Ἰησοῦ, ὡς δ' ἅμα καὶ τῆς συσταυρώσεως Αὐτῷ δύο ἄλλων, ἐφιστὰς τὴν προσοχὴν εἰς τὴν ἐν μέσῳ αὐτῶν τοποθέτησιν τοῦ Ἰησοῦ. **Παρέλαβον.** Ἀξιοσημείωτος ἡ σύμπτωσις τοῦ ρήματος πρὸς τὸ Α΄ 11 **εἰς τὰ ἴδια ἦλθε καὶ οἱ ἴδιοι Αὐτὸν οὐ παρέλαβον.** Προκειμένης τῆς σταυρώσεως ἀσμένως παραλαμβάνουσι τὸν Ἰησοῦν οἱ Ἰουδαῖοι. Κατὰ τὴν γραφὴν τῶν ἀρχαιοτέρων κωδίκων ἐλλείπει τό: καὶ ἤγαγον. **Βαστάζων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ.** Κατ' ἄλλην ἀρχαιοτέραν γραφὴν **βαστάζων ἑαυτῷ τὸν σταυρόν.** Οἱ κατάδικοι ἔφερον αὐτοὶ οὗτοι τὸν ἴδιον σταυρόν, ὅπερ ὑπαινίσσεται καὶ ὁ Χριστὸς λέγων (Λουκ. ΙΔ΄ 27). **Ὅστις οὐ βαστάσει τὸν σταυρὸν ἑαυτοῦ.** Ἀναλαμβάνων τὸν ἴδιον σταυρόν, καίτοι χάριν ἄλλων, ὁ Ἰησοῦς παρεῖχε πρῶτος ὑπόδειγμα τῆς αὐτοπροαιρέτου βαστάσεως τοῦ ἰδίου σταυροῦ, περὶ οὗ ἐν τῷ παρατεθέντι χωρίῳ ὁμιλεῖ. Ἐν τῷ Ἰσαὰκ ἀγομένῳ εἰς θυσίαν καὶ φέροντι τὰ ξύλα τῆς ὁλοκαρπώσεως ἐνεῖδον ἱκανοὶ ἐκ παλαιοῦ τύπον τοῦ Χριστοῦ, βαστάζοντος τὸν ἴδιον σταυρόν. Οὕτω καὶ ὁ ἱ. Χρυσ. γράφει· «Οὕτω καὶ ἐν τῷ τύπῳ γέγονεν· καὶ γὰρ ὁ Ἰσαὰκ τὰ ξύλα ἐβάστασεν». **Κρανίου τόπον.** Ὑποτίθεται, ὅτι ἡ ὀνομασία αὕτη ἀφορμὴν εἶχε τὸ σχῆμα τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ὑψώματος, ὄντος στρογγύλου καὶ γυμνοῦ. Ἡ Ἑβραϊκὴ (Ἀραμαϊκὴ) ὀνομασία **Γολγοθᾶ** ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν Ἑλληνικήν. Κατὰ τὸν ἱ. Χρυσ. «Τινές φασιν ἐκεῖ τὸν Ἀδὰμ τετελευτηκέναι, καὶ κεῖσθαι, καὶ τὸν Ἰησοῦν ἐν τῷ τόπῳ, ἔνθα ὁ θάνατος ἐβασίλευσεν, ἐκεῖ καὶ τὸ τρόπαιον στῆσαι». Πρβλ. Ζιγ. καὶ Θεοφ. διεξοδικώτερον σημειούμενον· «Παράδοσις Ἐκκλησιαστική ἐστιν, ὅτι πρώτη Ἰουδαία μετὰ τὸ ἐκβληθῆναι τὸν

ἄνθρωπον ἐκ τοῦ παραδείσου οἰκήτορα ἔσχεν εἰς παραμυθίαν τῶν ἐν τῷ παραδείσῳ καλῶν δοθεῖσα αὐτῷ, ὡς τῶν ἄλλων πασῶν χωρῶν κρείττων καὶ πίων· διὸ καὶ πρώτη νεκρὸν ἐδέξατο ἄνθρωπον. Οἱ τοίνυν τότε ἄνθρωποι θαῦμα ποιούμενοι νεκρὸν κρανίον, τοῦ δέρματος αὐτῷ παραρρυέντος ἐν τόπῳ καταθέμενοι, ἀπ' αὐτοῦ τὸν τόπον ὠνόμασαν». Ἀντὶ τοῦ **ὃς** ἀναφερομένου εἰς τὸ **τόπος** ἄλλη ἀρχαιοτέρα γραφὴ **ὅ,** ἀποδιδόμενον εἰς τὸ **Κρανίου.** Ἡ περαιτέρω μνεία ὑπὸ τοῦ ἱ. Εὐαγγελιστοῦ τῶν δύο ἄλλων (λῃστῶν, Μτθ. Μρκ. κακούργων Λουκ.) τῶν συσταυρωθέντων τῷ Ἰησοῦ ἀφορμὴν ἔχει πιθανῶς τὸ μέν, ὅπως παρασκευασθῇ ἡ ἰδιαιτέραν σημασίαν ἔχουσα (διὰ τὴν ἐν αὐτῇ πλήρωσιν προφητείας) κατωτέρω ἐκτιθεμένη (στ. 32 κ. ἑξ.) κάταξις τῶν σκελῶν, τὸ δὲ διὰ τὴν ἐν μέσῳ αὐτῶν τοποθέτησιν τοῦ Ἰησοῦ, ὀφειλομένην πιθανώτατα εἰς τοὺς Ἀρχιερεῖς αὐτούς, ἐπιθυμοῦντας, ὅπως οὕτω παρασταθῇ ὁ Ἰησοῦς ὡς ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν κοινῶν κακούργων. Κατ' ἄλλην γνώμην ταύτην διέταξεν ὁ Πιλᾶτος πρὸς ἐμπαιγμὸν τῶν Ἰουδαίων. Τὴν σταύρωσιν τῶν δύο ἄλλων κακούργων ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς σταυρώσεως τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἅμα Αὐτῷ διέταξεν, ὡς εἰκός, ὁ Πιλᾶτος. **Ἐσταύρωσαν αὐτόν.** Δῆλον ὅτι οἱ στρατιῶται, ὡς δῆλον καὶ ἐκ τῆς μνείας τῶν δύο ἄλλων, τῶν συσταυρωθέντων τῷ Ἰησοῦ. Ὁ σταυρὸς εἶχε σχῆμα Τ. Δὲν ἦτο πολὺ ὑψηλός (στ.29), καὶ ἦτο ἐφωδιασμένος διὰ μικρᾶς δοκοῦ, ἐφ' ἧς ἐκάθητο (ἐστηρίζετο) ὡς ἐπὶ ἵππου ὁ κατάδικος, ὅπως μὴ καταπέσῃ σχιζομένων τῶν δι' ἥλων προσηλωμένων χειρῶν αὐτοῦ· φαίνεται δέ, ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον προσηλοῦντο δι' ἥλων καὶ οἱ πόδες, ὅπερ μαρτυρεῖται γενόμενον καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ σταυρικὸς θάνατος πρὸς τῷ ὀνείδει ἦτο καὶ μαρτυρικώτατον εἶδος θανατώσεως, τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ ὁ θάνατος δὲν ἐπήρχετο ἀκαριαῖος παρατεινομένης τῆς ζωῆς ἐν μέσῳ φρικτῶν ἀλγηδόνων συνήθως μὲν περὶ τὰς δώδεκα ὥρας, ἐνίοτε δὲ καὶ πλέον τούτου.

(Ἕπεται συνέχεια)

† ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΘΥΑΤΕΙΡΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΥ

ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΟΥ ΛΑΜΠΕΘ

Ἀπὸ τῆς 1ης προσεχοῦς Ἰουλίου μέχρι τῆς 9ης Αὐγούστου συνέρχεται ἐν Λονδίνῳ, ἐν τῷ Παλατίῳ τοῦ Lambeth, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει ὡς ἡ ἐν τῇ πρωτευούσῃ ἕδρα τοῦ ἀρχιεπισκόπου Καντουαρίας καὶ ὑπὸ τὴν προεδρείαν αὐτοῦ τὸ Συνέδριον τοῦ Lambeth, ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ἁπανταχοῦ τῆς γῆς ἀγγλικανῶν ἐπισκόπων. Ὡς γνωστόν, κατὰ τὸ προηγηθὲν τοῦ παρόντος Συνέδριον, τὸ συνελθὸν τῷ 1920, τὸ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον προσκληθὲν ἀπέστειλεν ἐπιτροπὴν εἰς Λονδῖνον, οὐχὶ ὅπως μετάσχῃ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου, διότι τούτου δικαιοῦνται, ὅπως μετάσχωσι μόνοι οἱ ἐν ἐνεργείᾳ Ἀγγλικανοὶ ἐπίσκοποι, ἀλλ' ὅπως συζητήσῃ μετὰ τῶν δύο ἐπιτροπῶν, ὧν ἡ μὲν εἶχεν ὁρισθῇ ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Καντουαρίας, ἡ δὲ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Συνεδρίου περὶ ζητημάτων σχετικῶν πρὸς τὴν ἕνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν. Διότι μεταξὺ τῶν θεμάτων, περὶ τῶν ὁποίων ἔδει νὰ ἀσχοληθῇ τὸ Συνέδριον ἐκεῖνο, ἦτο καὶ τὸ ζήτημα τῆς ἑνώσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ συνῳδὰ τῇ Ἐγκυκλίῳ τὴν ὁποίαν ἀπέστειλε πρὸς τοὺς ἐπισκόπους ὁ καλέσας αὐτοὺς τότε ἀρχιεπίσκοπος Καντουαρίας Randall Davidson. Ἡ Πατριαρχικὴ ἐπιτροπή, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Διδυμοτείχου Φιλαρέτου, τοῦ ἀοιδίμου καθηγητοῦ Π. Κομνηνοῦ, τοῦ Μ. ἀρχιμανδρίτου Κωνστ. Παγώνη καὶ τοῦ πρωτοπρεσβυτέρου Κ. Καλλινίκου, ὑπέβαλεν ἐμπεριστατωμένην ἔκθεσιν τῶν ὑπ' αὐτῆς πεπραγμένων πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον δημοσιευθεῖσαν ἐν τῷ «Νέῳ Ποιμένι». Ἐπειδή, καθ' ἃς ἔχομεν πληροφορίας, καὶ νῦν ὁ Σεβ. ἀρχιεπίσκοπος Καντουαρίας Dr Lang ἀποταθεὶς πρὸς τὴν Α. Θ. Π. τὸν Οἰκουμ. Πατριάρχην κ. Φώτιον ἐζήτησεν, ὅπως τὸ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον, ἐν συνεννοήσει καὶ μετὰ τῶν ἄλλων ὀρθοδόξων αὐτοκεφάλων ἐκκλησιῶν, ἀποστείλῃ ἐπιτροπὴν εἰς Λονδῖνον καὶ κατὰ τὸ Συνέδριον τοῦ ἔτους τούτου πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν, δὲν κρίνομεν ἄσκοπον νὰ ἀπασχολήσωμεν τοὺς ἀναγνώστας τῆς ***Ὀρθοδοξίας*** περὶ τοῦ Συνεδρίου τοῦ Λάμπεθ, τῆς ἱστορίας καὶ τῆς σπουδαιότητος αὐτοῦ.

Α'. ΙΣΤΟΡΙΑ

Α') ΑΦΟΡΜΗ

Τὸ Συνέδριον τοῦ Λάμπεθ εἶνε δημιούργημα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἄσχετον ὅλως πρὸς τὴν προηγουμένην ἱστορίαν καὶ ἐξέλιξιν τῆς Ἀγγλικανικῆς

'Εκκλησίας καὶ προέκυψεν ἐκ τῆς ἑξῆς ἀφορμῆς: 'Εν Καναδᾷ, ὅπου ὑφίσταται, ὡς γνωστόν, κλάδος αὐτοκέφαλος τῆς 'Αγγλικανικῆς ἐκκλησίας ὑπὸ ἰδιαίτερον ἀρχιεπίσκοπον καὶ Πριμᾶτον παντὸς Καναδᾶ, ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀνωμάλου ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, ἥτις ἐδημιουργήθη ἐν τῇ Νοτίῳ 'Αφρικῇ, ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Ontario ἐν συνεδρίᾳ τῆς 'Επαρχιακῆς Συνόδου τῆς Καναδικῆς ἐκκλησίας, 20 Σεπτεμβρίου 1865, προὔτεινε καὶ ἐγένετο ὁμοφώνως ἀποδεκτὴ ἡ ἑξῆς ἀπόφασις: «Νὰ παρακληθῇ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Καντουαρίας καὶ ἡ Κληρικὴ Συνέλευσις τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ, ὅπως ἐξεύρωσι τὰ μέσα, δι' ὧν τὰ μέλη τῆς 'Αγγλικανικῆς 'Ομολογίας πανταχοῦ τοῦ κόσμου θὰ συμμετέχωσι τῶν συσκέψεων περὶ τῆς εὐημερίας αὐτῆς καὶ θὰ ἀντιπροσωπεύωνται ἐν Γενικῇ συνόδῳ τῶν μελῶν αὐτῆς, συνερχομένων ἐκ πάσης χώρας». 'Ο τότε ἀρχιεπίσκοπος Καντουαρίας Longley εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτήν, ἥτις τῷ διεβιβάσθη, ἀπήντησε μετά τινος ἐπιφυλάξεως εἰπών, ὅτι ἡ σύγκλησις τοιαύτης συνόδου δὲν εἶνε ξένη πρὸς τὰ ἴδια αὐτοῦ αἰσθήματα, ἀλλ' ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ προβῇ εἰς οἱονδήποτε διάβημα, ἂν δὲν συμβουλευθῇ πρότερον τόσον τοὺς ἐν 'Αγγλίᾳ καὶ 'Ιρλανδίᾳ, ὅσον καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἀποικίαις 'Αγγλικανοὺς ἐπισκόπους. Κατὰ Μάϊον τοῦ 1866 ἡ «Κληρικὴ Συνέλευσις» (Convocation) τῆς Καντουαρίας ὥρισεν ἐπιτροπὴν πρὸς ἐξέτασιν τῆς Καναδικῆς προτάσεως καὶ ὑποβολὴν ἐκθέσεως, κατὰ δὲ τὴν συνεδρίαν αὐτῆς τοῦ ἑπομένου ἔτους συνεζήτησεν εὐρύτατα τὸ ζήτημα. Καὶ ἡ μὲν Βουλὴ τοῦ κλήρου ἢ ἡ λεγομένη Κάτω Βουλὴ ἐξέφρασε πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Καντουαρίας τὴν ζωηρὰν ἐπιθυμίαν, ὅπως οὗτος καλέσῃ ὅλους τοὺς ἐν τῇ κοινωνίᾳ μετὰ τῆς ἐκκλησίας τῆς 'Αγγλίας ἐπισκόπους, ἵνα συνέλθωσι καθ' ὡρισμένον χρόνον καὶ τόπον «ἐπὶ σκοπῷ χριστιανικῆς συμπαθείας καὶ ἀμοιβαίας συμβουλῆς περὶ ζητημάτων σχετιζομένων πρὸς τὴν εὐημερίαν τῆς ἐν 'Αγγλίᾳ καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἐκκλησίας». 'Εν τῇ ῎Ανω ὅμως Βουλῇ, τῇ τῶν 'Επισκόπων, ἐγεννήθησαν ἀμφιβολίαι καὶ δυσχέρειαι, τὰς ὁποίας ἐδυσκολεύθη λίαν νὰ ἄρῃ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Longley τονίσας, ὅτι τὸ Συνέδριον δὲν προτίθεται νὰ συντάξῃ ὁμολογίαν πίστεως μηδὲ νὰ λάβῃ ἀποφάσεις ἐπὶ ζητημάτων ἐνδιαφερόντων τὴν 'Εκκλησίαν καθόλου, ἀλλὰ θὰ συνέλθῃ χάριν ἀδελφικῆς συμβουλῆς καὶ ἐνισχύσεως. 'Υπεσχέθη μάλιστα, ὅτι ἂν ἴδῃ, ὅτι τὸ Συνέδριον προβαίνει εἰς τοιαύτην τινα ἀπόφασιν, αὐτὸς δὲν θέλει ἐπικυρώσῃ αὐτὴν καὶ παρέσχε τὴν διαβεβαίωσιν, ὅτι μόνον τοιαῦται ἀποφάσεις θὰ ληφθῶσιν, αἵτινες προάγουσι τὴν ἀγάπην καὶ ἑνότητα καὶ μέλλουσι νὰ συνδέσωσι τὴν 'Εκκλησίαν τῶν 'Αποικιῶν, τῆς ὁποίας ἡ κατάστασις δὲν εἶνε ἱκανοποιητική, ἔτι στενώτερον πρὸς τὴν Μητέρα 'Εκκλησίαν. Κατόπιν τῶν ἐξηγήσεων τούτων ὁ ἀρχιεπίσκοπος Καντουαρίας τῇ 22 Φεβρουαρίου 1867 ἀπέλυσεν 'Εγκύκλιον πρὸς ὅλους τοὺς 'Επισκόπους, καλῶν αὐτοὺς εἰς Συνέδριον τὴν 24ην Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

B') ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΟΥ 1867.

'Εν τῇ 'Εγκυκλίῳ ὁ ἀρχιεπίσκοπος, ἀφοῦ ἀνέφερε τὰ αἴτια, τὰ ὁποῖα προὐκάλεσαν τὴν σύγκλησιν, διέγραψε συντόμως τὰς ἐργασίας τοῦ Συνεδρίου, αἵτινες μετὰ κοινὴν θείαν λατρείαν θὰ περιλάβωσιν ἀδελφικὰς συσκέψεις περὶ πρακτικῶν ζητημάτων, ἡ διευθέτησις τῶν ὁποίων θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν πρόοδον τῆς βασιλείας τοῦ Κυρίου ἡμῶν 'Ι. Χριστοῦ καὶ εἰς τὴν διατήρησιν στενωτέρας ἑνότητος ἐν τῷ ἱεραποστολικῷ ἔργῳ καὶ εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς πρὸς ἀλλήλους ἐπικοινωνίας. Προστίθεται ἐν αὐτῇ ἡ ἀνωτέρω διαβεβαίωσις περὶ ἀναρμοδιότητος τοῦ Συνεδρίου, ὅπως ποιήσηται ὁμολογίας ἢ ὅρους χριστιανικῆς πίστεως καὶ διδασκαλίας καὶ παρακαλοῦνται οἱ 'Επίσκοποι, ὅπως ὑποβάλωσι κατάλογον τῶν θεμάτων, τὰ ὁποῖα θὰ ἐπεθύμουν νὰ ἐξετασθῶσι καὶ συζητηθῶσιν ἐν τῷ Συνεδρίῳ.

Τὴν πρόσκλησιν ταύτην ἀπεδέχθησαν ἐν συνόλῳ 76 'Επίσκοποι, τόσον ἐξ 'Αγγλίας καὶ 'Ιρλανδίας, ὅσον καὶ ἐκ τῶν 'Αποικιῶν καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἅμα τῇ ἀφίξει αὐτῶν συνεκροτήθησαν προπαρασκευαστικαὶ συνεδριάσεις πρὸς συζήτησιν τῶν λεπτομερειῶν τοῦ Συνεδρίου, καθόσον δὲν ὑπῆρχε προηγούμενον, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον. Μεγάλην διχογνωμίαν προὐκάλεσε τὸ ἐν τῇ Ν. 'Αφρικῇ γεννηθὲν ζήτημα, καθόσον ὁ 'Επίσκοπος τοῦ Κέπταουν προσῆλθε θέλων νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἔγκρισιν τοῦ Συνεδρίου διὰ τὴν παῦσιν καὶ τὸν ἀφορισμὸν τοῦ 'Επισκόπου Colenso, πᾶσα δὲ συμπερίληψις τοῦ ζητήματος τούτου ἐν τῷ προγράμματι ἠδύνατο νὰ ὑπερβῇ τὰ ὅρια τοῦ Συνεδρίου, τὰ ὁποῖα ἐχαράχθησαν ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἐν τῇ Κληρικῇ Συνελεύσει. 'Εντεῦθεν καὶ οὐκ ὀλίγοι τῶν ἐν 'Αγγλίᾳ ἐπισκόπων, ἐν τοῖς πρώτοις δὲ ὁ 'Αρχιεπίσκοπος Ὑόρκης ἀπέσχον τοῦ Συνεδρίου, ἄλλοι δὲ ἀνέβαλον τὴν συμμετοχὴν αὐτῶν μέχρι τοῦ καταρτισμοῦ τοῦ προγράμματος.

Τῇ 24 Σεπτεμβρίου 1867 λειτουργία μετὰ κηρύγματος ὑπὸ τοῦ 'Επισκόπου Whitehouse τοῦ Illinois προηγήθη τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου τελεσθεῖσα ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τοῦ Παλατίου τοῦ Λάμπεθ, καθ' ἣν ἐκοινώνησαν πάντες οἱ μετέχοντες ἐπίσκοποι, καὶ μετ' αὐτὴν ἤρξαντο αἱ συνεδριάσεις ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Καντουαρίας, χρέη γραμματέως ἐκτελοῦντος καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ Συνεδρίου τοῦ ἐπισκόπου Gloncester καὶ Bristoli. 'Εν τῷ ἐναρκτηρίῳ αὐτοῦ λόγῳ ὁ ἀρχιεπίσκοπος διεβεβαίωσε καὶ αὖθις, ὅτι δὲν προτίθενται νὰ ἀναλάβωσι τὸ ἔργον Γενικῆς Συνόδου, οὐδὲ νὰ συντάξωσι κανόνας ὑποχρεωτικοὺς διὰ τοὺς συνελθόντας. Αἱ ἐξενεχθησόμεναι ἀποφάσεις περὶ πρακτικῶν ζητημάτων θὰ χρησιμεύωσιν, ὡς ὁδηγίαι μᾶλλον εἰς μελλοντικὴν ἐνέργειαν. Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν συνεζητήθη καὶ ἐνεκρίθη ἀπόφασις ἥτις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς

εἰσαγωγὴ εἰς τὰς μετὰ ταῦτα ληφθείσας ἀποφάσεις. Δι' αὐτῆς οἱ συνελθόντες ἐπίσκοποι ἐπιθυμοῦσι πρῶτον· νὰ εὐχαριστήσωσι τὸν Παντοδύναμον Θεόν, ὅστις συνήγαγεν αὐτοὺς πρὸς κοινὴν σύσκεψιν καὶ λατρείαν· δεύτερον νὰ ἐκφράσωσι τὴν βαθεῖαν λύπην αὐτῶν διὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, καθόσον ποθοῦσι νὰ ἴδωσιν ἐκπληρουμένην τὴν περὶ ἑνότητος προσευχὴν τοῦ Κυρίου, καὶ τελευταῖον νὰ ἐκφράσωσι τὴν πεποίθησιν αὐτῶν, ὅτι ἡ ἑνότης ἀποτελεσματικῶς θέλει προαχθῇ διὰ τῆς τηρήσεως τῆς πίστεως ἐν τῇ ἀρχικῇ αὐτῆς καθαρότητι καὶ ὁλοκληρίᾳ, ὡς ἐδιδάχθη ἐν ταῖς ἁγίαις Γραφαῖς, ἐτηρεῖτο ὑπὸ τῆς πρώτης Ἐκκλησίας, συνεκεφαλαιώθη ἐν τοῖς Συμβόλοις καὶ ἐβεβαιώθη ὑπὸ τῶν ἀδιαφιλονεικήτων Γενικῶν Συνόδων καὶ διὰ τοῦ στενωτέρου ἑκάστου ἐξ ἡμῶν συνδέσμου πρὸς τὸν κοινὸν ἡμῶν Κύριον καὶ Σωτῆρα. — Κατὰ τὴν δευτέραν συνεδρίαν, 25ην Σεπτεμβρίου, ὁ ἀρχιεπίσκοπος παρὰ τὴν ἀντίστασιν ἱκανῶν ἐπισκόπων συγκατένευσε νὰ τροποποιηθῇ τὸ πρόγραμμα κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἐπισκόπου τοῦ Κέπτασυν καὶ ἡ ὅλη συνεδρία κατηναλώθη εἰς τὴν συζήτησιν τῆς διαβαθμίσεως τοῦ κύρους τῶν ἐπισκοπικῶν, ἐπαρχιακῶν καὶ ἴσως καὶ τῶν Πατριαρχικῶν Συνόδων ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Ἀγγλικ. Ὁμολογίας. Ἀφοῦ δὲν ἐπετεύχθη, ὅπως τὸ Συνέδριον ἐγκρίνῃ τὰ προταθέντα σχέδια, ἐπῆλθε συμφωνία ἐπὶ μιᾶς γενικοῦ χαρακτῆρος προτάσεως, ἐχούσης ὡς ἑξῆς: «Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Συνεδρίου ἑνότης πίστεως καὶ διοικήσεως θὰ διατηρηθῇ παρὰ τοῖς διαφόροις κλάδοις τῆς Ἀγγλικανικῆς Ὁμολογίας διὰ τῆς προσηκούσης καὶ κανονικῆς ὑποταγῆς τῶν Συνόδων τῶν ἐπὶ μέρους κλάδων εἰς τὸ ἀνώτερον κῦρος Συνόδου ἢ Συνόδων ὑπεράνω αὐτῶν» καὶ ὡρίσθη ἐπιτροπή, ὅπως ἐξετάσῃ τὸ ὅλον ζήτημα.

Κατὰ τὴν τρίτην συνεδρίαν, 26ην Σεπτεμβρίου, ἡ παῦσις τοῦ ἐπισκόπου Colenso ἀπετέλεσε τὸ φλέγον ζήτημα. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Καντουαρίας ἀπέφυγεν, ὅπως ληφθῇ ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου ἀπόφασις περὶ καταδίκης καὶ ἀπέκρουσε σχετικὴν πρότασιν ὡς ἐκτὸς τῆς Ἡμερησίας Διατάξεως. Ἐπὶ τέλους ἐπῆλθεν ὁμοφωνία, ὅτι διὰ τῆς ἐν Νατάλῃ καταστάσεως ἐκτίθεται ἡ ὅλη Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία καὶ ἀπεφασίσθη, ὅπως ἐπιτροπὴ γνωμοδοτήσῃ περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν θὰ ἐκλείψῃ τὸ σκάνδαλον καὶ ὑποβάλῃ ἔκθεσιν εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Καντουαρίας παρακαλοῦσα αὐτὸν νὰ διαβιβάσῃ αὐτὴν πρὸς ὅλους τοὺς Ἐπισκόπους καὶ ἐρωτήσῃ τὴν γνώμην αὐτῶν. Κατὰ τὴν αὐτὴν συνεδρίαν συνεζητήθη καὶ τὸ ζήτημα τοῦ θρησκευτικοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ παρεπέμφθη μετὰ μακρὰν συζήτησιν εἰς ἐπιτροπήν, ὅπως ἐξετάσῃ τὴν ἵδρυσιν προαιρετικοῦ πνευματικοῦ δικαστηρίου, εἰς ὃ νὰ δικάζωνται ζητήματα διδασκαλίας ὑποβαλλόμενα κατ' ἔφεσιν ἀπὸ τῶν πειθαρχικῶν Δικαστηρίων ἑκάστης ἐπαρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀποικιῶν. Ἐπειδὴ εἶχε προαποφασισθῇ, ὅπως οἱ συνελθόντες ἐπίσκοποι ἀπευθύνωσι

διάγγελμα πρὸς τὸν χριστιανικὸν λαόν, ἐνεκρίθη κατὰ τὴν συνεδρίαν ταύτην τὸ Σχέδιον αὐτοῦ καὶ ὑπεγράφη ὑφ' ὅλων τῶν ἐπισκόπων κατὰ τὴν ἑπομένην συνεδρίαν, 27ην Σεπτεμβρίου. Μετά τινας δευτερευούσας ἀποφάσεις ληφθείσας κατ' αὐτὴν ἐψάλη πανηγυρικῶς ὑπὸ τῶν συνελθόντων ἡ «Δοξολογία» καὶ ἀφοῦ ὁ ἀρχιεπίσκοπος ηὐλόγησε τοὺς συνελθόντας, ἐκήρυξε τὴν λῆξιν τοῦ Συνεδρίου ὑπὸ τὸν ὅρον, ὅπως τὰ ἐκ τῶν μελῶν παραμένοντα μέχρι τοῦ προσεχοῦς Δεκεμβρίου συνεργόμενα ἀποδεχθῶσι τὰς διαφόρους ἐκθέσεις. Τὴν ἐπιοῦσαν, 28ην Σεπτεμβρίου, οἱ ἐπίσκοποι παρέστησαν εἰς ἐπισφραγιστικὴν ἀκολουθίαν ἐν τῇ ἐνοριακῇ 'Εκκλησίᾳ τοῦ Lambeth, διότι ὁ Dean τῆς Westminster Obbey ἠρνήθη νὰ παραχωρήσῃ αὐτὴν πρὸς τὸν ῥηθέντα σκοπόν. Κατὰ τοὺς ἑπομένους δύο μῆνας εἰργάσθησαν κατ' ἰδίαν αἱ 'Επιτροπαὶ καὶ τὴν 10ην Δεκεμβρίου συνῆλθον ἐν Lambeth οἱ παραμείναντες ἐκ τῶν ἐπισκόπων, ἐδέχθησαν τὰς ὑποβληθείσας ἐκθέσεις καὶ διέταξαν τὴν δημοσίευσιν αὐτῶν συστήσαντες αὐτὰς εἰς τὴν προσεκτικὴν μελέτην τῶν 'Επισκόπων τῆς 'Αγγλικανικῆς 'Ομολογίας «ὡς περιεχούσας τὰ πορίσματα τῶν συσκέψεων τῶν 'Επιτροπῶν». Προκειμένου δὲ περὶ τῆς 8ης τῆς σχετικῆς πρὸς τὴν παῦσιν τοῦ ἐπισκόπου Colenso ἀπεφασίσθη, ὅπως αὕτη δημοσιευθῇ καὶ παρακληθῇ ὁ ἀρχιεπίσκοπος νὰ ἀνακοινώσῃ αὐτὴν εἰς τὸ Συμβούλιον τοῦ Ταμείου τῶν ἐν ταῖς ἀποικίαις ἐπισκοπῶν. Ἡ ὅλη συνεδρίασις ἕνεκα τοῦ ὀλιγαρίθμου τῶν παρευρεθέντων ἐπισκόπων διήρκεσεν ὀλίγας μόνον ὥρας, αἱ δὲ λοιπαὶ ἀποφάσεις, αἵτινες ἐλήφθησαν, ἔφερον μᾶλλον τυπικὸν χαρακτῆρα καὶ κατενοήθη ἡ ἀνάγκη, ὅπως ἐν προσεχεῖ Συνεδρίῳ διαταχθῶσιν ἄλλως τὰ πράγματα.

Γ') ΤΟ Β' ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΟΥ 1878.

Αἱ περιστάσεις, ὑφ' ἃς εἶχε συνέλθῃ τὸ πρῶτον Συνέδριον ἦσαν ὁμολογουμένως δυσμενεῖς, ἡ δὲ ἀνάμιξις προσωπικῶν ζητημάτων ἐν τῷ προγράμματι δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς ἐπισκόπους νὰ ἀσχοληθῶσι περὶ εὐρυτέρων ζητημάτων. Πλὴν τούτου δὲ ὁ χρόνος ἦτο τόσον βραχύς, ὥστε ὅταν ἡτοιμάσθησαν αἱ ἐκθέσεις, οἱ πλεῖστοι τῶν 'Επισκόπων εἶχον ἀπέλθῃ, πᾶσα ἐπ' αὐτῶν συζήτησις ἀπέβη ἀδύνατος καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ εἰσηγηταὶ τῆς συγκλήσεως τοῦ Συνεδρίου ἠναγκάσθησαν νὰ ὁμολογήσωσιν, ὅτι ἡ συζήτησις ἐπὶ τῶν σπουδαίων αὐτῶν ἐκθέσεων δέον νὰ ἀναβληθῇ εἰς μέλλον Συνέδριον. Διὰ τὴν σύγκλησιν αὐτοῦ τὴν πρωτοβουλίαν εἶχε καὶ αὖθις ἡ ἐν Καναδᾷ 'Αγγλικανικὴ 'Εκκλησία. Κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1872 οἱ 'Επίσκοποι τῆς ἐπαρχίας Καναδᾶ παρεκάλεσαν τὴν Κληρικὴν Συνέλευσιν τῆς Καντουαρίας, ὅπως ἑνωθῇ μετ' αὐτῶν, ἵνα ἀπὸ κοινοῦ ζητήσωσι παρὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Καντουαρίας Tait τὴν σύγκλησιν δευτέρου Συνεδρίου. 'Εν τῷ μεταξὺ καὶ ἡ ἐν 'Αμερικῇ 'Αγγλικανικὴ 'Εκκλησία διὰ τοῦ 'Επι-

σκόπου Kerfoot τοῦ Πιτσβούργου ἐπεκοινώνησε μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Καντουαρίας ἐπὶ τοῦ ζητήματος κατὰ τὸ ἔτος 1874 καὶ οὕτως ἤργισε νὰ ὡριμάζῃ ἡ ἰδέα τῆς συγκλήσεως αὐτοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1877 ἢ 1878. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Καντουαρίας, ἐν ὁμιλίᾳ αὐτοῦ πρὸς τὴν Κληρικὴν Συνέλευσιν τοῦ 1875, ἐξῆρε τὰς ὠφελείας τοῦ α΄ Συνεδρίου και διέγραψε τὰ θέματα, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ δέον ν' ἀποτελέσωσιν ἀντικείμενα συζητήσεως κατὰ τὸ δεύτερον. Τοιαῦτα δὲν εἶνε βεβαίως ἡ διδασκαλία τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις εἶνε καθωρισμένη ἐν ταῖς Ὁμολογίαις αὐτῆς, οὐδὲ ἡ διοίκησις, καθόσον ὑπάρχουσιν ἐν ταῖς ἑκασταχοῦ Ἀγγλικανικαῖς ἐκκλησίαις τὰ πρὸς τοῦτο ἁρμόδια ὄργανα. Ἡ συνάντησις τῶν ἐπισκόπων παρὰ τὴν φιλικὴν ἐπαφὴν μεταξὺ αὐτῶν πρέπει νὰ ἀσχοληθῇ εἰς τὰς σχέσεις τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας πρὸς τὰς ἐν Ἀποικίαις καὶ εἰς τὴν περαιτέρω διάδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλ' εἶνε ἀνάγκη, ὅπως οἱ ἁπανταχοῦ Ἐπίσκοποι ἀποφανθῶσι ποῖα ζητήματα θὰ συζητηθῶσι κατὰ τὸ δεύτερον Συνέδριον. Μετὰ τὴν εἰσήγησιν ταύτην κατὰ Μάρτιον τοῦ 1876 ὁ ἀρχιεπίσκοπος Καντουαρίας ἀπέλυσεν Ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς Μητροπολίτας καὶ τοὺς προεδρεύοντας ἐπισκόπους καὶ δι' αὐτῶν πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτοὺς καλῶν αὐτοὺς νὰ δηλώσωσι συγκατάθεσιν εἰς τὴν σύγκλησιν. Ἀφοῦ δὲ ἐνενήκοντα Ἀγγλικανοὶ ἐπίσκοποι ὅλου τοῦ κόσμου ἀπαντήσαντες ἀπεδέχθησαν τὴν ἀνάγκην τῆς συγκλήσεως ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως μακροτέρας διαρκείας ἢ τὸ προηγηθέν, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Καντουαρίας τὸν Ἰούλιον τοῦ 1877 ἀπέλυσεν ἐπιστολήν, ἀναγγέλλων τὴν σύγκλησιν τοῦ Β΄ Συνεδρίου τὴν 2 Ἰουλίου τοῦ 1878.

Ἐν τῇ Ἐγκυκλίῳ ταύτῃ ὁρίζεται ὁ χρόνος εἰς 4 ἑβδομάδας, ὧν ἡ πρώτη ἐκ 4 συνεδριῶν μέλλει νὰ ἀφιερωθῇ εἰς συζητήσεις ἐπὶ τῶν ὑποβληθησομένων θεμάτων, αἱ δύο ἄλλαι εἰς ἐξέτασιν τῶν θεμάτων τούτων ὑπὸ τῶν ὀνομασθησομένων Ἐπιτροπῶν καὶ ἡ τετάρτη εἰς τελειωτικὰς συζητήσεις ἐν τῷ Συνεδρίῳ καὶ εἰς τὴν τερμάτισιν αὐτοῦ. Πρὸς τούτοις ὀνομάζονται καὶ τὰ 6 ἐκλεγέντα θέματα, τὰ ὁποῖα περιστρέφονται εἰς τὸν τρόπον τῆς διατηρήσεως τῆς ἑνότητος μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀγγλικανικῆς Ὁμολογίας, τὴν ἵδρυσιν προαιρετικῶν διαιτητικῶν Συμβουλίων, ὅπου δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσι τοιαῦτα, τὰς σχέσεις τῶν ἐν Ἱεραποστολαῖς ἐπισκόπων καὶ τῶν Ἱεραποστόλων πρὸς ἀλλήλους τῶν δρώντων ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ χώρᾳ, τὴν θέσιν τῶν ἐν τῇ Ἠπειρωτικῇ Εὐρώπῃ καὶ ἀλλαχοῦ Ἀγγλικανῶν Ἐφημερίων, τὰ νέα εἴδη ἀπιστίας καὶ τὸν τρόπον τῆς καταπολεμήσεως αὐτῶν καὶ τέλος τὰς συνθήκας, τὴν πρόοδον καὶ τὰς ἀνάγκας τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀγγλικανικῆς Ὁμολογίας. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον δὲν ἐπανήρχοντο μὲν τὰ θέματα τοῦ προηγουμένου Συνεδρίου ἐπὶ τάπητος, ὑπῆρχεν ὅμως ἐσωτερική τις σχέσις τούτων πρὸς ἐκεῖνα, ἤλλασσε

δὲ καὶ ὁ τρόπος τῆς διαπραγματεύσεως, καθόσον δὲν ἔμελλον νὰ λαμβάνωνται ἀποφάσεις ἀμέσως μετὰ τὴν συζήτησιν, ἀλλὰ θὰ παρεπέμπετο τὸ ζήτημα εἰς Ἐπιτροπήν, ἥτις ἔμελλε νὰ ὑποβάλῃ τὴν ἔκθεσιν αὐτῆς κατὰ τὴν τελευταίαν ἑβδομάδα τῶν ἐργασιῶν εἰς τὴν Ὁλομέλειαν.

Παρόντων 100 ἐν ὅλῳ ἐπισκόπων ἤρξαντο αἱ ἐργασίαι τοῦ Β' Συνεδρίου διὰ συγκεντρώσεως αὐτῶν ἐν Καντουαρίᾳ τὴν 29ην Ἰουνίου 1878, ἔνθα ἐγένετο τὴν μὲν πρωΐαν ἀκολουθία ἐν τῷ Ἱεραποστολικῷ Κολλεγίῳ τοῦ ἁγ. Αὐγουστίνου μετὰ κηρύγματος, τὴν δὲ 3ην μ. μ. πανηγυρικὸς ἑσπερινὸς ἐν τῷ Καθεδρικῷ Ναῷ, ἔνθα προσεφώνησε τοὺς συνελθόντας ὁ ἀρχιεπίσκοπος Καντουαρίας ἀπὸ τοῦ «ἱστορικοῦ θρόνου τοῦ ἁγ. Αὐγουστίνου». Ἀφοῦ ἀνέμνησε τὸ πρῶτον κήρυγμα τοῦ Αὐγουστίνου ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ τὰς δυσχερείας, ἃς συνήντησεν, ἀλλ' ὑπερενίκησεν, ἐξῆρε τὴν ὑπερέχουσαν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἐνεργεῖ τὰ πάντα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ πρὸς οἰκοδομὴν τῆς βασιλείας αὐτοῦ καὶ ἐπεκαλέσθη αὐτὴν διὰ τὴν κατανίκησιν τῶν νῦν παρουσιαζομένων δυσχερειῶν πρὸς ἐξάπλωσιν τοῦ ἔργου αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐχαιρέτισε τοὺς προσελθόντας. Τὴν 2αν Ἰουλίου κατὰ τὴν 11ην π. μ. οἱ ἐπίσκοποι, ἡγουμένων τῶν Μητροπολιτῶν καὶ τῶν προεδρευόντων ἐπισκόπων, συνῆλθον ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τοῦ Lambeth, ἔνθα τὴν θείαν λειτουργίαν ἐτέλεσεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος μετὰ τῶν ἐπισκόπων, τὸν δὲ λόγον ἐκήρυξεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ὑόρκης λαβὼν ὡς ῥητὸν τὸ Γαλ. 2, 11. «ὅτε δὲ ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν».

Εὐθὺς μετὰ ταῦτα ἤρξαντο αἱ συνεδριάσεις κατ' ἰδίαν παρόντων μόνων τῶν ἐπισκόπων καὶ τοῦ Chaplain τοῦ ἀρχιεπισκόπου, τοῦ μετὰ ταῦτα ἀρχιεπισκόπου Randall Davidson ἐκτελοῦντος καθήκοντα βοηθοῦ γραμματέως, τῶν ὡς γραμματέων ὁρισθέντων ἐπισκόπων Grahamstonn καὶ Edinburgh. Πρὸς ἀποφυγὴν συζητήσεων, ἀσχέτων πρὸς τὰ θέματα, κοινῇ συναινέσει ὡρίσθη, ὅπως οἱαδήποτε ὑπομνήματα ἢ προτάσεις ὑποβαλλόμενα παραδοθῶσιν εἰς τὸν πρόεδρον ἄνευ ἀξιώσεως ἀπὸ μέρους τῶν ὑποβαλλόντων, ὅπως δοθῇ ἐξάπαντος ἀπάντησις εἰς αὐτά. Κατὰ τὴν πρώτην ἑβδομάδα μετὰ συζήτησιν περὶ ἑκάστου τῶν πέντε πρώτων θεμάτων ὡρίζετο ἐπιτροπὴ πρὸς ἐξέτασιν καὶ ὑποβολὴν ἐκθέσεως. Διὰ τὸ 6ον καὶ σπουδαιότατον θέμα ὡρίσθη σημαίνουσα ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Καντουαρίας, ἥτις συνήρχετο καθ' ἑκάστην ἐν Lanbeth ἵνα «δέχηται γραπτὰ αἰτήματα τῶν ἐπισκόπων, τῶν ἐπιθυμούντων τὰς ὁδηγίας τοῦ Συνεδρίου ὅσον ἀφορᾷ δυσχερείας ἢ προβλήματα ἐγερθέντα ἐν ταῖς ἐπισκοπαῖς αὐτῶν». Αἱ διάφοροι ἐπιτροπαὶ συνῆλθον ἐν Lambeth, Fulham, Farnham καὶ ἀλλαχοῦ κατὰ τὰς ἀκολούθους δύο ἑβδομάδας καὶ συνέταξαν τὰς ἐκθέσεις αὐτῶν, αἵτινες ἦσαν ἕτοιμοι διὰ τὴν 22αν Ἰουλίου πλὴν

τῆς πέμπτης, καθόσον ἡ ἐπιτροπὴ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποπερατώσῃ τὴν ἔκθεσιν ἐπὶ ἑνὸς τόσον εὐρέος θέματος κατὰ τὸν ὁρισθέντα χρόνον, καίτοι κατὰ τὴν γνώμην τινῶν αἱ διεξαχθεῖσαι ἐπ' αὐτοῦ συζητήσεις ἦσαν αἱ σπουδαιότεραι ὅλων. 'Απεφασίσθη, ὅπως αἱ ἐκθέσεις, ἀφοῦ γίνωσιν ἀποδεκταί, συμπεριληφθῶσιν ἐν κοινῇ «ἐπιστολῇ» καὶ ἀποσταλῶσιν εἰς τὸν κόσμον ἐν ὀνόματι τῶν συνελθόντων 100 ἐπισκόπων, ὅπερ εὐχερῶς κατωρθώθη, καθόσον αἱ ἐκθέσεις ἐγένοντο ὁμοφώνως ἀποδεκταὶ ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου. Ὁ ἐπίσκοπος Wordsworth τοῦ Lincoln, ὅστις εἶχε μεταφράση εἰς τὴν γερμανικὴν καὶ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν τὸ Διάγγελμα, τὸ δημοσιευθὲν τῷ 1867, ἀνέλαβεν, ὅπως πράξῃ τὸ αὐτὸ καὶ νῦν συντέμνων ἢ ἀποκόπτων τὰ σημεῖα ἐκεῖνα ἐκ τῶν ἐκθέσεων, ἅτινα δὲν ἤθελον ἐνδιαφέρῃ τοὺς μὴ 'Αγγλικανούς. 'Αφοῦ δὲ ὑπεγράφη ἐπισήμως ἡ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα ἐπιστολή, ἐψάλη ἡ Δοξολογία ὑπὸ τῶν συνελθόντων ἐπισκόπων, ἐδόθη ἡ εὐλογία ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου καὶ αἱ ἐργασίαι τοῦ Συνεδρίου ἐκηρύχθησαν λήξασαι.

Τὴν ἐπομένην, Σάββατον 27ην 'Ιουλίου μεγάλη ἐπισφραγιστήριος τελετὴ ἐγένετο ἐν τῷ Καθεδρικῷ Ναῷ τοῦ ἁγ. Παύλου, ἔνθα οἱ παρευρεθέντες ἐπίσκοποι, 85 τὸν ἀριθμόν, ὑπεδέχθησαν τὸν ἀρχιεπίσκοπον Καντουαρίας ἐν τῇ Δυτικῇ πύλῃ τοῦ Ναοῦ, ἐψάλη ἡ Δοξολογία καὶ ἐτελέσθη ἡ θεία λειτουργία ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, παραστατουμένου ὑπὸ 8 ἐκ τῶν ἐπισκόπων. Ὁ ἐπίσκοπος Stavens τῆς Πανσυλβανίας ἐκήρυξε τὸν λόγον καὶ μετὰ τὸ πέρας τῆς λειτουργίας ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἀπεχαιρέτησε τοὺς ἐπισκόπους ἐκφράσας τὴν βεβαιότητα, ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ Συνεδρίου ἔσται ἡ ἐνίσχυσις τῆς 'Εκκλησίας ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ διὰ τῆς γενομένης ἀμοιβαίας συσκέψεως. Οὕτως ἔληξε καὶ τὸ Β' Συνέδριον τοῦ Lambeth.

Δ') ΤΟ Γ' ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΟΥ 1888.

Κατὰ τὸ προηγηθὲν Συνέδριον ὡρίσθη, ὅτι μετὰ δεκαετίαν ἔμελλε νὰ συνέλθῃ ἕτερον καὶ διὰ τοῦτο ὁ ἀρχιεπίσκοπος Benson κατὰ τὸν 'Ιούλιον τοῦ 1886 ἀπέστειλεν Ἐγκύκλιον πρὸς ὅλους τοὺς 'Αγγλικανοὺς ἐπισκόπους διὰ μέσου τῶν Μητροπολιτῶν καὶ τῶν προεδρευόντων ἐπισκόπων, ἐρωτῶν αὐτούς, ἂν δύνανται νὰ μετάσχωσιν αὐτοῦ καὶ παρακαλῶν νὰ ὑποβάλωσι θέματα πρὸς συζήτησιν. 'Απαντῶντες οἱ πλεῖστοι τῶν ἐπισκόπων ὑπέβαλον συγχρόνως κατάλογον θεμάτων, τὰ ὁποῖα μετὰ προσοχῆς ἐξήτασεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Καντουαρίας μετὰ τῶν ἐπισκόπων, οὓς εὐηρεστήθη νὰ καλέσῃ. Κατόπιν τούτου τὸν Νοέμβριον τοῦ 1887 ἀπεστάλη ἡ πρόσκλησις πρὸς τοὺς ἐπισκόπους διὰ τὴν 3ην 'Ιουλίου τοῦ 1888 καὶ διεγράφη τὸ σχέδιον τῶν ἐργασιῶν ὅμοιον πρὸς τὸ τοῦ προηγουμένου, τοῦ χρόνου τῆς διαρκείας αὐτοῦ ὁρισθέντος καὶ πάλιν εἰς 4 ἑβδομάδας. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Καντουαρίας, ἀφοῦ ἀνέφερε τὴν ὑποβολὴν διαφόρων προτάσεων καὶ τὴν ἐξέ-

τασιν αὐτῶν ὑπ' αὐτοῦ καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ ἐπισκόπων ὥρισεν ἐν τῇ 'Εγκυκλίῳ ὡς θέματα τὰ ἑξῆς : 1] Τὸ πρακτικὸν ἔργον τῆς 'Εκκλησίας ἐν σχέσει α') πρὸς τὴν ἀκρασίαν· β') ἁγνότητα· γ') μέριμναν περὶ μεταναστῶν· δ') Σοσιαλισμόν. 2] Θετικὴ διδασκαλία πρὸς τὰς διαφόρους τάξεις καὶ τὰ πρὸς τοῦτο μέσα. 3] Ἡ 'Αγγλικανικὴ 'Εκκλησία ἐν σχέσει πρὸς τὰς 'Ανατολικὰς 'Εκκλησίας, τὴν Σκανδιναυϊκὴν καὶ ἄλλας Μετερρυθμισμένας 'Εκκλησίας, πρὸς τοὺς Παλαιοκαθολικοὺς καὶ ἄλλους. 4] Πολυγαμία τῶν ἀπὸ τοῦ 'Εθνισμοῦ προσηλύτων. 5] Αὐθεντικοὶ γνώμονες διδασκαλίας καὶ λατρείας καὶ 6] 'Αμοιβαῖαι σχέσεις ἐπισκοπῶν καὶ κλάδων τῆς 'Αγγλικανικῆς Ὁμολογίας.

Τοῦ Γ' Συνεδρίου μετέσχον ἐν ὅλῳ 145 ἐπίσκοποι, αἱ δὲ ἐργασίαι καὶ τούτου ἤρξαντο διὰ τελετῆς γενομένης ἐν Καντουαρίᾳ τὴν 30ὴν 'Ιουνίου, Σάββατον. 'Αφοῦ οἱ ἐπίσκοποι ἐφιλοξενήθησαν ἐν τῷ Κολλεγίῳ τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου, φέροντες τὰ ἄμφια αὐτῶν ἐβάδισαν πρὸς τὴν Δυτικὴν πύλην τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ, ἔνθα ἐγένοντο δεκτοὶ ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου καὶ τοῦ καθεδρικοῦ κλήρου. Οἱ ἐπίσκοποι, 100 τὸν ἀριθμόν, προηγουμένου τοῦ κλήρου τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ καὶ τοῦ τῆς πόλεως, τοῦ Δημάρχου καὶ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου τῆς Canterbury διέσχισαν τὸν Ναὸν ψάλλοντες ἐκκλησιαστικὸν ὕμνον καὶ κατέλαβον θέσεις ἐπὶ τῶν βαθμίδων τοῦ Ἱεροῦ ἑκατέρωθεν τοῦ ἀρχιεπισκόπου καθημένου ἐπὶ τοῦ ἱστορικοῦ θρόνου τοῦ ἱ. Αὐγουστίνου. Μετὰ τὴν Δοξολογίαν ὁ ἀρχιεπίσκοπος προσεφώνησε τοὺς προσελθόντας διὰ θερμοτάτων ἐκφράσεων καὶ ἀφοῦ ἀνέμνησε τὰ ἀνταλλαγέντα μεταξὺ τοῦ πρώτου 'Αποστόλου τῶν 'Αγγλοσαξώνων Αὐγουστίνου καὶ τοῦ ἀποστείλαντος αὐτὸν Γρηγορίου τοῦ Μ. Πάπα Ῥώμης, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα «ἂν τῆς πίστεως τηρουμένης μιᾶς, δύνανται νὰ ὑπάρξωσι διάφορα ἔθιμα ἐν τῇ 'Εκκλησίᾳ» καὶ ἐτόνισε τελευτῶν ὡς πρόγραμμα, ὅτι δέον νὰ ἐπικρατῇ «ἐλευθερία δι' ἁπάσας τὰς ἁγίας 'Εκκλησίας τοῦ Θεοῦ, νομιμόφρων ὑποταγὴ ἑκάστου τῶν πιστῶν εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἐκκλησίαν». 'Επηκολούθησεν ὁ ἑσπερινὸς ψαλεὶς πανηγυρικῶς καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος ηὐλόγησε τοὺς συνελθόντας ἐπισκόπους καὶ τὸν συνηγμένον ἐν τῷ Ναῷ λαόν. Τὴν ἑσπέραν τῆς 2ας Ιουλίου νέα τελετὴ ἐγένετο ἐν τῇ Westminster Abbey, καθ' ἣν τὸν λόγον ἐκήρυξεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Καντουαρίας λαβὼν ὡς ῥητὸν τὸ χωρίον 'Εφεσ. 4, 10. «πᾶν τὸ σῶμα συναρμολογούμενον καὶ συμβιβαζόμενον δι' ἁπάσης ἁφῆς τῆς ἐπιχορηγίας κατ' ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ ἑνὸς ἑκάστου μέρους». Κατὰ τὴν τελετὴν αὐτὴν παρέστησαν ὅλοι οἱ 'Επίσκοποι μετὰ τῶν 'Αρχιεπισκόπων καὶ Μητροπολιτῶν καὶ κατέλαβον θέσεις ἐν τῷ Ἱερῷ, ἐψάλησαν ᾄσματα ἐπὶ τούτῳ ἐκλεγέντα καὶ ἀνεγνώσθησαν κατάλληλα Γραφικὰ ἀναγνώσματα.

Τὴν ἑπομένην 3ην 'Ιουλίου μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν ἐν τῷ Παρεκ-

κλησίῳ τοῦ Lambeth καθ' ἣν ἐκοινώνησαν πάντες οἱ ἐπίσκοποι καὶ ἐκήρυξε τὸν λόγον ὁ ἐπίσκοπος τῆς Mimesosta, λειτουργοῦντος τοῦ ἀρχιεπισκόπου Καντουαρίας μετὰ πέντε ἐπισκόπων. Ἡ τάξις, ἣν ἠκολούθησαν, ἦτο ἁπλουστέρα ἢ ἐν τοῖς προηγηθεῖσι Συνεδρίοις, προηγοῦντο δηλ. οἱ ἀρχιεπίσκοποι, οἱ Μητροπολῖται καὶ οἱ προεδρεύοντες ἐπίσκοποι καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ ἐπίσκοποι London, Derhan καὶ Winchester, τῶν ἄλλων ὅλων ἐπισκόπων λαγόντων θέσιν κατὰ τὰ πρεσβεῖα τῆς χειροτονίας. Αἱ συνεδρίαι ἐγένοντο καὶ αὖθις ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Lambeth ὡς καὶ κατὰ τὸ προηγούμενον Συνέδριον, χρέη γραμματέως ἐκτελοῦντος τὸ τρίτον ἤδη τοῦ ἐπισκόπου Gloncester καὶ Bristol βοηθουμένου ὑπὸ τοῦ Dean τοῦ Windsor καὶ τοῦ ἀρχιδιακόνου τοῦ Maidstone καὶ ἑνὸς στενογράφου πρὸς καταγραφὴν κατὰ λέξιν τῶν συζητήσεων. Κατὰ τὴν πρώτην ἑβδομάδα τοῦ Συνεδρίου αἱ συζητήσεις διεξήχθησαν κατὰ τὸν παραδεδομένον τύπον, ἐκλεγέντων διακεκριμένων τινῶν εἰσηγητῶν, οἵτινες κατέληγον εἰς τὴν πρότασιν πρὸς σύστασιν ἐπιτροπῆς, ὅπως ἐξετάσῃ τὸ ζήτημα καὶ ὑποβάλῃ ἔκθεσιν εἰς τὴν Ὁλομέλειαν. Δώδεκα τοιαῦται ἐπιτροπαὶ συνεστήθησαν, καθόσον θέματά τινα διῃρέθησαν κοινῇ συναινέσει εἰς δύο ἢ ἤλλαξαν μορφήν. Ὡρίσθη ὡσαύτως μεγάλη «Ἐπιτροπὴ Παραπομπῶν», ὅπως ἀποδεχθῇ οἱαδήποτε ζητήματα μὴ περιληφθέντα ἐν τῷ προγράμματι, ἐξετάσῃ καὶ ἀπαντήσῃ εἰς αὐτὰ καὶ ὅπως διευθύνῃ τὴν πορείαν τοῦ Συνεδρίου. Ὁμοφώνῳ προτάσει τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης ἀπεφασίσθη, ὅπως μὴ ἐπιδιωχθῇ ἡ «ἀποδοχὴ» τῶν ὑποβαλλομένων ἐκθέσεων ὑπὸ τῶν Ἐπιτροπῶν, ἀλλ' οἱ πρόεδροι προτείνουσιν ἑκάστοτε ῥητὰς ἀποφάσεις. Τὰ ὑπομνήματα καὶ τὰ αἰτήματα, τὰ λαμβανόμενα καθ' ἑκάστην ἀνεκοινοῦντο ὑπὸ τοῦ προέδρου εἰς τὸ Συνέδριον, ἀλλ' ἐδηλώθη, ὅτι, ὡς καὶ ἄλλοτε, οὐδεμία ἠδύνατο νὰ δοθῇ ἀπάντησις.

Αἱ ἐπιτροπαὶ συνῆλθον πολλάκις κατὰ τὰς δύο ἑπομένας ἑβδομάδας, τινὲς μὲν αὐτῶν συνεδριάζουσαι ἐν τῷ Church House τοῦ Westminster, ἄλλαι ἐν Lambeth, Ely καὶ London House. Ὅταν τὸ Συνέδριον συνῆλθε καὶ πάλιν τὴν 23ην Ἰουλίου, ὅλαι αἱ ἐκθέσεις εἶχον ἐκτυπωθῇ καὶ διανεμηθῇ ἐγκαίρως διὰ τὰς σχετικὰς συζητήσεις. Ἡ ἀντικατάστασις τῶν ἐπιμεμελημένων ἀποφάσεων ἀντὶ τῶν ἀποδοχῶν τῶν διαφόρων ἐκθέσεων ἐπέτυχε. Ἂν τις τῆς μειοψηφίας ἐπεθύμει, ἀπεφασίσθη, ὅπως κοινοποιεῖται ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπερψηφισάντων ἢ τῶν καταψηφισάντων μιᾶς τῶν ἀποφάσεων· ἀλλὰ μόνον εἰς τρεῖς ἀποφάσεις ἐκ τῶν 32 ληφθεισῶν ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου συνέβη τοῦτο, ἐνῷ ἀποτυχοῦσαι ἀποφάσεις δὲν ἐδημοσιεύοντο. Ἀπεφασίσθη ὡσαύτως, ὅπως αἱ ἐκθέσεις τῶν ἐπιτροπῶν, ἂν μὴ ἄλλως ἤθελε κρίνῃ τὸ Συνέδριον, δημοσιευθῶσι μετὰ τῶν ὀνομάτων τῶν μελῶν τῶν ἐπιτροπῶν, σημειουμένου ἑκάστοτε, ὅτι ἔκθεσίς τις δὲν ἐγένετο ὁμοφώνως ἀποδεκτή.

Ἐφεξῆς παρεκλήθη ὁ ἀρχιεπίσκοπος Καντουαρίας, ὅπως συντάξῃ Ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν περιέχουσαν τὰ συμπεράσματα τῶν συσκέψεων τοῦ Συνεδρίου ὑπὸ μορφὴν κατάλληλον πρὸς γενικὴν κυκλοφορίαν. Τούτου γενομένου τὴν 27ην Ἰουλίου ἐξητάσθη τὸ σχέδιον τῆς Ἐγκυκλίου Ἐπιστολῆς κατὰ παράγραφον καὶ ἀφοῦ ἐγένοντο τροποποιήσεις τινὲς παρεκλήθη ὁ ἀρχιεπίσκοπος, ψηφοφοροῦντος ἑνὸς μόνου νὰ ὑπογράψῃ αὐτὴν ἐν ὀνόματι τοῦ Συνεδρίου. Τὸ Συνέδριον ἐπεράτωσε τὰς ἐργασίας αὐτοῦ διὰ Δοξολογίας καὶ τῆς Εὐλογίας.

Τὴν ἐπομένην εὐχαριστήριος καὶ ἀποχαιρετιστήριος τελετὴ ἐγένετο ἐν τῷ Καθεδρικῷ Ναῷ τοῦ ἁγ. Παύλου, εἰς ὅ, πλὴν τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν Chaplains αὐτῶν, παρέστησαν αἱ Κάτω Βουλαὶ τῶν Κληρικῶν Συνελεύσεων Καντουαρίας καὶ Ὑόρκης, ἡ Συνέλευσις τῶν Λαϊκῶν τῆς ἐπαρχίας Καντουαρίας καὶ οἱ ὀφφικιάλοι τοῦ Πριμάτου. Ἡ τελετὴ συνίστατο ἐκ τῆς θείας λειτουργίας, τοῦ κηρύγματος καὶ τῆς Δοξολογίας, λειτουργοῦντος τοῦ ἀρχιεπισκόπου καὶ τὸν λόγον κηρύξαντος τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ὑόρκης, καθ' ὃν τρόπον ἄπειρος κόσμος κατέκλυζε τὸν ὑπὸ τὸν θόλον χῶρον, τὸν κυρίως ναὸν καὶ τὰ δύο κλίτη αὐτοῦ. Ἡ Ἐγκύκλιος Ἐπιστολὴ μετὰ τῶν ἐκθέσεων ἐδημοσιεύθησαν ἀμέσως ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας πρὸς διάδοσιν χριστιανικῶν γνώσεων καὶ ἔτυχον εὐρυτάτης κυκλοφορίας, ἡ δὲ Ἐγκύκλιος Ἐπιστολὴ καὶ αἱ ἀποφάσεις μετεφράσθησαν καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τὴν Λατινικὴν ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Σαλισβουρίας Wordsworth, συνεχίζοντος τὸ ἔργον, τοῦ ὁποίου ἤρξατο ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπίσκοπος τοῦ Lincoln. Τὸ μέγα ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον προὐκάλεσε τὸ Συνέδριον τοῦ 1888 ἰδίᾳ ἀπέδειξεν ἀρκούντως, ὅτι οἱ σχεδιάσαντες τὸ πρῶτον Συνέδριον εἶχον δίκαιον πιστεύοντες, ὅτι πραγματικὴ ὠφέλεια ἔμελλε νὰ προκύψῃ ἐκ τῶν ἀνὰ δεκαετίαν συγκροτουμένων τούτων Συνεδρίων οὐ μόνον εἰς τὴν Ἀγγλικανικήν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν καθόλου Ἐκκλησίαν.

[Ἕπεται συνέχεια]

ΕΠΙΣΗΜΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

'Αρχιεπισκοπὴ Οὐψάλης, τῇ 6ῃ Φεβρουαρίου 1930.

Τῷ Παναγιωτάτῳ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ Κυρίῳ Φωτίῳ

Εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ὁ Σεπτὸς Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, ὃν ὁ Κύριος, μετὰ μακρὰν καὶ πιστὴν διακονίαν ἐκάλεσεν εἰς τὴν παρ' Ἑαυτῷ μακαριότητα καὶ ἀνάπαυσιν, ἀπέστειλέ μοι τῷ 1926 μεγάλην φωτογραφικὴν Αὐτοῦ εἰκόνα, ἥτις μέχρι σήμερον κοσμεῖ τὴν Βιβλιοθήκην μου· ἔχει δὲ τοιαύτην θέσιν πρὸ τῶν ὀμμάτων ἐμοῦ καὶ τῶν πολυαρίθμων ἐπισκεπτῶν μου, ὥστε ἡ σεβασμία Αὐτοῦ μορφὴ καὶ ἐμφάνισις ἀπέβη ἐξαιρέτως οἰκεία καὶ εἰς ἐμὲ αὐτὸν καὶ εἰς πλεῖστα ἀληθῆ μέλη τῆς ἐν Σουηδίᾳ Ἐκκλησίας, ὡς καὶ ἄλλων τμημάτων τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ.

Ταὐτοχρόνως μοὶ ἐχάρισε τὰς ὡραίας Αὐτοῦ «Σκέψεις καὶ Μελέτας», ἐν Ἀθήναις ἐκδοθείσας τῷ 1906. Ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἐμπειριῶν ἐκείνων, τῶν ἀναμνήσεων καὶ μελετῶν ὑπῆρξε δι' ἐμὲ ἐξαιρέτως εὐφρόσυνος καὶ ἐποικοδομητική. Οὐδὲν κάλλιον τούτου ἠδύνατο νὰ ἀποδείξῃ ἔτι ἅπαξ τὴν συνδέουσαν ἡμᾶς πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ τὸν Πάνσεπτον καὶ Πανίερον Οἰκουμενικὸν Θρόνον Κωνσταντινουπόλεως βαθεῖαν πνευματικὴν συγγένειαν καὶ κοινωνίαν, παρὰ τὰς ὁμολογουμένως ὑπαρχούσας βαθείας διαφορὰς ἐν τοῖς δόγμασι καὶ τῇ Ἐκκλησιαστικῇ τάξει, αἵτινες ὀφείλονται εἰς τὴν πνευματικὴν ἡμῶν Ἱστορίαν καὶ τὰς ἰδιαιτέρας περιστάσεις δι' ὧν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐχειραγώγησε τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ τὸ καθ' ἡμᾶς Εὐαγγελικὸν Τμῆμα τῆς Μιᾶς Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ ἐν τοῖς παρελθοῦσιν αἰῶσιν. Οὕτως, αἱ περὶ Ἀνθρώπου, Ἀληθείας, Συνειδήσεως, Μετανοίας καὶ ἄλλων σπουδαίων χριστιανικῶν καὶ ἀνθρωπίνων θεμάτων μελέται τοῦ Μακαριστοῦ Πατριάρχου Βασιλείου, ἐκτιθέμεναι μετὰ καθαρότητος Εὐαγγελικῆς καὶ ὀρθοδόξου σοφίας ὑπὸ τοῦ σοφοῦ τούτου διδασκάλου καὶ πατρὸς ἐν Θεῷ, μοὶ ἔδωκαν ἀληθῆ εἰκόνα τῆς πνευματικῆς Αὐτοῦ ὑποστάσεως, ἀκριβῶς τόσον ζωηρᾶς καὶ ὡραίας, ὅσον καὶ ἡ ἀποσταλεῖσα εἰκὼν τῆς ἐξωτερικῆς αὐτοῦ ἐμφανίσεως.

Διὰ τῶν ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως προσπαθειῶν, αἵτινες, κατὰ θείαν βουλήν, χαρακτηρίζουσι τὴν ἐποχὴν ἡμῶν — πρᾶγμα τὸ ὁποῖον οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ προΐδῃ πρὸ πεντηκονταετίας — ὁ Οἰκουμενικὸς Θρόνος προσεκτήσατο εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς παγκόσμιον σημασίαν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀνήκουσαν εἰς τὰς μυστηριώδεις καὶ θαυματουργικὰς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος. Ἡ περὶ Κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν τῷ 1920 ἀπολυθεῖσα Ἐγκύκλιος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου κατέστη παρ' ἡμῖν ἡ βάσις τῆς ὅλης ἀναζωπυρήσεως τοῦ πρὸς τὴν Ἕνωσιν πόθου· ἡ δὲ σοφὴ καὶ οἱονεὶ προγραμματικὴ σκέψις καὶ φαεινὴ ἄποψις τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἐξεφράσθη κυρίως ἐν γράμμασι καὶ διὰ τοῦ ἀνταξίου, ἐλλάμπρου καὶ πιστοῦ ἀντιπροσώπου, τοῦ κατὰ πνεῦμα ἁγίου ἀδελφοῦ καὶ φίλου ἀγαπητοῦ, Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Θυατείρων, ὃν ὁ Οἰκουμενικὸς Θρόνος διώρισε πρὸς ἐκπροσώπησιν ἐν τῇ Δύσει. Ἡ ὁλόψυχος συνεργασία εἰς πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν χριστιανικὴν ζωὴν καὶ δρᾶσιν καὶ εἰς τὰ ἱερὰ ἡμῶν καθήκοντα ἐν τοῖς χαλεποῖς τούτοις καιροῖς, ἡ βαθεῖα πνευματικὴ κοινωνία περὶ τὸν Σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος καὶ αἱ λίαν ἐνδιαφέρουσαι καὶ οὐσιώδεις διαφοραὶ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ καὶ τῇ πράξει, αἱ μετὰ τοσαύτης φιλαληθείας καὶ ἀδελφικῆς εἰλικρινείας ὑφ' ὁλοκλήρου τῆς ὀρθοδόξου Ἀντιπροσωπείας ἐν τῷ Συνεδρίῳ τῆς Λωζάννης, διὰ τοῦ Εἰσηγητοῦ καὶ Προέδρου αὐτῆς διατυπωθεῖσαι, παρουσίασαν φωτεινοτάτην ἄποψιν καὶ πολύτιμον ὑπόδειξιν ἀποφυγῆς μὲν συγχύσεως καὶ ὑπερβολικῶν μέτρων καὶ τύπων, ἀνευρέσεως δὲ τῆς ὑπὸ τῆς Ἁγίας ἡμῶν Πίστεως, τοῦ Πνεύματος καὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ Οὐρανίου ἡμῶν Κυρίου ἐνδεικνυομένης ὁδοῦ.

Διὰ ταῦτα, μεγάλης χαρᾶς καὶ ἱκανοποιήσεως πρόξενος ὑπῆρξεν ἡμῖν ἡ τιμία ἐπιστολὴ τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος, δι' ἧς ἐγνώσθη ἡμῖν ὅτι ὁ ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Ἀνδρέου 265ος διάδοχος καὶ κάτοχος τοῦ Ἁγίου Θρόνου τοῦ Βυζαντίου, εἶναι ἀνὴρ συνενῶν μεγάλην καὶ παγκοίνως γνωστὴν πεῖραν ποιμένος, διακόνου καὶ ἀρχηγοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, μετὰ πλήρους καὶ ἀγαστῆς σωματικῆς ῥώμης, καὶ δὴ ἐν τοιαύτῃ ἡλικίᾳ, ἥτις, κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἐλπίδα καὶ προσδοκίαν, παρέχει τὸ ἐνδόσιμον, ὅτι ἡ Ὑμετέρα Παναγιότης θὰ παραμείνῃ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς ἡ ὑπάτη ἀνεγνωρισμένη πνευματικὴ Κορυφὴ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ὡς εἷς τῶν στύλων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ (Ἀποκ. 3, 12), ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον γενεάν. Ἐπιτραπήτω μοι, ἵνα ὅλως ἰδιαιτέρως προσαγορεύσω τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα, ὡς ἕνα τῶν τεσσάρων Προέδρων τοῦ Παγκοσμίου Συνεδρίου περὶ Ζωῆς καὶ Ἔργου, ἐκπροσωπούμενον ὡς καὶ οἱ προκάτοχοί ὑμῶν, ὑπὸ τοῦ ἀξίου ἐν τῇ Δύσει ἀντιπροσώπου τῆς Ὀρθοδοξίας, Σεβ. Γερμανοῦ.

Ὁ Πάπας τῆς Ῥώμης διὰ τῆς Ἐγκυκλίου αὐτοῦ «Mortalium animos» τοῦ Ἰανουαρίου 1928 ἐτόνισε τὴν ἄγαν αἱρετικὴν ἀποκλειστικότητα τοῦ

Καθολικισμοῦ. Πολλοὶ ὅμως λαϊκοὶ καὶ ἱερεῖς τοῦ Ρωμαϊκοῦ δόγματος, τὸ πᾶν ἔπραξαν διὰ νὰ μετριάσωσι τὴν ἐντύπωσιν τῆς τραχυτάτης ταύτης καταδίκης τῶν ἁγίων ἡμῶν προσπαθειῶν ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως. Ἐπὶ τῇ ἐλπίδι καὶ τῇ εὐχῇ ὅπως ἐπιστῇ ἡ ἡμέρα, καθ' ἥν, οὐ μόνον ἄτομά τινα τῆς Ρωμαϊκῆς Χριστιανωσύνης, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ Βατικανόν, θὰ διδαχθῇ τὴν περὶ τὸν Σωτῆρα ἀδελφότητα ἡμῶν καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ σύμπαντος πατρότητα τοῦ Θεοῦ, ἡ Ὀρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία ἐν συνδέσμῳ μετὰ τῆς Εὐαγγελικῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἐν τῇ Δύσει διαφόρων αὐτῆς διακλαδώσεων, ἐσημέραι σαφέστερον καὶ πληρέστερον θὰ πραγματοποιῇ τὴν ἕνωσιν, θεωροῦσα ταύτην ὡς ἀνάγκην ἱεράν, ὑπὸ τοῦ Θείου Ποιμένος ἐν τῷ 17ῳ κεφ. τοῦ κατὰ Ἰωάννην προβλεπομένην.

Ὅθεν εὐλογοῦμεν τὸν Θεὸν ἐκ βάθους καρδίας, ὅτι ἐν μέσῳ τῶν δυσχερειῶν τῶν καιρῶν διεφυλάχθη ἡ διαδοχὴ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ὥστε νὰ προβάλλῃ οὗτος πρὸ ἡμῶν ὡς ἐγγύησις σταθερᾶς αὐξήσεως τῆς φιλίας τῆς ἀμοιβαίας ἐκτιμήσεως καὶ τῆς πνευματικῆς ἰσχύος.

Δῴη Κύριος δύναμιν καὶ σύνεσιν, πλουσίαν ἀγάπην καὶ ἀκλόνητον εὐστάθειαν ἐν τῇ ἐπιτελέσει τοῦ ὑψηλοῦ ὑμῶν ἔργου, καὶ ἐπιδαψιλεύοι τῇ Ὑμετέρᾳ Παναγιότητι καὶ συμπάσῃ τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ τοὺς θησαυροὺς τῆς εὐλογίας Αὐτοῦ, ἀξιώσαι δὲ τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα ἰδεῖν τὴν ἡμέραν τῆς καταπαύσεως μὲν τοῦ φοβεροῦ διωγμοῦ ἐν Ρωσσίᾳ τοῦ χριστιανικοῦ ὀνόματος καὶ τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, καὶ τοῦ μαρτυρίου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, τῆς ἐνάρξεως δὲ ζωῆς εἰρηνικῆς καὶ ἀσφαλοῦς, φερούσης τὸν χαρακτῆρα πνευματικῆς ἀναγεννήσεως καὶ ἰσχυρᾶς πίστεως πρὸς τὸν κοινὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Χριστόν.

Εἰς τὰς ἐγκαρδίους ταύτας προσρήσεις προστίθημι ἐξίσου εἰλικρινεῖς καὶ θερμὰς εὐχαριστίας διὰ τὸ ὡραῖον διάγγελμα τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος, ἰδιαίτατα δὲ διὰ τὴν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ληφθεῖσαν ἀπόφασιν περὶ ἐκπροσωπήσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καὶ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν τῇ Σουηδικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ Μητροπόλει αὐτῆς Οὐψάλῃ, ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Θυατείρων καὶ Ἐξάρχου Δυτικῆς καὶ Βορείου Εὐρώπης κ. Γερμανοῦ. Ἐξεφράσαμεν ἤδη ὁπόσα ὀφείλομεν εἰς τὰς μεγαλειώδεις καὶ ἱστορικὰς ὑπηρεσίας ἃς προσφέρει εἰς τὸν ἱερὸν σκοπὸν τῆς ἑνώσεως, εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Θυατείρων, εἰς ὃν τοσαῦτα χαρίσματα ἐπεδαψίλευσεν ἡ Θεία Πρόνοια. Ὑπῆρξε λίαν τιμητικὴ καὶ εὐφρόσυνος δι' ἡμᾶς ἡ δεξίωσις αὐτοῦ ἐν Οὐψάλῃ, ἡ ἀπόλαυσις τῆς ἀναστροφῆς αὐτοῦ καὶ ἡ διαπίστωσις τῆς ἐπωφελοῦς καὶ ἐποικοδομητικῆς ἐπιδράσεως τῆς παρουσίας καὶ τῶν βαθυστοχάστων αὐτοῦ λόγων ἐπὶ τῶν ἱερέων, τῶν πιστῶν καὶ τῶν συνελεύσεων ἐν τῇ Σουηδικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἰδιαίτατα δὲ ἐν Οὐψάλῃ καὶ ἐν

Στοκχόλμη. Ἡ ὑπὸ τῆς Α. Μεγαλειότητος τοῦ Βασιλέως τῆς Σουηδίας ἀνακήρυξις αὐτοῦ ὡς ἐπιτίμου μέλους τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, ὑπῆρξεν ὀφειλετικὴ ἀναγνώρισις τῆς εὐλογημένης φιλίας, ἣν καλλιεργεῖ ὁ Σεβ. Γερμανός.

Ὅθεν μετὰ χαρᾶς καὶ εὐχαριστιῶν ἐπευφημοῦμεν τὸν διορισμὸν αὐτοῦ ὡς τακτικοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καὶ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας παρὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ Σουηδίας. Τοῦτο σημαίνει ὡραίαν συνέχισιν τῶν ἐγκαρδίων σχέσεων μεταξὺ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καὶ τῆς Σουηδικῆς Ἐκκλησίας, ἐν αἷς ἀξιοσημείωτος καὶ ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ ἔκτακτος πρεσβεία ἣν ἀπέστειλε παρὰ τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως ὁ μέγας ἡμῶν βασιλεὺς Γουσταῦος Β΄ Ἀδόλφος, πρὸ τριακοσίων καὶ πλέον ἐτῶν.

Ἀλλὰ δεδομένου, ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ σπουδαῖον βῆμα πρὸς τὰ πρόσω ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ἐκκλησίας, τὸ ζήτημα θὰ τεθῇ ἐνώπιον τῆς Συνόδου τῶν Ἐπισκόπων τῆς Σουηδίας. Εἴθε νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ ἐνιαυσία συνέλευσις τῆς ἐπισκοπικῆς Συνόδου. Ὅτε ἔφθανε τὸ Γράμμα τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος, αὕτη ἐτερμάτιζε τὰς συνελεύσεις καὶ συζητήσεις αὐτῆς μετὰ τὰς συνεδρίας τῆς ἐθνικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς Συνελεύσεως τῆς ἀνωτάτης ἐξουσίας τῆς Ἐκκλησίας ἐν Σουηδίᾳ, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Ἡ προσεχὴς συνεδρία τῆς ἡμετέρας Ἐπισκοπικῆς Συνόδου θέλει συγκροτηθῇ τῇ 25 Ἰουνίου. Τὸ πρῶτον γράμμα τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος θὰ τύχῃ τότε ἐπισήμου ἀπαντήσεως ἀπὸ μέρους τῆς ὁλομελείας τῆς Συνόδου, ὡς προσθήκης εἰς τὴν ἀπάντησιν, ἣν ἔχω τὴν τιμὴν νὰ διαβιβάσω διὰ τῶν γραμμῶν τούτων.

Περαίνων, παρακατατίθεμαι τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα καὶ τὸ εἰς τὴν ἀγάπην Αὐτῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐμπεπιστευμένον ποίμνιον τῇ χάριτι τοῦ Παντοδυνάμου.

Διαβεβαιούμενος δὲ τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα περὶ τῆς ἐμῆς πιστῆς καὶ σταθερᾶς μεσιτείας, διατελῶ

μετὰ βαθέος σεβασμοῦ καὶ εἰλικρινοῦς φιλίας
τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος
πιστὸς θεράπων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ
Νάθαν Σούδερμπλωμ,
Ἀρχιεπίσκοπος Οὐψάλης, Πρύτανις
τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Οὐψάλης.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ
ΚΑΙ
ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Τῇ Κυριακῇ τῆς Ὀρθοδοξίας ἐν μέσῳ ἀπειροπληθοῦς ἐκκλησιάσματος ἐτελέσθη ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ μετὰ ἐκκλησιαστικῆς μεγαλοπρεπείας καὶ τάξεως ἡ εἰθισμένη πανηγυρικὴ λειτουργία, προεξαρχούσης τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, συνιερουργούντων δ' Αὐτῇ τῶν Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν Κυζίκου, Νικαίας, Πριγκηποννήσων, Σηλυβρίας, Ἡλιουπόλεως, Ἴμβρου καὶ Τενέδου, Θεοδωρουπόλεως, Εἰρηνουπόλεως, Χριστουπόλεως, Μύρων καὶ Λαοδικείας, ὅστις ἀπὸ τοῦ Ἄμβωνος ἐξεφώνησε τὸν Πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας, ἐξάρας εὐσυνόπτως τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν δύναμιν τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν καὶ τὴν αἰωνιότητα τῆς Ἐκκλησίας.

Κατὰ τὴν θείαν ταύτην λειτουργίαν καὶ λαμπρὰν τελετὴν ἡ Α. Θ. Παναγιότης μετὰ τῶν ὡς ἄνω Σεβασμ. Μητροπολιτῶν ἐτέλεσε τὴν εἰς Ἀρχιερέα χειροτονίαν τοῦ ἐψηφισμένου Μητροπολίτου Φιλαδελφείας κ. Μαξίμου, Ἀρχιγραμματέως τῆς Ἁγ. καὶ Ἱ. Συνόδου, ἀπευθύνασα αὐτῷ τοὺς ἐν τῇ καταχωρουμένῃ κατωτέρω προσφωνήσει πολυτίμους λόγους πρὸς οὓς ἐν συγκινήσει ἐκδήλῳ ὁ χειροτονούμενος ἀπήντησε γραφικῶς ὅσα ἐν τῇ ὡσαύτως καταχωρουμένῃ ἀντιφωνήσει αὐτοῦ φέρονται.

Ἡ χειροτονία ἐγένετο ἐν μέσῳ θερμῶν ἐκδηλώσεων τοῦ συρρεύσαντος ἐκκλησιάσματος. Περὶ ὥραν δὲ διήρκεσεν ἡ διανομὴ τοῦ ἀντιδώρου ὑπὸ τοῦ χειροτονηθέντος.

Ἡ προσφώνησις τῆς Α. Θ. Παναγιότητος.

Βουλῇ τοῦ Θεοῦ καλεῖσαι ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα ὡς νέος Ἄγγελος τῆς τῶν Φιλαδελφέων Ἐκκλησίας διακονήσῃς Αὐτῷ καὶ ὑπηρετήσῃς τοῖς ἁγίοις σκοποῖς τῆς Ἀσπίλου καὶ Ἀμώμου Νύμφης Αὐτοῦ. Γνωρίζοντες τὴν ἀληθινήν σου εὐσέβειαν, τὴν θερμήν σου εὐλάβειαν καὶ τὴν πραγματικήν σου ταπεινοφροσύνην, ἐννοοῦμεν πόθεν ὁ ἐπὶ τοῦ προσώπου σου ἐζωγραφημένος φόβος, καὶ ἐξηγοῦμεν τὸν λόγον τοῦ ἐνδοια-

σμοῦ, μεθ' οὗ χωρεῖς εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων, ἵνα λάβῃς τὴν σφραγῖδα καὶ τὴν παρακαταθήκην τῆς Ἀποστολικῆς Ἀξίας. Ἀλλὰ μὴ φοβοῦ, θάρσει καὶ στερρῷ τῷ ποδὶ χώρει πρὸς Αὐτά· διότι δὲν θὰ ἀναλάβῃς μόνον τὰ βάρη, τὰς εὐθύνας, τοὺς πόνους, τὰς φροντίδας, τὰς ὑποχρεώσεις, τὰ καθήκοντα, τὰς μερίμνας, ἀλλὰ καὶ τὴν χάριν Ἐκείνου, ἡ ὁποία «θεραπεύει τὰ ἀσθενῆ καὶ ἀναπληροῖ τὰ ἐλλείποντα». Ναί, πεφιλημένε υἱέ, θάρσει καὶ κλίνε τὸ γόνυ καὶ κῦψε τὸν αὐχένα πρὸ τῆς θείας βουλῆς καὶ ἀποφάσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἔσο βέβαιος ὅτι διὰ τοῦ ἱεροῦ ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ ἐνθουσιασμοῦ σου, διὰ τῆς σταθερᾶς πρὸς Αὐτὸν πίστεώς σου, διὰ τῆς σωφροσύνης σου, διὰ τῆς ἀμέμπτου ζωῆς σου, διὰ τῆς πλήρους ἀφοσιώσεώς σου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ τῆς πειθαρχίας σου, διὰ τῆς φιλοπονίας καὶ διὰ τῆς ἐπιμελείας σου θὰ ἐπιτελέσῃς ἁγίως τὴν διακονίαν σου, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν θὰ τιμήσῃς καὶ τὴν κοινωνίαν θὰ ὠφελήσῃς, καὶ τὸ ὄνομά σου ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς θὰ ἀναγράψῃς· διότι τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὧν τὴν στιγμὴν ταύτην θέλεις τύχῃ, ἐρχόμενα εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῆς ἁγνῆς ψυχῆς σου καὶ τοῦ ἱεροῦ ζήλου σου, θὰ σοὶ ἐμπνεύσωσι τὴν Ἀποστολικὴν αὐτοθυσίαν, τὴν Προφητικὴν σταθερότητα καὶ τὴν Μαρτυρικὴν ἐγκαρτέρησιν. Κράτει μόνον «ὃ ἔχεις» (Ἀποκ. Ἰω. β' 10) μέχρι τέλους τῆς ἐπὶ γῆς ζωῆς σου, διατήρησον δηλαδὴ ἰσοβίως καὶ ἄνευ διαλείμματος καὶ παρὰ πᾶσαν ἀνθρωπίνην ταλαιπωρίαν καὶ δοκιμασίαν, εἴτε ἐσωτερικὴν εἴτε ἐξωτερικήν, τὴν θερμὴν πρὸς τὸν Θεὸν πίστιν σου καὶ τὴν εἰς Αὐτὸν καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Αὐτοῦ θέλημα ὑπακοήν σου καὶ ἔσο βέβαιος ὅτι οὐδεὶς θὰ λάβῃ τὸν στέφανόν σου (Ἀποκ. Ἰωάν. γ' 11).

Τὴν διαβεβαίωσιν ταύτην ποιεῖταί σοι Αὐτὸς ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Ἀγγέλου τῆς Νύμφης, ἧς ἐκληρώθης νυμφίος, διὰ τοῦ Ἀγγέλου τῆς Ἐκκλησίας τῶν Φιλαδελφέων (Ἀποκ. Ἰωάν. γ' 11). Γένοιτο!

***

Ἡ ἀντιφώνησις τοῦ Ἁγίου Φιλαδελφείας.

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Εὐπειθὴς εἰς τὸ θεῖον κέλευσμα τῆς ἀμετρήτου χρηστότητος τοῦ Κυρίου, ἠλεημένος παρ' Αὐτοῦ καὶ τὴν καλὴν καθομολογήσας ὁμολογίαν τῆς πίστεως ἐν πάσῃ καθαρᾷ συνειδήσει, ἰδοὺ φέρων ἐμαυτὸν παρίστημι πρὸ τοῦ φρικτοῦ θυσιαστηρίου, τὴν χάριν τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἀπεκδεχόμενος ἐκ τῶν ὁσίων χειρῶν Σου καὶ τῶν κυκλούντων τὸν πάνσεπτον καὶ παλαίφατον Θρόνον Σου Σεβασμίων Ἁγίων Ἀρχιερέων.

Τεταπεινωμένος δὲ καὶ συντετριμμένος τὴν συνείδησιν—ὅτι χνοῦς εἰμι, ὃν ὁ ἄνεμος ἐκρίπτει ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς—πρόσφορον ἀνευρίσκω ἀπάντησιν εἰς τοὺς περὶ ἐμοῦ τοῦ ἐλαχίστου εὐμενεῖς λόγους τῆς Σῆς Θεοτιμήτου Πατρότητος, ἀναφωνῶν μετὰ τοῦ Προφητάνακτος: «μὴ ἐμοί, Κύριε, μὴ ἐμοί, ἀλλ' ἢ τῷ ὀνόματί Σου δὸς δόξαν (Ψαλμ. 113, 9).

Ἀλλ' οἷον μέγα ἐστὶ καὶ οὐράνιον τὸ τῆς Ἀρχιερωσύνης θεόσδοτον ἀξίωμα, πίστεως, ἁγιότητος βίου, καὶ δὴ καὶ πλήρους καὶ τελείας εὐαγγελικῆς ἐπιδεόμενον αὐταπαρνήσεως! Ἔχω βαθεῖαν τούτου ἐπίγνωσιν καὶ ἀκούω νοερῶς ἀντηχοῦσαν εἰς

τὰ ὦτά μου κατὰ τὴν ἱερωτάτην ταύτην στιγμὴν τὴν φωνὴν τοῦ Κυρίου «ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων» (Ἰωάν. Ι΄ 11). Ἀπείρῳ δὲ Θεοῦ συγκαταβάσει συγκαταλεγόμενος ἐν τῇ γεραρᾷ χορείᾳ τῶν Ἀγγέλων «τῆς ἐν Φιλαδελφείᾳ Ἐκκλησίας», προσαπευθυνόμενον ὄντως ἀκούω καὶ ἐμοί, τῷ πολλοστῷ ἐν αὐτοῖς, τὸ θεσπέσιον ἐκεῖνο ῥῆμα «τοῦ Ἁγίου καὶ Ἀληθινοῦ» πρὸς τὸν ἐν τῇ Ἱερᾷ Ἀποκαλύψει ἀναφερόμενον Ἄγγελον τῶν Φιλαδελφέων «κράτει ὃ ἔχεις, ἵνα μηδεὶς λάβῃ τὸν στέφανόν σου» (Ἀποκ. γ΄ 11)· ἔτι δὲ καὶ διαγραφομένην καθορῶ ὑπὸ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου τὴν θέσιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἀποστολὴν τοῦ ἀληθοῦς ποιμένος, ὃς ὀφείλει γενέσθαι «στύλος ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ» καὶ φέρειν γεγραμμένον ἐφ' ἑαυτὸν τὸ «ὄνομα τοῦ Θεοῦ» καὶ «τὸ ὄνομα τῆς πόλεως τοῦ Θεοῦ, τῆς κοινῆς Ἱερουσαλήμ, ἣ καταβαίνει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ τὸ καινόν» (αὐτόθι 12).

Καὶ τοιοῦτον ἀληθῆ ποιμένα παρέστησας ἑαυτὸν Σύ, Θειότατε τῆς Ὀρθοδοξίας Πρωθιεράρχα, Σύ, ὡς Ἄγγελος ἐν τῷ ἐγγὺς παρελθόντι τῆς τῶν Φιλαδελφέων Ἐκκλησίας, τύπος γενόμενος καλῶν ἔργων καὶ διδασκαλίας ἀδιαφθόρου καὶ ἀναστροφῆς σεμνῆς καὶ ἀκαταγνώστου καὶ αὐταπαρνησίας παγκοίνως μεμαρτυρημένης, ἐν τῷ ποιμαίνειν καὶ ἀγαθοεργεῖν ἀναδειχθεὶς ἀριπρεπὲς τῆς Ἐκκλησίας ἀγλάϊσμα. Ὅθεν ἔγνω Σου τὰ ἔργα ὁ «κρατῶν τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ» (αὐτόθι β΄ 1), ὅτι «ἐτήρησας τὸν λόγον τῆς ὑπομονῆς» τοῦ Κυρίου (αὐτόθι γ΄ 10) καὶ «δέδωκεν ἐνώπιόν Σου θύραν ἀνεῳγμένην» (αὐτόθι 8) καὶ ἀνύψωσέ Σε ὡς ἀστέρα ἑωθινὸν ἐν μέσῳ νεφέλης ἐπὶ τὴν ὑπερτάτην ταύτην Πανορθόδοξον σκοπιάν, ἵνα τηλαυγέστερον ἀπὸ ταύτης σελαγίζῃς καὶ ἐκπέμπῃς τὸ τῆς ἁγιότητος καὶ εὐσεβείας φέγγος εἰς τὰ τέκνα Σου τὰ ἐγγὺς καὶ τὰ μακράν.

Ἀλλὰ πῶς ἡ ἐμὴ ἀσθένεια βαστάσαι δυνήσεται τὸν ὄγκον τοῦτον τῆς διὰ μέσου τῶν αἰώνων κληροδοτουμένης μοι ἱερᾶς καὶ τιμίας παρακαταθήκης τῆς ἱστορικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας Φιλαδελφείας; Πῶς κύψας μετ' ὀλίγον ἐγγίσω τὸν φλογίζοντα τοὺς ἀναξίους ἄνθρακα τοῦ ὑπερτάτου τῆς Ἱερωσύνης βαθμοῦ; Τίς μοι δώσει ἐν τῇ οὐρανοδρόμῳ πτήσει πτέρυγας καὶ πετασθήσομαι καὶ καταπαύσω εἰσερχόμενος εἰς τὰ ἐνδότερα «τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ Κύριος καὶ οὐκ ἄνθρωπος»; (Ἑβρ. η΄ 2).

Ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ τῇ φοβερᾷ αἴρω τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας μου εἰς τὰ ὄρη τῆς θείας ἐλπίδος, ὅθεν ἥκει ἡ βοήθεια παρὰ Κυρίου, ἐπιφωνοῦντός μοι ὡς τῷ Πέτρῳ ἐν τῷ συνταρασσομένῳ πελάγει: «ὀλιγόπιστε! εἰς τί ἐδίστασας;» (Ματθ. ιδ΄ 31) καὶ ἐπιφέροντος μετὰ τὴν ἐπιτίμησιν: «ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται» (Β΄ Κορ. ιβ΄ 9). Οὕτως οὖν θαρρῶν προσέρχομαι εἰλικρινῆ καὶ ἐκ μυχιαιτάτων τῆς ἐμῆς ψυχῆς παρεχόμενος τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι, ὅση μοι δύναμις, τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου, τὴν πίστιν, τὴν ἀγάπην, τὴν αὐταπαρνησίαν ἕξω διὰ βίου παντὸς «λύχνον τοῖς ποσί μου καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου» (Ψαλμ. ριη΄ 105).

Ἐφ' ᾧ καὶ Ὑμεῖς, Παναγιώτατε Πατριάρχα, Θεόκλητε τῶν Ἁγίων Ἀρχιερέων ὁμήγυρι καὶ ἠγαπημένε τοῦ Κυρίου λαέ, εἴ τις ἐν Ὑμῖν ὑπάρχει ὑπὲρ ἐμοῦ συμπάθεια καὶ ἀγάπη ἀδελφική, ἐκδηλώσατε νῦν ταύτην ἐν θερμῇ πρὸς τὸν οὐράνιον Δομήτορα τῆς Ἐκκλησίας προσευχῇ, ἐκτενῶς παρ' Αὐτοῦ αἰτούμενοι, ὅπως

γένηταί μοι ἡ χάρις τῆς Ἀρχιερωσύνης εἰς κουφισμὸν τοῦ βάρους τῶν πολλῶν μου πλημμελημάτων, εἰς ρῶσιν ψυχῆς καὶ σώματος καὶ εἰς ἀρετῆς προκοπὴν καὶ τελείωσιν.

Ναί, Δέσποτα Φιλάνθρωπε, Κύριε ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστέ, ἱκάνωσόν με ἐν τῇ πανσθενεῖ δυνάμει Σου, ὅτι δοῦλος Σὸς καὶ ἐν τῷ ὀνόματί Σου τῷ ἁγίῳ εὐφρανθήσομαι πορευόμενος πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ἀρχιερατικῆς μου διακονίας. Ἀμήν.

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ

Χοροστασίαι. — Τῇ Κυριακῇ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως [23] ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐχοροστάτησεν ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ μετὰ τῶν Σεβ. Συνοδικῶν Μητροπολιτῶν. Τὴν θείαν λειτουργίαν ἐτέλεσεν ὁ Ἀρχιδιακονεύων πανοσιολ. Μ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Φιλόθεος, ἐκήρυξε δὲ τὸν θεῖον λόγον ὁ Μητροπολίτης Φιλαδελφείας κ. Μάξιμος.

— Ἐν τῷ αὐτῷ Ναῷ τακτικῶς ἐχοροστάτησεν ἡ Α. Θειοτ. Παναγιότης κατὰ τὰ Ἀπόδειπνα καὶ τὰς Προηγιασμένας τῆς πρώτης ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν, κατὰ τοὺς ἑσπερινοὺς τῶν Κυριακῶν ὡς κατὰ τὰς ἀκολουθίας τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου.

— Ὁ πανιερ. Μητροπολίτης Φιλαδελφείας κ. Μάξιμος ἐχοροστάτησε τὸ πρῶτον ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ κατὰ τὴν Πατριαρχικὴν χοροστασίαν τῆς Β′ Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν.

Θεῖον κήρυγμα. — Σεπτῇ Πατριαρχικῇ κελεύσει καὶ προνοίᾳ τῆς Πατρ. Κεντρ Ἐκκλησ. Ἐπιτροπῆς κατηρτίσθη τὸ εἰθισμένον διὰ τὴν περίοδον τῶν Νηστειῶν. πρόγραμμα θείου κηρύγματος ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ καὶ τοῖς λοιποῖς ἱ. Ναοῖς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς.

— Ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Ναῷ τὴν Β′ Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν τὸν θεῖον λόγον ἐκήρυξεν ὁ πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Χρυσόστομος Κορωναῖος, καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἱ. Θεολ. Σχολῆς· τὴν δὲ Δ′ Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν ὁ θεοφ. Ἐπίσκοπος Μιλήτου κ. Αἰμιλιανός.

Ἐπισκέψεις. — Τὴν Α. Θ. Παναγιότητα ἐπεσκέψατο [14] ὁ ἐνταῦθα πρόξενος τῆς Ρουμανίας κ. Ἰωνέσκου, γενόμενος δεκτὸς μετὰ τῶν προσηκουσῶν τιμῶν.

Πατριαρχικὴ εὐλογία.—Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ηὐλόγησε [23 Φεβρ.] τὰ μνῆστρα τοῦ κ. Εὐσταθίου Εὐστρατιάδου καὶ τῆς δεσποινίδος Μαρίκας Γ. Παπαδοπούλου, θυγατρὸς τοῦ Ἄρχοντος Μ. Πρωτεκδίκου τῆς τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας.

Πατριαρχικὰ συλλυπητήρια.—Κατὰ τὴν κηδείαν τοῦ Καλλίνογλου, ἐν Χαλκηδόνι [13], παρέστη καὶ διεβίβασε τὰ συλλυπητήρια τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ὁ Δευτερεύων κ. Καλλίνικος, εἰς δὲ τὴν κηδείαν τοῦ Κ. Ζαροκώστα [24] τὰ Πατριαρχικὰ συλλυπητήρια διεβίβασεν ὁ Τριτεύων κ. Γρηγόριος.

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

Νέα Συνοδικὴ περίοδος. — Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 6ης λήγοντος μηνὸς συνελθοῦσα ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος ἐπεκύρωσε τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας, μεθ' ὃ ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἀπηύθυνε θερμὴν προσαγόρευσιν πρὸς τοὺς ἐπὶ τῇ λήξει τῆς συνοδικῆς αὐτῶν θητείας ἀποχωροῦντας Σεβ. Μητροπολίτας Πριγκηπονήσων κ. Θωμᾶν, Σάρδεων καὶ Πισιδίας κ. Γερμανόν, Σηλυβρίας κ. Εὐγένιον

καὶ Ροδοπόλεως κ. Κύριλλον, ἐξ ὀνόματος τῶν ὁποίων ἀπήντησεν ἐκφράσας θερμὰς εὐχαριστίας καὶ εὐχὰς ὁ Σεβ. Μ/της Πριγκηποννήσων κ. Θωμᾶς.

Ἐπὶ τῇ αὐθημερὸν δὲ ἐνάρξει τῶν ἐργασιῶν τῆς νέας συνοδικῆς περιόδου ἡ Α. Θ. Παναγιότης προσεφώνησε διὰ λόγων μεστῶν στοργῆς καὶ ἐνδιαφέροντος ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας τοὺς νέους Ἁγίους Συνοδικοὺς Σεβ. Μητροπολίτας Ἴμβρου καὶ Τενέδου κ. Ἰάκωβον, Θεοδωρουπόλεως κ. Λεόντιον, Χριστουπόλεως κ. Μελέτιον καὶ Λαοδικείας κ. Δωρόθεον, ἀνταπαντήσαντος προσηκόντως ἐξ ὀνόματος αὐτῶν τοῦ Σεβ. Μ/του Ἴμβρου καὶ Τενέδου κ. Ἰακώβου.

Συνοδικαὶ Ἐπιτροπαί. — Κατὰ τὴν αὐτὴν συνεδρίαν, μετὰ σχετικὴν εἰσήγησιν τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, ἐνεκρίθη ὅπως ἡ ἀνασυγκρότησις τῶν Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν γένηται, συμφώνως πρὸς ὑπάρχουσαν σχετικὴν ἀπόφασιν, ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῆς συμπληρώσεως αὐτῶν. Ἐγκριθείσης δ᾽ εἶτα τῆς ἑνοποιήσεως καὶ συμπτύξεως εἰς μίαν πασῶν τῶν οἰκονομικὴν διαχείρισιν ἐχουσῶν Ἐπιτροπῶν, ἀπεφασίσθη, ὅπως καταργουμένης τῆς Διαχειριστικῆς καὶ τῆς Μοναστηριακῆς Ἐπιτροπῆς αἱ δικαιοδοσίαι αὐτῶν συγκεντρωθῶσιν ἐν τῇ ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν τοῦ Πατριαρχείου Ἐπιτροπῇ, ἧς μέλη διωρίσθησαν οἱ Σεβ. Μητροπολῖται Ἡλιουπόλεως, Ἴμβρου καὶ Εἰρηνουπόλεως. Ἐφεξῆς πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἐπὶ τῆς Προσυνόδου καὶ Οἰκουμενικῆς Συνόδου Ἐπιτροπῆς διωρίσθησαν ἐν αὐτῇ οἱ Σεβ. Μητροπολῖται Κυζίκου καὶ Χαλκηδόνος, παραμενόντων ἐν αὐτῇ καὶ τῶν μέχρι τοῦδε μελῶν αὐτῆς Σεβ. Μητροπολιτῶν Σάρδεων, Ἡλιουπόλεως, Μύρων καὶ Φιλαδελφείας καὶ τοῦ Πρωτονοταρίου κ. Χρ. Παπαϊωάννου, ἐνεκρίθη δὲ ὅπως αἱ λοιπαὶ Ἐπιτροπαὶ παραμείνωσιν ὑπὸ τὰ αὐτὰ μέλη. Προκειμένου δὲ περὶ τῆς Ἐφορείας τῆς ἐν Χάλκῃ Ἱ. Θεολογικῆς Σχολῆς, παραμένοντος ἐν αὐτῇ μόνου τοῦ Ἐφοροταμίου αὐτῆς Σεβ. Μ/του Μύρων κ. Πολυκάρπου συμφώνως πρὸς ὑφισταμένην ἀπόφασιν περὶ συγκροτήσεως αὐτῆς ἐκ τῶν ἑκάστοτε Ἁγίων Συνοδικῶν, διωρίσθησαν Πρόεδρος μὲν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γέρων Ἅγιος Νικαίας κ. Βενιαμίν, μέλη δὲ αὐτῆς οἱ Σεβ. Μ/ται Ἴμβρου καὶ Τενέδου κ. Ἰάκωβος καὶ Λαοδικείας κ. Δωρόθεος.

Πατριαρχικὸς Ἔξαρχος Μονῶν.—Διὰ τὴν ἐποπτείαν τῶν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ αὐτοῦ περιφερείᾳ Ἱ. Πατριαρχικῶν καὶ Σταυροπηγιακῶν Μονῶν διωρίσθη ἐν τῇ ὡς ἄνω συνοδικῇ συνεδρίᾳ Πατριαρχικὸς Ἔξαρχος ὁ Σεβ. Μ/της Πριγκηποννήσων κ. Θωμᾶς.

Μητροπολίτης Φιλαδελφείας.—Κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 11ης λήγοντος μηνὸς ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἀνεκοινώσατο ὅτι ὁ ψήφοις κανονικαῖς ἐκλεγεὶς Μητροπολίτης Φιλαδελφείας κ. Μάξιμος, Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἁγ. καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, ἐχειροτονήθη εἰς Ἀρχιερέα τῇ Κυριακῇ τῆς Ὀρθοδοξίας, 9 ἰδίου μηνός, ἐν τῇ κατὰ ταύτην τελεσθείσῃ Πατριαρχικῇ καὶ Συνοδικῇ Λειτουργίᾳ, συλλειτουργησάντων καὶ τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Πριγκηποννήσων κ. Θωμᾶ καὶ Σηλυβρίας κ. Εὐγενίου.

Ἐκκλησία Ἀμερικῆς. — Σκέψεως γενομένης συνοδικῶς ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἐν Ἀμερικῇ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐνεκρίθη, ὅπως ἐπὶ διευθετήσει τῶν κατ᾽ αὐτὴν καὶ εἰρηνεύσει ἀποσταλῇ ἐξαρχικῶς εἰς Ἀμερικὴν ὁ Σεβ. Μ/της Κορινθίας κ. Δαμασκηνός.

Ἱερὰ Μητρόπολις Ρόδου. — Ἐν τῇ συνοδικῇ συνεδρίᾳ τῆς 22 λήγοντος μηνὸς ἀνεγνώσθη ἔκθεσις τοῦ Σεβ. Μ/του Ρόδου κ. Ἀποστόλου, ἀναφερομένη εἰς ἐπαρχιακὰς αὐτοῦ ὑποθέσεις, ἐφ' ἧς καὶ ἐλήφθη ἡ προσήκουσα ἐκκλησιαστικὴ ἀπόφασις.

Ἱερὰ Μητρόπολις Ἰωαννίνων.—Ἐπὶ σχετικῇ αἰτήσει τοῦ Σεβ. Μ/του Ἰωαννίνων κ. Σπυρίδωνος ἐνεκρίθη κατὰ τὴν αὐτὴν συνεδρίαν ἡ ἔκδοσις τοῦ προσήκοντος συγχωρητηρίου γράμματος ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν τοῦ συνοικισμοῦ Βάρδας τῆς Ἄνω Λίππας τοῦ τμήματος Τσερκοβίτσης τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιφερείας Ἰωαννίνων.

Ἐπίσκεψις εἰς Ἅγιον Ὄρος.—Ἐχορηγήθη ἡ ἄδεια τῆς Ἐκκλησίας τῷ Σέρβῳ Ἐπισκόπῳ Ἀχρίδος κ. Νικολάῳ ὅπως μετὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ προσεχοῦς Ἁγίου Πάσχα ἐπισκεφθῇ τὰς Ἱερὰς Μονὰς τοῦ Ἁγίου Ὄρους Ἄθω.

Müdir mes'ul : *Meletios Lukakis*